

Wi aposel uuwowa onamik

Miimow opora

Luk Yeesus opor eliwa siisimep-puap Aposel opora fain pun siisimok. Opora feenap, Ewar Eliwa-ke wi aposel kema wieya Yeesus opor eliwa ikip wia maakem-miemik, Yerusalem-pa onoma wuap naap ikip Yuudia, Samaria ne miiw unowa owowa.

Yeesus ona sios teeria Yuudia-pa iikirowak nain nan manekarep miiw unowa owow unowa ikiwok. Ne Luk fain naep opora nain siisimok, Mua Maneka opora iiriw wi Isrel wia maakep koonowak nain Krai uuwowa-pa opora wia opomaya makena arek. Ne emeria mua o ookimik nain baliwep ikaimik nain pun makena wiar urufamik.

Aposel fain siisimok nain onoma oko feenap, Ewar Eliwa Mua Maneka Ewar-ke naek. Ewar Eliwa Pentikos-pa Yeesus teeria wiar orop kema wiemi uuwowa onowa kekanowa wiew. Naeya wi uuwowa onami Yeesus opora wia maakem-miemik nain mufem-ikemik. Ne emeria mua unowa kema kirep teeria wiar ekiwkin teeria manekareya kekanowa ikua.

Opor ara papako Luk eena Pol nanar siisimemi, “is” naem-ikua. Naapeya amis mua papako-ke maemik, iir nain Luk ona pun Pol wameiya uuwam-ikua.

1 ¹⁻²Aria emar, Tiofilus, yo opor oko mokomokoka siisimomem nain feenap, iiriw Yeesus miiwa-pa fan ikok emeria mua opora wia maakemi mauwowa uuwam-ikok umok. Ne Mua Maneka-ke aawep owow iinan purupok nain siisimem. ³O umep ikok iikirap anane maneka wiar imenarem-ikaeya fofa ten erepam arek. Wiar imenarem-ikua nain ona kekanowa-pa maa miililina unowa oneya wiar urufap maemik, makena o iikirak. Ne wi aposel wia pepekimok nain uuwow sira wia maakeya Ewar Eliwa-ke kema-pa wiar wuam-ikua, wi emeria mua Mua Maneka pika kemena wiar ekowa nain. ⁴Iir oko wi wiam fiirimep ikaiwkin wia maakek, “Ni Yerusalem owowa me piipueka, feekeriw ikeka. Yo iiriw nia maakem. Feek ikok Auwa ona Ewar Eliwa sesekowa maek nain arewam-ikeka. ⁵Moram iiriw Yon-ke ekaiw nia yasuwap ikaeya ikeman. Aakisa fain ni arewap ikaiwkin epa me ekowa Auwa Ewar Eliwa sesekeya orop nia kekanowinon.”

Wi Yeesus uuwow teeria o wameiya fiirimemik

⁶Aria wi aposel ekapep Yeesus wameiya fiirimep ikok nokaremik, “Maneka, no aakisa ara fain i owow oko anim onoma tepak-pa wiar ikemik nain eliw wia iirareya-ko i Isrel yieni wiam urufam-ikaiyen-i e kamenap?” ⁷Ne wia maakek, “Maa nain ni amisarowa-ke weetak. Ni maeman nain Auwa ona kookalowa-pa iiriw epa pepekimep-puak. Ne iir kaanin ariman wuinon, nain me amisaremik. ⁸Ikoka Ewar Eliwa-ke niar orop nia kekanoweya ni kekanowa aawep yo opora efar maow mua ikowen. Naeya ni ikiwep wi Yerusalem, Yuudia, Samaria ne miiwa fain owow unowa wia maakem-miawowen.”

⁹Aria Yeesus opora naap wia maakeya Mua Maneka-ke owow iinan purupok. Purupem-ikaeya wi naap mokakem-ikaiwkin maa ipisia-ke mesalimok. ¹⁰Wi urufam-ikaiwkin mua wiam erup, mia suuwowa kia akena nain-ke nan-pariw wiar imenarep wia maakemik, ¹¹“Ni Galili mua, ni moram naep fan iimarep ikok mokoka aapereka mokakem-ikaiman? O owow iinan urupok nain ikoka sira naapiw miiwa orainon.” ¹²Naap wia maakiwkin wi Oliw ema piipuap kirep Yerusalem ikiwemik, nain me epasia.

¹³Ne wiena ikemik nain koor samapora iinan-pa ikua. Ne wi ikip fuunep koor kemena urupemik. Teeria nain wi feenap: Pita, Yon, Yems ne Andru, Filip, Tomas, ne Batolomiu, Matiu, Alfius muuka Yems, ne Saimon, ne oko Yems womawa muuka Yuudas, naap. Wi Rom anim onoma wia kerewimik nain mua oko Saimon naimik. ¹⁴Wi teeria nain anane wiam fiirimep kema kuisow wuap Mua Maneka farem-ikemik. Ne Yeesus onak, Maria, ne emeria papako ne ona wiamun teeria pun wiamiya ikemik.

¹⁵⁻¹⁶Aria iir oko wi wiam fiirimemik nain mua andet kuisow ten erup (120). Wiam fiirimep ikok Pita-ke iikirap maek, “Aria emawik, iiriw Mua Maneka Ewar-ke Dewit kema iweya Yuudas sira wiar maek nain makena arek. Yuudas-ke iiwua seewa wia opeya urupep Yeesus opamik. ¹⁷Iiriw Yuudas Yeesus-ke uuwowa fain pepekimeya teeria-pa yiar ikua nain,” naap maek.

¹⁸(Ne Yuudas sira samora Yeesus onak nain maamuma iwiwkin miiw ara oko sesenarek. Miiwa sesenarek epa nan iimarep ikok wakiemi uroma pukep urom pamua nain miiwa-pa bolanep orok. ¹⁹Wi Yerusalem-pa ikemik nain miimap miiw ara nain wiena oporiw unuma “Akeldama” naimik, unuma nain kemena feenap, “Aka orow miiwa”.)

²⁰Ne Pita-ke nainiw maek, “O naap arek nain someka buk-pa feenap siisimep-puamik,

‘Ona miiwa oram neek wiar ikainok, mua kuisow neeke me wiar ikauk.’

(Someka 69.25)

Ne opora fain pun siisimep-puamik,

‘O uuwowa nain mua oko-ke epa wiar aawinok.’ (Someka 109.8)

21-22 Naapeya mua kuisow epa wiar aawep i teeria yiar epinok. Naeya yiena Maneka umep iikirak opora nain os pun maow mua ikainok. Mua eena iiriw yiena Maneka Yeesus fan ikua nain yiamiya soomarem-miemik mua nain wia urufiyen. Iriw Yon o eka-pa yasuweya mauwowa onoma wuak. Ne mua nain pun i yiamiya soomarem-ikua. Mua Maneka-ke Yeesus aawep iinan purupok nain i unowiya urufamik, wi mua naap nain mua kuisow pepekimiye.” 23 Pita-ke naap maeya mua erup wia unufamik. Mua oko Yosep ne oko Matias. (Yosep unuma arow, oko Basabas, oko Yastus.) 24-25 Mua wiam erup wia pepekimep wi unowiya Mua Maneka farep nokaremi maemik, “O Maneka, no i mua unowiya kema yiar amisaren, mua kain-ke Yuudas epa wiar aawinok naep-na amisa yie. Yuudas eena iiriw mauwowa nain piipup ikok umok nain. Naeya mua nain-ke epa wiar aawep aposel uuwowa oninok.” 26 Wi Mua Maneka naap nokarep mua wiam erup unuma wiar wuap mua kuisow pepekimu naep onam-ikaiwkin, Mua Maneka-ke Matias pepekimok. Matias pepekimeya wi aposel kiriw ten kuisow erup arek.

Ewar Eliwa-ke orok

2 1 Aria Pentikos fofa kerereya wi aposel unowiya wiam fiirimep kooru kuisow-pa ikemik. 2 Naap ikaiwkin iinan-pa ewar tuunowa saarik wiar orok. Koor kemena wi ikemik nan orop epa iiwawun aawok. 3 Ne maa oko epia omaiwa saarik nain urufamik. Nain-ke oromi pukep ononer arep emeria mua kui-kuisow woos erekina-pa wiar ikomakek. 4 Ne Mua Maneka Ewar Eliwa-ke kema wieya wi unowiya opora ononer aakunemik. Eena Ewar Eliwa aakunowa wia suuwak nain aakunemik.

5 Wi Yuuda mua ne wi owow oko teeria Mua Maneka kema suuwimik nain pun Yerusalem ekapep nan ikemik. 6-7 Aria wi ewar tuunowa maneka nain miimap unow akena ekapep wia imararemik. Wia imararemik-na wi Yeesus teeria-ke opora ononer wiar aakuniwkin wia miimap kema unu-unowa wuamik. Ne maemik, “Nee, teeria fain naap aakunimik nain wi Galili mua-ke aa, wi iiriw naap-ko me aakunem-ikemik! 8 Ne aakisa kamenap naep i owowa kui-kuisow opora sira-sira yiar aakuniwkin wia miimimik? 9 I teeria Yerusalem ekapep ikemik fain owowa naap naap ekapemik: Patia, Midia, Elam, ne Mesopotemia, Yuudia, Kapadosia, Pontus ne Esia. 10-11 Ne i papako i Frigia, Pamfilia, Isip ne ikip Libia kame Sairini mamaiya-ke, ne i Krit ne i Arebia. Ne i Rom mua pun ekapep fan ikemik nain papako i Yuuda ne papako wi owow oko teeria Mua Maneka sira ookimik nain-ke. Aria Mua Maneka ona kekanowa-pa maa miililina ne mauwow mane-maneka onak nain yiena opora-pa yiar maiwkin miimimik.” 12 Naap maep soranep kema unu-unowa wuamik. Ne wi-

wieniw wiam nokaremi maem-ikemik, “Sira fain kamenap-ke noma?” Naap maemik. ¹³Ne wi mua papako-ke wi Yeesus teeria wia amap-niiremi maemik, “Aa, wi teeria fain eka kekanowa enep momoraremik.”

¹⁴Ne wi aposel ten kuisow erup nain iimarep ikok Pita-ke kerewa maek, “Ni Isrel emar, ne ni emeria mua unowiya Yerusalem owow maneka-pa ikeman fain efa miimeka, sira imenarek fain kemena nia maakinen. ¹⁵I teeria fain eka kekanowa enemik, naap yia maiman. I eka kekanowa me enemik, weetak. Aakisa uuriw ikua, ne uuriw eka kekanowa-ko me enimimik. ¹⁶I naap aremik nain iiriwiw profet Yoel sira fain iiriw maep-puak. Nain feenap,

¹⁷‘Mua Maneka-ke maek, “Ikoka miiwa weeserow epa mamaiyarem-ikaeya yos-ke yena Ewar Eliwa ni emeria mua unowiya niinen. Ne niena muuka wiipa-ke ikoka yo opora efar piawem-miawikuan. Wi takir eliwa-ke ikoka mokoka-keriw kiremi maa urufikuan, ne wi panewowa-ke ikoka maa inawera-pa urufikuan.

¹⁸Ae, yena uuwow emeria mua yena Ewar wiemkun opora epa maneka-pa efar maikuan.

¹⁹Ne ikoka yos-ke aaperek iinan-pa ne miiwa-pa maa sira-sira imeninen. Aka, mukuna ne kawus maneka imeninen.

²⁰Ne ikoka ama mokoka uminon ne siiwa oka kirinon, aka saarik. Ne naap ikok Maneka ekapow fofa imenarion, fofa maneka nain sira ononaiya imenarion.

²¹Ne mua naarewe-ke efa kema suuwap efa farimik nain wia aawinen.”’

(Yoel 2.28-32)

Mua Maneka-ke naap maek.

²²Aa emar unowik, opora fain miimeka. Yeesus eena Nasaret mua nain iiriw Mua Maneka kookalowa-pa mauwowa ne maa miililina sira-sira onam-ikaeya niena wiar urufap amisareman. Mua nain Mua Maneka-ke sesekeya orok. ²³Ne o sira kamenap oniwkin uminok nain Mua Maneka-ke iiriw maep-pueya iirakuma fan nis-ke o opap wi mua sira samora wapena-pa wiar wuiwkin samorami nomokow moke-pa patot wariwkin umok. ²⁴Nain Mua Maneka-ke ona kekanowa-pa iikirowami umowa wiar weeserowak, moram o umow kekanowa nomakek. ²⁵Ne i nembesir Dewit pun o maemi maek. Feenap,

‘Yiena Maneka anane yo efamiya ikaeya urufiyem. Ne anane yo mikikira-pa efar ikok yo efa kekanowiya, naapeya yo keker opowa marew.

²⁶Naeya yo yame irap kemelami opora ariman wasirkiyem. Yo umowa nain umep kiiriw iikirinen naem-ikaiyem.

²⁷Moram no ikoka umow owowa-pa feeke me efa wuap-puinan, ne yo nena mauwow mua nefa kookaliyem fain umemkun-na eruwa-pa feeke me efa wuap-pueya me peelalinen.

28 Nos-ke yo era eliwa ookowa nain efa maaken. Ne yo efamiya ikaeya
yo manek akena nefa kemeliyem.’ *(Someka 16.8-11)*

Dewit-ke naap wiar maek.

29 Aria emar unowik, yo aakisa yiena nembesir Dewit opora nain ariman nia maakemkun amisareka. Dewit umeya owowa fan soopamik, mokoka fan ikua. 30-31 Ne os pun Mua Maneka profet-ke, naapeya Mua Maneka o opora maakep koonowak nain iiriw amisarek. Nain feenap, Mua Maneka-ke ikoka Dewit nembesir teeria mua kuisow owow saria wuinion, iiriw Dewit ona saria ikua naap ikainon. Naap maakeya Dewit Mua Maneka wiimar maa naap onowa nain amisarep ikok Krai ikoka iikirowa nain maek. Mua Maneka o me piipuak. Naeya umow owowa-pa me ikainon, ne soopiwkin me peelalinon. 32 Aria mua Yeesus maem nain Mua Maneka-ke iikirowak, ne i unowiya yiena mokoka-pa urufap nain maimik. 33 O iikirap iinan urupep aakisa ona wiawi Mua Maneka aken ekeria-pa wiar pokap ikua, ne wiawi o Ewar Eliwa iwowa maakep-puak nain wiar aawok. Ewar Eliwa wiar aawep yia sesekomaya orop i mia-pa maa miililina imenomakek nain yiar urufami miimaman. 34-35 Ne owow iinan urupowa nain Dewit feenap maek,

‘Mua Maneka-ke yena Maneka naap maakek, “Yo aken ekeria-pa efar pokap ikaeya nena iiwua iiwawun kepur tepak-pa nefar wuamkun nos-ke wia ifemakep ikainan.” ’ *(Someka 110.1)*

Dewit nain me ona wame maek, weetak, o Yeesus naep naap maek.

36 Aria emar unowik, yo efa miimeka, ni Yeesus niena nomokow moke-pa wuiwkin umok nain aakisa Mua Maneka-ke o Krai ne Maneka wuak.” Pita-ke opora naap wia wafuromak. 37 Ne wi emeria mua unowa opora naap miimap kema samoraremik. Naeya Pita ne wi aposel papako wia maakemik, “Ne i aakisa sira kamenap oniyen noma?” 38 Ne wia maakek, “Ni mua unowiya sira samora onaman nain wasirkap mikikira-pa wuiwkin Yeesus unuma-pa nia yasuwiyen. Ne ni pina niar weeserionon. Ne Mua Maneka ona Ewar Eliwa nia sesekomaya niar ikainon. 39 Mua Maneka iiriw Ewar Eliwa sesekowa maep koonowak nain nis, niena muuka ne nembesir teeria naap nia onomiya. Ne wi owow oko teeria pun naap wia onomiya.”

40 Aria Pita opor unowa wia ookomami opora papako pun wia maakemi maek, “Ni aakisa kema kireka, naeya pina niar weesereya wi mua sira samora yoowa aawimik nain ni me aawowen.” 41 Naap wia maakeya wi unowa kema kiriwkin wia yasuwamik. Ne iir nain emeria mua wia tuunamik nain tausen arow (3,000) teeria wiar ekamik. 42 Ne wi aposel-ke Mua Maneka sira wia maakem-ikemik. Wi unowiya wiam fiirimep maa enowa epaskun enem-ikemik. Ne emera pun naap, wu-wuepap enem-ikemik, Mua Maneka anane kema suuwami farem-ikemik.

Wi Kristen teeria enuma sira eliwa onamik

43 Aria Mua Maneka-ke ona kekanowa wieya wi aposel wienna wapena-pa maa miililina onam-ikemik. Ne wi emeria mua unowa naap urufap

Mua Maneka kema tootonemik. ⁴⁴Ne wi aposel unow onaiya wiam fiirimep Mua Maneka kema suuwam-ikemik. Ne wiena maa unowa sererkap wiam asipam-ikemik. ⁴⁵Ne wi miiwa, koora ne maa mutumut wiar ikua nain sesekap maamuma nain aawep wiam asipam-ikemik. Wi emeria mua maa iiwarem-ikaiwkin maamuma sererkap wiem-ikemik. Maa mauwa iiwarem-ikemik nain wiam asipam-ikemik. ⁴⁶Wi kemelami kookalowa kuisow wuap anane maneka tempel koora-pa wiam fiirimep Mua Maneka farem-ikemik, ne pun wiena koora-pa wiam fiirimep maa enem-ikemik. ⁴⁷Wi kema kuisow ikok wiam kookalep Mua Maneka kema suuwami, unuma wiar purupem-ikemik. Ne wi sira eliwa naap oniwkin wi sisin mua-ke wi teeria eliwa-ke wia naem-ikemik. Ne Mua Maneka-ke emeria mua papako kema wiar kiripeya teeria nain wiar ekiwkin teeria manekarem-ikua.

Pita mua meren samora saliwak

3 ¹Aria iir oko amirika ama arow naap Mua Maneka farow ama areya Pita Yon ikos tempel koora ikiwemik. ²Ne tempel koora omopora, Omopora Eliwa naimik nan mua meren samora-ko nan pokap ikua. Mua nain onak uroma-pa naap imenarek. O pikiwep tempel omopora-pa nan pokomowap-puiwkin maamuma wia nomarem-ikua. ³Ne wiam erup tempel koora urupep nomaku naep oniwkin wia urufap maamuma wia nomarek. ⁴Wia nomareya wiam erup-ke mokoka toonep urufami Pita-ke maakek, “I yia urufe.” ⁵Ne mua nain maa-ko yiikuan naep mokoka toonep wia urufak. ⁶Naeya Pita-ke maakek, “Yo maamuma niowa nain yo maamuma marew akena, maa kuisow muuta onominen. Nasaret mua Yeesus unuma-pa nefa maakiyem, no iikirap soomare.” ⁷⁻⁸Naap maakemi mua nain wapen akena-pa opami iikirowak. Ne mua nain nan-pariw kepura wiar kekaneya patak naemi soomarek. Ne wi wiamiya tempel koor kemena ikiwok. O wame irami pikin-ikiwemi Mua Maneka unuma fakeram-ikua. ⁹Ne wi emeria mua unowiya o urufap maemik, ¹⁰“Nee, mua fain Omopora Eliwa naimik nan pokap ikok maamuma wia nomariya nain-ke.” Naap urufap samor-ko soranep eneka teekamik.

Pita tempel koora-pa opora wafurak

¹¹Aria mua nain Pita Yon ikos wiamiya ikiwemi epa unuma Solomon Pokow Epa naimik nan iimarep ikaiwkin wi mua unowa wia urufap karuwuw ekapep wia imararemik. ¹²Ne Pita-ke naap wia urufap wia maakek, “Ni Isrel, emawik, ni moram mua sariarek fain urufap niam soranowiman? Ne moram mokoka toonep yia urufam-ikaiman? Ni kema naap wuiman-yon aa, mua fain wi mua eliwiya wiena kekanowa-pa saliwamik, naep yia naiman-i?” ¹³Emar unowik, iiriw yiena nembesir Abraham, Aisak, Yekop ne yiena nembesir unowa Mua Maneka eena

farem-ikemik nain-ke ona uuwow mua Yeesus kekanowa iwemi unum maneka naek. Mua nain nis-ke wi iiwua wapena-pa wuaman. Ne Pailat wiarik opora-pa wuaman. Ne os-ke pina marew naemi iirarekam naep oneya nis-ke ifakime naakeman. ¹⁴Yeesus mua sira eliwa ne Mua Maneka mokoka-pa mua kaken eliwa-ke, nain nis-ke mikikira iweman. Ne mua oko mua wia ifakimeya koorapa wuamik nain Pailat maakiwkin nia piipuomak.

¹⁵Mua kaken eliwa nain Mua Maneka wiar ikiwowa era yia ofakowow mua-ke, nain nis-ke ifakimiwkin umok. Ne Mua Maneka-ke kiiriw iikiroweya i kakeniw mokok onaiya urufap nain maimik. ¹⁶Ne aakisa o opora opam-ikok o unuma unufamkun mua meren samora fain sariarek. Mua fain iiriw pokapiw ikua nain ni paayareman, ni urufam-ikeman. Ne o Yeesus opora wiar opap iiwawun sariarek. Aakisa ariman fan urufaman.

¹⁷Aria emar unowik, yo amisarem nain, ni niena woos mua unow onaiya Yeesus samoraman nain ni me amisarep naap onaman. ¹⁸Nain iiriw akena Mua Maneka-ke ona profet wia maakeya naap maem-ikemik, ona Krai pepekimok nain ikoka sirirowa aawinon naemik. Ne ni aakisa sira onaman nain, opora nain pepek erak. ¹⁹Naapeya ni kema kiremi sira samora oniman nain piipueka, ne Mua Maneka-ke pina niar iirarinok. ²⁰Ni naap onowen-na Mua Maneka-ke nia kekanoweya ni kema eliwa aawowen. Os-ke kiiriw Yeesus sesekeya ekapinon, o Krai nain, iiriw ni nia naep ona pepekimep-puap sesekak nain. ²¹O aakisa owow iinan-pa ikaiya, neeke ikok ikok nainiw orainon. Maa muutitik iiriw Mua Maneka-ke ona profet wia maakeya maem-ikemik nain epa pepek ereya o miiwa kiiriw orainon. Ne sira samo-samora fan ikua nain kakenami iirarinon. ²²Ne iiriw Moses pun naap maek,

‘Ikoka Mua Maneka-ke niena teeria mua kuisow sesekeya ona profet ikainon, yo efa sesekak naap nain sesekinon. Ne ni ikoka maa muutitik nia maakiya nain opora wiar miimami opora nain wiar ookam-ikeka.

²³Ne ni mua o opora me wiar miimowen-na Mua Maneka-ke sisin nia wuami nia samorinon.’ *(Lo 18.15-19)*

²⁴Opora nain wi profet unowa nain maem-ikemik, Samuel-pa onoma wuap ekapemi profet unowa nain. ²⁵Mua Maneka i nomokow fiira Abraham opora maakep koonowak nain feenap,

‘Ikoka nena nembesir teeria-pa mua kuisow imenarinon. Ne mua nain wapena-pa wi miiw mua unowa kekanowa aawep eliw ikaikuan.’ *(Yenesis 22.18, 26.4)*

Ne ona profet ne yiena nembesir unowa wia maakep koonowak nain ni aakisa makena urufaman. ²⁶Naapeya Mua Maneka-ke ona uuwow mua eliwa Yeesus pepekimemi sesekeya o kiikir i Isrel teeria yiar ekapok. Ne

kema nia kiripeya ni kema kirowen-na sira samora oniman nain piipuap kema eliwiiw ikowen.”

4 ¹⁻²Aria Pita Yon ikos tempel koor kemena-pa opora wia wafuromami maemik, “Yeesus umep ikok iikirak. Ne emeria mua pun umep ikoka kiiriw iikirikuan.” Naap maiwkin wi pris papako ne tempel koorami mua maneka ne wi Sadusi teeria wi unow onaiya kema bagiwirap ekapep wia opamik. ³Nain urer akeniya koor-pa wia wuamik, uurika opora-pa wia wuiyen naemik. ⁴Ne emeria mua unowa opora wia miimamik nain Yeesus opora wiar opamik. Wi teeria nain ne wi mua iiriw opora wiar opap ikemik nain onaiya wia tuunamik nain mua tausen ikur (5,000) naap.

⁵Aria epa wiimeya uurik ona wi owow woos mua, wi mua iperowa, wi sira amis mua ne wi pris woos mua Yerusalem-pa wiam fiirimemik. ⁶⁻⁷Pris woos mua Aanas, ne pris papako, Kaiafas, Yon ne Alesanda naap wiam fiirimep mua merena saliwamik nain Pita Yon ikos gone-pa wia iimarowap wia nokaremi maemik. “Ni mua fain kamenap saliwaman? Ni naarew kekanowa-pa ne unuma unufami sira nain onaman?”

⁸⁻⁹Ne Mua Maneka Ewar-ke Pita kekanoweya wia maakek, “Ni Isrel woos mua ne mua iperowa, ni aakisa i mua meren samora fain kemalep asipamkun sariarek nain yia nokariman-i? Ne ni mua fain kamenap asipamik nain amisaru naiwkin eliw nia maakiyen. Ne wi Isrel emeria mua unowa pun naap amisaruk. ¹⁰Mua urufiman fain Yeesus unuma-pa sariarek. Yeesus Kraisa eena nis-ke nomokow moke-pa wuiwkin umeya Mua Maneka-ke iikirowak nain-ke. ¹¹Ne Mua Maneka opora pun iiriw o maem-ikemik. Feenap,

‘Poka ni koor kuow mua-ke miatinep iirareman nain-ke aakisa umua poka koonowap-pueya ikua.’ *(Someka 118.22)*

¹²Mua Maneka yia aawowa nain i Yeesus unuma muutiw unufamkun yia aawinon. Era oko-ko me ikua. Moram Mua Maneka-ke mua oko-ko me yia pepekimomak.” Pita-ke naap maek. ¹³Wi Yon ikos me karanemik, kekanep naap aakunemik. Naeya wi woos mua soranep maemik, “Wiam erup fain suule maneka-ko me ikiwemik. Wi mua oram-ke, nain moram opora naap aakunimik.” Naap maemi wia pupep wia ilenamik, wi iiriw Yeesus ookam-miemik nain-ke, naapeya opora kakeniw maemik. ¹⁴Ne mua sariarek nain nan Pita Yon ikos wiamiya iimarep ikaeya wi aakunowa me pepep, opora marewaremik. ¹⁵Neemi Yon Pita ikos ni naap oro-oreka wia naakemik. Wi oraiwkin wiena wiisow ikok aakunemi maemik, ¹⁶“Wiam erup fain sira kamenap wia oniyen noma? Wi maa miililina onamik nain wi Yerusalem emeria mua unowa iiriw amisaremik. Ne i nain wiar sailowa me pepep. ¹⁷Aria opora fain manekareya emeria mua unowa me miimuk. Naapeya wiam erup fain wia keker opowawami wia maakemkun Yeesus opora ne unuma kiiriw me wia maakuk.”

¹⁸Aria wiam erup kiiriw wia farep ekapiwkin wia maakemik, “Yeesus uuwowa nain kiiriw me wia maakem-miaweka.” ¹⁹⁻²⁰Ne wia, Pita Yon ikos opora wia kiripomami maemik, “Ni kema suuweka, kaanin-ke eliwa, Mua Maneka opora yia maakiya nain ookiyen-i e ni yia maakeman nain niar ookiyen? I yiam erup opora me kokotiyen, moram i maa yiena urufamik ne miimamik nain maiyen.” Naap maemik. ²¹⁻²²Mua meren samora eena saliwamik nain mokoma ten erepam aawok. O sariarek nain emeria mua unowa nain urufap Mua Maneka unuma fakeram-ikemik. Naapeya wi wiam erup wia samorowa nain oko wi emeria mua yia maikuan naep me wia samoramik. Sira nain kiiriw me oneka wia naakep-puap wia piipuiwkin ikiwemik.

²³Ne wiam erup oromi wiena teeria wiar ikiwemik. Ikiwep wi pris woos mua ne woos mua papako opora kamenap wia maakemik nain wia nanaromamik. ²⁴Ne wi teeria nain naap miimap unow onaiya Mua Maneka unuma fakerami maemik, “Oo Mua Maneka, no kekanowa onaiya ikon. Nos-ke aapereka, miiwa, ifera ne eka ne maa muutitik onaiya onan!” ²⁵Iriw nena Ewar-ke yiena nembesir Dewit, eena nena uuwow mua nain kema iweya naap maek,

‘Moram wi owow oko oko teeria-ke kekanep urupep yiamiya iraku naep onimik? Ne moram wi emeria mua opora maken marewa nain yiamiya iraku naep onimik?’

²⁶Wi owow-owowa saria wiam fiirimep Mua Maneka ne ona Krai pepekimok nain wiamiya iraku naep maa sirarep-puamik.’

(Someka 2.1-2)

²⁷Maken akena, Erot, Pontius Pailat ne wi owow-owowa mua ne wi Isrel mua owow maneka-pa fan wiam fiirimep Yeesus ifakimemik, nena uuwow mua eliwa eena nena iiriwiw pepekimon nain. ²⁸Ne wi naap onamik nain no opora maep-puan nain wi me nefar amisaremik. Naeya o ifakimemi nena opora iiriw maen nain makena arowamik. ²⁹Aria Mua Maneka, aakisa wi sira yia onamik nain yia kema suuwami i nena uuwow mua yia kekanowe. Ne i kekanep nena opora emeria mua wia maakem-miawiyen. ³⁰Ne i nena uuwow mua eliwa Yeesus unuma-pa napum emeria mua wia saliwami maa miililina oniyen.” ³¹Wi Mua Maneka farem-ikaiwkin Ewar Eliwa-ke wiar oromi koora eena wiam aawep ikemik nan maa ofofona saarik wia ofofak. Naeya wi kekanowa aawep oromi Mua Maneka opora wia maakem-miemik.

Yeesus opora wiar opamik nain maa unowa wiam asipamik

³²Aria wi Yeesus opora wiar opam-ikemik nain kema kuisow ikemik. Wi miikapura wiam onowa marew, wiam asipam-ikemik. Mua kuisow naap-ko me maem-ikua, maa nain yena-ke, weetak. Maa unowa sererkap kuisow kuisow aawem-ikemik. ³³Ne wi aposel Mua Maneka kekanowa

onaiya ikok yiena Maneka Yeesus umep iikirak nain wia maakem-miemik. Naeya Mua Maneka wia asipeya wi eliw ikemik. ³⁴⁻³⁵Naapeya wi nain mua kuisow maa-ko me iiwarem-ikemik. Moram iir nain wi mua miiwa ne kooro onaiya ikemik nain sesekam-ikemik. Sesekap maamuma aawep wi aposel wapena-pa wiar wuam-ikemik. Ne wis-ke maamuma nain sererkap wi mua oram ikemik nain wia asipam-ikemik. ³⁶Ne aria Liwai kerekera mua-ko, ona owowa Saiprus. Mua nain unuma Yosep ne wi aposel-ke unuma oko Banabas naemik. (Unuma nain kemena feenap, “Kema wia iikirowow mua”.) ³⁷Os pun ona miiw ara oko sesekap maamuma aawep pikiwep wi aposel wapena-pa wiar wuak.

Ananaiyas emeria ikos wi aposel wia peeskimemik

5 ¹Aria mua oko unuma Ananaiyas ona emeria ikos wis pun miiw ara oko sesekamik. ²Nain maamuma opak nain okaiwi ona aawok. Ne ona emeria nain pun wiar amisarek. Ne okaiwi muutiw pikiwep wi aposel wapena-pa wiar wuak. ³Naeya Pita-ke maakek, “No mua maa kookalowa-ke, naeya sira naap onan. No moram Satan kema nefa enek nain ookami Mua Maneka Ewar wiar peeskimemi miiw sesa nain okaiwi nena aawon?” ⁴Makena, nain nena miiwa-ke ne sesekap maamuma eliw nena iiwawun aawekan. Nain aakisa sira feenap onan nain me i miiw mua yia peeskimon, weetak. No Mua Maneka miikapura mikan.” ⁵Pita muut naap maek nain Ananaiyas nan-pariw puep wakiemi iiwawun umok. Ne o umok nain emeria mua meta miimap soranep manek akena kema tootonem-ikemik. ⁶Ne wi takira-ke ekapep sawi napuma nain konimiw wasiep pikiwep soopamik.

⁷Ne lawisiw naap ikok Ananaiyas emeria wiar ekapok, unuma Safaira. Mua wiar umok nain me amisarek. ⁸Ekapeya Pita-ke nokarek, “Ni mua ikos miiwa sesa aaweman nain muut naap-i?” Ne os-ke, “Ae, muut naap.” ⁹Naap maeya Pita-ke maakek, “Aa, ni mua ikos Mua Maneka Ewar Eliwa wiar akimu naep naap onaman-i? Urufe, wi takira mua nefar umeya soopowa pikiwemik nain nan ekapemik. Ikoka nos pun naap.” ¹⁰Naap maakeya o nan-pariw puep wakiemi iiwawun makena opak. Ne wi takir teeria nain ekapemik-na naap urufap os pun aawep pikiwep ona mua wameiya soopamik. ¹¹Iir nain wi Yeesus teeria unowa ne wi emeria mua papako meta miimap manek akena kema tootonemik.

Wi aposel maa miililina onamik

¹²Aria wi aposel wi mua unowa mokok epa-pa Mua Maneka kekanowa-pa maa miililina onamik. Wi Yeesus opora wiar opimik nain unowiya tempel koor kemena epa okaiwi-pa wiam aawep Mua Maneka farem-ikemik, epa nain Solomon Pokow Epa naimik. ¹³Mua unowa wi mua eliwa-ke wia naemik, nain wi pris woos mua wia keker opap wi Yeesus

teeria wiam fiirimem-ikemik nain mamaiya me wiar ekam-ikemik. ¹⁴Ne wia, emeria mua unowa Yeesus Kraus opora wiar opap wi teeria wiar ekam-ikaiwkin teeria wiar manekarek. ¹⁵Ne wi opora naap miimap napum mua unowa ika-pa wia wuap wia pekapep era maneka pona-pa wia wuamik, Pita soomar-ikim-ikaeya ona ama kukusa nain-ke wia nomakoweya wi sariaruk naep. ¹⁶Ne wi owow oko sawur-ke wia anirawak nain ne napum mua wia aawep Yerusalem wia pekapemik nain unow onaiya sariarem-ikemik.

Mua Maneka ensel-ke wi aposel wia asipak

¹⁷⁻¹⁸Aria wi pris woos mua ne wi Sadusi unow onaiya kema samor akena bagiwirap wi aposel wia opap koorapa wia wuamik. ¹⁹Ne uura Mua Maneka ensel-ke koorapa nain omopora wiar teekap wia aawep epa maneka wia porop wia maakek, ²⁰“Ni ikiweka, ne uuriw tempel koorapa ikiwep neeke wia maakeka, Yeesus nia aaweya Mua Maneka teeria-pa wiar ikowa opora nain.” Naap wia maakek. ²¹Naeya wi uuriw akena ikiwep tempel koor kema-pa wia maakem-ikemik. Aria pris woos mua-ke ona teeria unow onaiya wi Isrel woos mua, wi mua iperowa wia farep wia fiirimep aakunemik. Aakunep weesereya wi ami mua wia sesekamik, ikiwep wi aposel wia purupuk naep. ²²Ne wi ami mua koorapa urupemik-na wi nan me ikemik. Ne kirep ekapep wia maakemik, ²³“I iwap fuunep koor omopora urufamik-na omopora kaikap-puiwkin ikua. Ne wi ami mua neeke uuwimik nain nan iimarep ikaiwkin wia urufamik. Ne i omopora teekap wia urufamik-na mua-ko nan me ikemik.” ²⁴Aria naap maiwkin tempel koorapa ami woos mua ne wi pris woos mua kema unu-unowa wuap maemik, “Nee, wi teeria faa, kamenap aremik noma?” ²⁵Wi kema unowa naap wuam-ikaiwkin mua oko-ke ekapep wia maakek, “Ni miimaman-i? Wi mua koorapa wia wuaman nain aakisa tempel koor kema-pa opora wia maakem-ikaimik.” ²⁶Naap wia maakeya woos mua maneka-ke ona teeria wia aawep iwap wi aposel kekelkiya wia aawemik. Moram wi emeria mua wia keker opamik, oko nomon ika yiarikuan naep.

Wi aposel wi pris me wia keker opamik

²⁷Aria wi aposel wia aawep purupap wi woos mua mokok epa-pa wia iimarowiwkin pris woos mua-ke wia maakek, ²⁸“I iiriw opor kekanowa niemik, ‘Ni mua nain unuma-pa emeria mua opora nainiw me wia maakeka,’ naap nia maakemik. Ne weetak, ni aakisa maa onaman nain Yerusalem owowa ni opora-ke epa iiwawun aawok. Ne Yeesus ifakimemik nain i aakisa pina yiu naep oniman!” ²⁹Naap maeya Pita ona teeria unowiya maemik, “Ni mua-ke opora yia maakiwkin opora me niar ookiyen. Mua Maneka waisow opora yia maakiya nain opora ookiyen. ³⁰Yeesus nis-ke nomokow moke-pa sererimemi ifakimiwkin umok, nain

Mua Maneka-ke iikirowak, eena iiriw yiena nembesir farem-ikemik nain. ³¹Iikirowap ona aken ekeria-pa pokomowak, o eena yiena Maneka, ya aawow mua nain. Ne i Isrel emeria mua pina wasirkamkun os-ke pina yiar iirariya. ³²Ne i aakisa sira nain maimik, ne Mua Maneka Ewar Eliwa pun opora nain maiya, mua eena Mua Maneka opora wiar miimimik nain ona Ewar Eliwa wiiya, mua nain.”

³³Aria wi woos mua opora nain wiar miimap kema samor-ko bagiwirap wia ifakimu naep akena onamik. ³⁴Naap arem-ikaiwkin wi Farisi mua kuisow-ke iikirap gone-pa iimarek, mua nain unuma Gamaliel. Ne os pun wiena weke sira somek mua-ke ne mua unowa o manek akena ekima opimik. Ne os-ke wia maakek, “Wi teeria nain owaruma wia poreka,” wia naakek. ³⁵Wi oraiwkin wi woos mua nain wia maakek, “Aria emawik, aakisa yo efa miimeka. Ni wi mua teeria fain wia samoru naep-na baliwep kema suuwap wia samoreka. ³⁶Ni kema suuweka, iiriw Teudas-ke imenarep yo mua unumiya-ke wame naeya mua andet erepam o ookam-miemik. Nain o ifakimiwkin ona teeria wiar pukiwkin uuwowa nain wiar orok. ³⁷Ne o murarowa-pa Galili mua oko unuma Yuudas naimik nain-ke imenarek. Iir nain wi anim onoma i owow mua unuma ya aawem-ikaiwkin os-ke mua unowa wia aawep wi anim onoma wiamiya irakemik. Ne os pun naap, ifakimiwkin ona teeria wiar pukemik. ³⁸⁻³⁹Naapeya yo nain naep nia maakiyem, ni wi mua sira naap nain neeke wia piipuap-pueka, ni oram mokokiwi wia ikeka! Mauwowa naap nain wiena mua kema-pa ne kekanowa-pa onikuan-na wiar orainon. Ne Mua Maneka kekanowa-pa onikuan-na ni kekanep wia nomakowa nain pepeke weetak. Oko naap onami Mua Maneka wameiya irakowen.” Naap wia maakeya opora wiar ookamik. ⁴⁰⁻⁴¹Ne wi aposel wia fariwkin kiiriw koor kemena urupemik. Sarua wiarep-puap wia maakemik, “Ni aakisa Yeesus unuma-pa emeria mua kiiriw me wia maakeka.” Naap wia maakep wia iirariwkin oromik. Ne maemik, “I yiena Maneka Yeesus unuma-pa yoowa aawemik nain eliw akena,” naemi kemelamik. ⁴²Ne wi anane tempel koor-pa wiam fiirimep yiena Maneka Yeesus opora nain wia maakemi Mua Maneka farem-ikemik. Ne iir oko wiena koor-pa naap onam-ikemik.

Wi maa enowa kakaltow mua wia pepekimemik

6 ¹Aria iir oko-pa wi Yeesus opora wiar opam-ikemik nain unow akena imenariwkin teeria nain manekarek. Ne wi Grik opora aakunimik nain-ke wi Iibru opora aakunimik nain wia aakunowami maemik, “I unowiya teeria kuisow. Ne ni anane niena teeria wi emeria mua maa enowa-ki maa iiwarimik nain wia asipami i emer apura-ko me wia kemalep me wia asipiman.” ²Naap wia aakunowiwkin wi ten kuisow erup nain-ke opora nain miimap teeria unowiya wia fiirimep wia

maakemik, “I Mua Maneka opora wia maakowa uuwowa wiar piipuap wi emer apura enowa wia kakaltowa uuwowa neeke ariyen-na eliw marew. ³Naapeya ni mua ikur okaiwi-pa erup naap wia pepekiwkin uuwowa nain wis-ke urufam-ikauk. Wi mua sira eliwa ne Mua Maneka-ke Ewar Eliwa wiewa kekanowa ikemik nain, ne maa balisow kema suuwimik nain, mua sira nain wia pepekimika. ⁴Ne i anane Mua Maneka faremi opora wiow mua ikaiyen.” Naap wia maakemik.

⁵Ne wi unowiya opora nain eliwa-ke naep mua wia pepekimemik. Wia pepekimemik nain feenap: Stiwen, Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Pamenas ne Nikolas. Stiwen o Mua Maneka opora kekanowa wiar opiya, ne Mua Maneka-ke Ewar Eliwa iweya kekanowa onaiya ikua. Ne Nikolas, ona owowa Antiok, ne o iiriwiw Yuuda sira wiar ookam-ikua. ⁶Wi teeria nain wia pepekimemik nain wi aposel mokok epa-pa wia iimarowiwkin Mua Maneka faremi wapena ikiwosa iinan-pa wiar wuami uuwowa nain wia wuomamik.

⁷Ne naap iki-ikok Mua Maneka opora-ke manekarek. Ne Yerusalem owow maneka nain emeria mua unowa Mua Maneka opora opamik. Ne teeria manekarek. Ne wi pris teeria unowa pun Yeesus opora wiar opamik.

Stiwen opora-pa wuamik

⁸Stiwen, Mua Maneka-ke manek akena kookaliya ne o kekanoweya kekanowa onaiya ikok maa miililina unowa onam-ikua. ⁹Ne wi Sairini ne wi Alesandria mua papako wi Yuuda sira wiar ookam-ikemik nain Yerusalem ekapep lotu onam-ikemik. Wi teeria nain-ke wi Silisia ne Esia Yuuda mua onaiya wiam aawep Stiwen wameiya oporiw irakemik. ¹⁰Nain Mua Maneka Ewar Stiwen kekanoweya wi opora wiar porowa me pepeki. ¹¹Naeya mua papako uroma wia mikiwkin Stiwen wadol opora onami maemik, “Mua nain Mua Maneka firekak, ne Moses sira wuomakek nain pun iiwawun firekami naap aakuniya.” ¹²Naap wia maakemi wi emeria mua, owow woos mua ne wi sira amis mua kema wia mikamik. Ne wis-ke Stiwen opami wi woos mua ne wi sira amis mua wiar pikiwemik. ¹³⁻¹⁴Ne wi mua papako pun wia pikiwemik, ikoka Stiwen wadol opora onuk naep. Wis-ke maemik, “Mua fain anane i tempel kooro fain yiar maiya, ne Moses sira wuomakek nain pun opor unowa oniya. O feenap maeya miimimik, ‘Yeesus, Nasaret owow mua nain-ke ikoka i tempel kooro fain yiar te-teekami sira unowa Moses wuomakek nain kiripami sira oko wuinon.’ ” ¹⁵Ne mua unowa wiam fiirimep ikemik nain Stiwen miikapura balisow wiar urufamik-na miikapura onaiya wiar imenarek, ensel miikapura saarik wilinem-ikua.

Stiwen wi pris woos mua opora wia wafuromak

7 ¹Ne pris woos mua-ke Stiwen nokarek, “Opora naap nefa maimik nain makena-ki e weetak?” ²⁻³Ne Stiwen-ke wia maakek, “Emar

unowik, ne mua iperowa ni efa miimeka. Iiriw akena yiena nomokow fiira Abraham Mesopotemia-pa ikua. Aran owowa me ikiwowa ikaeya Mua Maneka owow unowa urufiya nain-ke wiar imenarep maakek,
 ‘No nena miiwa ne owowa wia piipuap owow oko ikiwe. Ikiweya neeke miiwa yo pepekimomem nain nefa ofakowinen.’

(Yenesis 12.1)

⁴Naap maakeya Abraham ona owowa piipuap ikiwep Aran-pa pokak. Nan ikaeya wiawi wiar umok. Ne Mua Maneka-ke kema iweya ekapep miiwa ni aakisa ikeman fan pokak. ⁵Mua Maneka Abraham ona miiwa kakeniwiko me wuomak, weetak akena. O miiwa iwowa nain ona nembesir teeria unowiya wiowa maek. Ne iir nain pun Abraham muuka marew ikaeya nain maakemi opora koonowak. ⁶Neemi Mua Maneka-ke kiiriw opora oko maakek, feenap,

‘No nembesir teeria ikoka ikiwep wi owow oko miiwa-pa wiar ikaikuan. Neek ikaiwkin owowa nain-ke ikoka mokoma andet erepam naap sira samo-samora wia onami wienna uuwow mua wia wuiwkin oram akena wi wiar mauwam-ikaikuan.

⁷Ne ikoka yos-ke owowa nain sira wia ofakowami yoowa wiinen. Ne nena nembesir teeria miiwa nain wiar piipuap kiiriw ekapep owowa feek ikok yo efa kema suuwap efa farem-ikaikuan.’

(Yenesis 15.13-14)

Mua Maneka-ke Abraham naap maakek. ⁸Ne opor makena maakep koonowak nain ilenowa naep mia kanima puukowa sira nain maakek. Naapeya Abraham ona muuka Aisak onak-ke muukareya fofa ikur okaiwipa arow naap weesereya mia kanima wiar puukak. Ne Aisak-ke ona muuka Yekop sira naapiw onak. Ne Yekop pun ona muuk teeria ten kuisow erup nain sira naapiw wia onam-ikua, yiena nembesir teeria unowa nain.

⁹Ne Yekop muuk iperowa-ke wienna wiamun Yosep kerewami kema bagiwirap, wi Isip uuwow mua wiar arinok naep sesekap maamuma aawemik. Nain Mua Maneka-ke mamaiya ikok akimowa wiar imenarem-ikua nain ona asipam-ikua. ¹⁰Ne iir oko Yosep Isip owow saria maneka Fero wiar kererek. Ne Mua Maneka-ke aakunowa ne amis eliwa iweya owow saria maneka nain o kookalek. Ne uuwow urufow mua wuami, yena miiw maneka ne yena teeria wia urufe naakek. ¹¹Ne naap ikok weniw maneka Isip ne Kenan miiwa-pa imenareya owow mua samor aawemik. Naapeya yiena nembesir maa enowa imenowa me pepep. ¹²Ne yiena nembesir Yekop naap miimak, Isip owowa maa enowa wiar ikua. Naapeya ona muuk teeria eena yiena nembesir teeria nain wia sesekeya ikiwep maa enowa sesenarep ekapemik. Ne naap ikok ikok kiiriw wia sesekeya naapiw ikiwemik. ¹³Naapiw ikiwiwkin Yosep-ke ariman wame wuami wia maakek, ‘Yo niena niamun Yosep-ke.’ Naeya Isip owow saria maneka nain Yosep teeria wia paayarek.

¹⁴Aria Yosep nan ikok ona wiawi Yekop opora sesekomak, efar ekapinok naek. Ne Yekop ona teeria emeria mua ten ikur okaiwi-pa erup ne kiiriw ikur (75) naap iiwawun Isip ikiwemik. ¹⁵Yekop Isip urupep epa maala nan ikok umok, ne ona muuk teeria pun nan ikok umem-ikemik. ¹⁶Umiwkin wia pikiwep owowa Sekem naimik nan wia soopam-ikemik. Sekem miiw ara nain iiriw weke Abraham-ke Aamor muuk teeria maamuma manekiw wiar sesenarep-puak, ikoka neeke wia soopam-ikowa naep.

¹⁷Aria Mua Maneka iiriw Abraham nembesir wia aawep ona miiwa wia wuomak nain wia pikiwowa maek nain epa nain mamaiyarek. Ne Abraham nembesir teeria pun unow akena imenaremik. ¹⁸Aria naap ikok Isip owow saria oko-ke iimarek, o Yosep iiriw wi Isip sira kamenap wia asipam-ikua nain kema me suuwak. Mua nain-ke i nembesir teeria sira samora wia onam-ikua. ¹⁹I Isrel teeria mokoka me manekarinok naep sira samora wia onam-ikua. Wi emeria muukaremik nain muuka wiar aawep owaruma-pa wiar wueka wia maakek. Neek ikok umem-ikauk naek. ²⁰Naap onam-ikaiwkin Moses imenarek, ne o urufowa ne miikapura pun eliw akena. ²¹Aria onak wiawi-ke pipilimep kakaltam-ikaiwkin siiwa arow weesereya pikip epa oko-pa wuamik, me uminok naep. Ne Isip owow saria maneka wiipa-ke urufap aawep ona muuka arowap arimowak. ²²Arimep amis maneka aawep Isip mua kekanowa imenarek. Mauwow mua ne aakunow mua eliwa ikua.

²³Aria Moses arimep mokoma ten erepam aawok. Ne iir oko ona opor epaskun wia kema suuwap wia urufowa ikiwok. ²⁴Ikiwok-na Isip mua-ko Isrel mua oko samor akena arufam-ikaeya urufak. Naap urufap os-ke muuna kiripami Isip mua nain arufami ifakimeya umok. ²⁵Ifakimep ona kema-pa maek, 'Mua Maneka-ke efa pepekimeya yos-ke wi Isrel mua Isip owowa-pa fan ikemik fain wia aawep wia pikiwinen. Yo teeria naap efa maikuan.' Naap maek nain o teeria naap me maemik.

²⁶Ne uurik ona naap wi Isrel mua wiam erup irakem-ikaiwkin wiar kererek. Ne wia maakek, 'Ni niam erup, moram nieniw irakiman?' Irakowa wiar puukami naap wia maakek. ²⁷Naeya mua oko, mua oko arufam-ikua nain-ke Moses ipiskami maakek, 'No mua kamenap-ke? No naarewe-ke woos mua ne opora yia kakenomowa nefa wuak, ne no aakunin? Ikiwe. ²⁸No inon Isip mua ifakimon naap yo efa ifakimekam naep-i?' ²⁹Naap maeya Moses Isip owowa piupap baurarep ikiwok. Ikiwep wi Midian miiwa-pa wiar pokak. Nan ikok emeria aawep ikok muuka erup wiar imenaremik. ³⁰Ne mokoma ten erepam (40) weesereya, iir oko o epa asia nomon manekiw nan yiwemi Sainai ema mamaiya-pa nan ikaeya Mua Maneka ensel-ke wiar imenarek. Nomokowa gelemuta-pa nan mukuna saarik leelenem-ikua. ³¹Moses naap urufap kema unu-unowa wuak. Neemi baliwep-ko urufinen naep mamaiya ekam-ikok Mua Maneka iwakara wiar miimak. Feenap maek,

32 'Yo nena nembesir Abraham, Aisak ne Yekop Mua Maneka-ke.' Naeya mia fufuemi kema tootonep me mokakek. Ne Mua Maneka-ke kiiriw maakek,

33 'Epa no iimarep ikon fain yos-ke ikem. Naapeya meren suuwowa iirare.

34 Yo yena teeria wi Isip-ke wia samoram-ikaimik nain wia urufam.

Ne omowa wiar miimam, naapeya wia asipekam naep orom. Aria aakisa yos-ke nefa sesekiyem, no kiiriw Isip ikiwe.' (*Eksodas 3.5-10*)

35 Ne Moses iiriw wi Isrel mua-ke iiraremi maakemik, 'No naarewe-ke woos mua ne opora yia kakenowa mua ike nefa naek?' Naap maakemik. Ne mua nain kiiriw Mua Maneka-ke sesekeya wi Isrel woos mua wiar arek. Ne wia asipeya wi yoowa aawem-ikemik epa nain piipuumik. Mua Maneka ensel iiriw nomokow gelemuta-pa mukuna saarik leelenem-ikaeya wiar imenarek nain-ke asipeya wia aawep pikiwok. 36 Os-ke Isip owowa-pa maa miililina unowa onami wi Isrel teeria wia aawep pikiwok. Pikiwemi Ifer Oka-pa nan maa miililina oneya ifera-ke pukeya era imenareya okaiwi wia pikiwok. Wia pikiwemi epa asia saa manekiw ikua nan kereremik. Ne mokoma ten erepam nan yiwem-miok maa miililina unowa pun onam-ikua. 37 Ne os-ke wia maakek,

'Ikoka Mua Maneka-ke niena kerekera-pa mua kuisow pepekimeya ona profet wiar ikainon, ne yo opora nia maakiyem naap nia maakinon.'

(*Lo 18.15*)

38 O epa asia saa manekiw nan i Isrel nembesir nain wiamiya ikua. Ne Sainai ema-pa ensel-ke o wameiya aakunek. Ne os-ke Mua Maneka opora wiar aawok nain i yiek, opora eena anane naap ikainon nain. 39 Nain yiena nembesir teeria-ke opora me wiar miimamik. Opora wiar fienap kiiriw kirep Isip owowa ikiwu naep onamik. 40 Naap onami ona weepe Aron maakemik, 'Moses Isip owowa-pa yia aawep pekapok nain aakisa kamenap arek, i me amisaremik. No maa-ko yia siraromaya inasina yiar ikok miimep yia pikiwinok.' 41 Naap maakiwkin bulmakau sirarek. Ne wi nain inasina arowap wiam irami maa eneka ifakimep patirami maa enowa onamik. 42 Naap oniwwin Mua Maneka-ke mikikira wieya wi naap oni-ikim-ikok ama, siiwa, mokoma naap nain yiena inasina-ke naep sira-sira onam-ikemik. Ne Mua Maneka wi wia maek nain opora wi profet-ke feenap siisimep-puiwkin ikua,

'Ni Isrel mua, iiriw ni mokoma ten erepam epa asia saa manekiw nan ikok maa eneka ifakimep niena inasin wadola arowap patiram-ikeman, ne maa oko pun patiram-ikeman. Yo me efa kema suuwowa ni nain onam-ikeman. 43 Ni inasina Molek naimik nain sirarep ika-pa wuap akuawep piaweman, ne mokoma pun sirarep inasina Refan naimik nain sira naapiw onam-ikeman. Ni maa muutitik sirarep yiena inasina-ke naeman. Naapeya yos-ke ni

owowa fan ikeman nain nia iiraremkun ikiwep Babilon kame-pa neeke ikowen.’ (Amos 5.25-27)

Mua Maneka-ke naap wia maakek.

⁴⁴Iriw Mua Maneka epa asia saa manekiw ikua nan Moses opora maakep lotu koora konimiw onowa nain kema iwok. Ne os-ke yiena nembesir wia maakeya koora nain kakeniw naap onamik. Nain onap Mua Maneka opora wiek nain nan wuap feekiya soomarem-miemik.

⁴⁵Ne aakisa fan Yosua miimoweya i nembesir-ke lotu koora feekiya ikiwemi wi owow oko wia fa-faemi miiwa-pa wiar poki-ikiwemik, Mua Maneka-ke wia asipam-ikaeya. Ne Dewit owow saria ikua nain pun sira nain onam-ikemik. ⁴⁶Mua Maneka-ke Dewit mua eliwiya kookalek. Ne os-ke Mua Maneka maakek, ‘Yiena nembesir Yekop no Mua Maneka-ke nefa naek. Naapeya yo no koora-ko kuominen naep.’ ⁴⁷Naap maek-na wia, naap ikok ona muuka Solomon-ke epa wiar aawep Mua Maneka koora kuomak. ⁴⁸Nain Mua Maneka koora eena mua-ke onimik nan me ikaiya. Eena profet oko-ke maek naap,

⁴⁹⁻⁵⁰ ‘Mua Maneka-ke maek, “Aapereka iinan yo pokow epa-ke. Ne miiwa yena kepura akupowa toor-ke. Miiw maa muutitik nain yos-ke me onam-i? Ne ni koora kuaiman nain yo neekeriw niar ikainen-i? Me pepeke. Yo neeke inowa pun weetak.” Mua Maneka-ke naap maek.’ ” (Aisaiya 66.1-2)

⁵¹Neemi Stiwen-ke kiiriw wia maakek, “Ni teeria faa, emin kekanowa akena-ke. Ni Mua Maneka opora fieniman, ne me wiar miimiman. Ni anane Mua Maneka Ewar Eliwa kema niem-ikaiya nain fieniman. Ni niena nembesir sira wiokap emina kekaneman. ⁵²Mua Maneka profet wia sesekam-ikua nain, iiriw niena nembesir-ke iiwawun me wia samoram-ikemik-i? Ne wi iiriw akena Mua Maneka ona mua kaken eliwa ekapowa maek nain, opora wiar maem-miemik nain pun wia ifakimem-ikemik. Ne aakisa fan mua makena niena opap mua samora wapena-pa wiar wuiwkin ifakimiwkin umok. ⁵³Mua Maneka sira unowa ensel-ke niemik nain nis-ke aaweman, nain ni sira nain me ookiman.” Stiwen-ke naap wia maakek.

Stiwen ifakimiwkin umok

⁵⁴Aria Stiwen opora naap wia maakeya miimap kema samor akena bagiwiramik. ⁵⁵Ne o Mua Maneka Ewar onaiya ikok mokoka iinan mokakemi Mua Maneka parina wiar urufak-na Yeesus Mua Maneka aken ekeria-pa wiar ikaeya urufak. ⁵⁶Ne maek, “Naneka! Yo iinan aapereka iipareya Mua Muuka Mua Maneka aken ekeria-pa iimarep ikaeya urufam-ikaiyem.” ⁵⁷⁻⁵⁹Naap maeya wis-ke kerew akena faremi wapeniw ifana wiam ofomamik. Ne unow maneka karuwiw ekami opap porop owow erepura-pa wuap nomon ika wariyen naemik. Wi mua o opora-

pa wuamik nain wiena mia suuwowa anian-pa suuwimik nain iirarep unowiya epa kuisow-pa wuamik. Ne takir eliwa oko unuma Sol naimik nain-ke wia urufam-ikomak. Ne wi nomona aawep Stiwen ifakimemik. Ifakimem-ikawaiwin o kerewa faremi maek, “Yiena Maneka Yeesus, yo umemkun-na kukusa efar aawe.”⁶⁰ Naap maemi keema muuna mikap ikok kerewa faremi maek, “Yiena Maneka Yeesus, wi sira samora efa onimik fain pina me wia kiripoma.” Naap maep-puami umok.

8 ¹Aria Stiwen ifakimemik nain Sol pun eliw wia naek. Stiwen ifakimem-puap wi Yeesus teeria Yerusalem-pa ikemik nain pun samor akena wia samoram-ikemik. Ne wi bauraremi Yuudia ne Samaria kame ikiwomakemik. Wi aposel-ke Yerusalem-pa nan ikemik. ²Ne wi mua papako Mua Maneka sira wiar ookimik nain-ke Stiwen sawi napuma aawep soopami omow maneka omemik. ³Ne Sol-ke wi Yeesus opora opamik nain koor wiar ikiwep wia mufep porop wia samorami koor-pa wia wuam-ikua.

Wi Samaria-ke Yeesus opor eliwa wiar opamik

⁴Aria wi Yeesus opora opamik nain mua papako baurarep owow unowa wiar ikiwep Yeesus opor eliwa nain wia maakem-miemik. ⁵Ne Filip-ke Samaria kame owow maneka wiar ikiwep Yeesus Kraiss opora wia maakem-miek. ⁶Maa miililina onomakek nain meta wiar miimamik ne wiar urufamik. Naapeya wi emeria mua unowa o wiar ekapep wiam fiirimep ikok opora baliwep akena wiar miimam-ikemik. ⁷Ne wi mua sawur wia anirawiwkin ikemik nain os-ke wiar iirareya kiriremi wia piipup bauraremik. Wi mua mia aka wiar umok nain, ne wi mua meren samora nain pun wia saliweya sariaremik. ⁸Ne owowa nain wi naap urufap kemelamik.

⁹Owowa nain mua oko unuma Saimon. Os-ke iiriw ona maikua-pa maa fiemi sira-sira unowa onam-ikua. Wi emeria mua naap miimap kakaem-ikemik. Ne os pun anane naap wia maakem-ikua, “Yo inasin mua-ke.” ¹⁰Ne wi woos mua ne mua unum marew nain pun o opora maek nain maken akena-ke wiar naem-ikemik, “Inasin mua, ne kekanowa naimik nain-ke,” naap maemik. ¹¹O mokoma unow akena sira unu-unowa onami wia mufem-ikua, naapeya o ookam-miemik. ¹²Ne aakisa fan Filip-ke owowa wiar kererep Yeesus opora wia maakeya opora opamik. Mua Maneka opor eliwa wia maakemi Yeesus unuma-pa teeria wiar ekowa nain wia maakek. Naeya wi Yeesus opora wiar opiwkin eka-pa wia yasuwak. ¹³Ne Saimon pun Yeesus opora wiar opeya Filip-ke yasuwak. Ne o anane Filip wameiya ikua. Naap ikok Filip maa miililina unowa onam-ikua nain wiar urufap wiar kakaem-ikua.

¹⁴Ne aria wi aposel Yerusalem-pa ikok wi Samaria meta wiar miimamik, Mua Maneka opora wiar opamik nain. Naap miimap Pita Yon

ikos wia sesekiwkin Samaria ikiwemik. ¹⁵⁻¹⁶Wi Samaria yiena Maneka Yeesus unuma-pa wia yasuwamik nain Ewar Eliwa me wiar orowa ikua. Naeya Pita Yon ikos wiar fuunep Ewar Eliwa wiar orainok naep Mua Maneka faremik. ¹⁷Ne wapena ikiwosa-pa wiar wuiwkin Mua Maneka Ewar Eliwa wiar orok. ¹⁸Wiam erup naap oniwkin Ewar Eliwa wiar orok nain Saimon pun nan ikok wiar urufak. Naap urufap maamuma pekapemi maek, ¹⁹“Ni niam erup kekanowa nain yo yiiwkin yo wapena wi emeria mua ikiwosa-pa wiar wuamkun Ewar Eliwa wiar orainok.”

²⁰Naap wia maakeya Pita-ke iiraremi maakek, “No unemi epa samora ikiwinan, nena maamuma onaiya. Mua Maneka-ke ona kookalowa-pa maa oram yiiya nain sesenarep aawowa naen. ²¹Mua Maneka nefa urufiya nain no kema eliwa-ko me kema suuwin. Naapeya no i yiamiya mauwowa nain era-ko me ikua. ²²No aakisa kema kirep Mua Maneka fare. Ne nena kema naap maen nain nefar iirarinon-yon. ²³Yo kema nefar urufiyem nain eliwa marew. No kema wia bagiwirowiw ikain. Ne sira samora-ke kema nefar taanep ikua.” ²⁴Pita naap maeya wia maakek, “Sira eliwa, ni Mua Maneka fariwkin yo pina fain efar iirarinok. Ne yo maa maeman nain me efar imenarinok,” naap wia maakek.

²⁵Ne aria wiam erup nain Mua Maneka opora wi emeria mua baliwep wia ookomap weesereya kirep Yerusalem ikiwemik. Ikiwem-ikok era-pa Samaria owow gelemutitik nain Mua Maneka opora wia maak-ikiwemik.

Filip Itiopia owow mua oko Yeesus opor eliwa maakek

²⁶Aria, Mua Maneka ensel-ke Filip maakek, “No maa saliwap ikiwe. Yerusalem era ookami iwap Gasa-pa fuunimik era nain ooke.” Era nain epa asia saa manekiw. ²⁷⁻²⁸Naap maakeya Filip iikirap soomarek. Ne Itiopia mua oko Yerusalem-pa lotu arep weesereya ona owowa ikiwem-ikua. Mua nain Itiopia owow saria maamuma urufow woos mua-ke. Owow saria nain emeria-ke, mua nain ona miiw aasa oos teeria-ke mufemik. Ona owowa ikiwem-ikok profet Aisaiya opora siisimok nain unuf-ikiwem-ikua. ²⁹Ne aria Filip ikiwem-ikaeya Mua Maneka Ewar Eliwa-ke maakek, “No miiw aasa nain mamaiya wiar eke.” ³⁰Naeya Filip karuwiw ekap mua nain Aisaiya opora nain unufam-ikaeya miimak. Ne nokarek, “No opora unufam-ikain nain kemena-ko aawon-i e weetak?” ³¹Ne mua nain-ke maakek. “Yo yena iw kemena me amisarinen. Mua oko-ke opor kemena fookomikuan-na yo eliw amisarinen.” Naap maep Filip maakeya miiw aasa wiar urupep pokak. ³²Mua nain Mua Maneka opora unufak nain feenap,

“Wis-ke o sipsip saarik ifakimu naep pikiwemik nain o me omok.

Ne sipsip muuka saarik, afifa wiar kerawam-ikaiwkin aakunowa marew, muutarep ikua.

³³O unuma iiwawun poromik ne o emin iimarow mua marew. Moram o miiwa-pa ikowa nain iiwawun wiar weeserowamik. Ne o teeria marew.”

(Aisaiya 53.7-8)

³⁴Ne aria mua nain-ke Filip nokarek, “Profet nain mua naarew maemi opora naap maek? Ona wame maek-i e mua oko wia maek?” ³⁵Naeya Filip-ke Mua Maneka opor kemena nain ookomami Yeesus maek. ³⁶Aria wiam erup miiw aasa-pa aakun-ikiwem-ikok, eka urufamik. Eka urufap mua nain-ke maek, “Urufe, eka naneka. Maa marew, yo aakisa kuisow efa yasuwe naiyem.” [³⁷Naap maeya Filip-ke maakek, “No Mua Maneka opora wiar opeya-na eliw nefa yasuwinen.” Ne mua nain-ke maek, “Yo Yeesus Kraiss opora wiar opiyem, o Mua Maneka Muuka-ke naiyem.”] ³⁸Naap maep miiw aasa faow mua wia maakeya asipiwkin wiam erup orop Filip-ke o eka-pa yasuwak. ³⁹Weesereya eka piipuap urupiwkin, Mua Maneka Ewar-ke nan-pariw Filip mesalimep pikiwok. Ne mua nain Filip me urufak, oram kemelami ona owowa ikiwok. ⁴⁰Ne Filip ikiwemi owowa oko Asdot naimik nan kiiriw imenarek. Nan ikok owow unowa nain Yeesus opor eliwa wia maakem-miek. Naap wia maak-ikiwemi Sisaria owow maneka-pa fuunek.

Sol kema kirep Yeesus opora wiar opak

9 ¹⁻²Aria iir nain akena Sol-ke wi Yeesus teeria wia samorowa maemi wia ifakimem-miek. Naap onami pris woos mua wiar ikiwep maakek. Parosifa yiiwkin wi Yuuda lotu teeria wia ofakowami Yeesus opora wiar ookam-ikemik nain wia imenap-na wia opap Yerusalem wia pekapinen naep maek. Naeya parosifa unowa siisimep iwok. Ne o parosifa feekiya Damaskus ikiwok. ³Ikiwemi Damaskus owowa mamaiya arem-ikaiwkin parina maneka-ke iinan-pa wilinemi Sol mikak. ⁴Mikeya oos-pa tenep orop miiwa-pa inep ikok opora oko feenap miimak, “Sol, Sol, no moram anane yo efa samorowi ikain?” Ne os-ke nokarek, “Aa Maneka, no naarewe-ke?” ⁵Naeya maek, “Yo Yeesus-ke, yo efa samoram-ikain nain-ke. ⁶No iikirap owowa fain eke. Neek ikaeya maa kamenap onowa nain nefa maakikuan.” ⁷Ne wi mua Sol wameiya ikiwem-ikemik nain pun kema puep iwap popor maneka iimarurumep ikok aakunowa muutiw miimam-ikemik, wi mua-ko me urufamik. ⁸Aria Sol iikirap mokoka wilinekam naep onak-na wia, mokoka foma pukok, maa me urufak. Ne wi wapena-pa opap Damaskus owowa pekamik. ⁹Mokoka ewur me sariarek, fofa arow naap ikua ne maa pun me enem-ikua.

¹⁰Aria Yeesus teeria mua-ko Damaskus-pa nan ikua, unuma Ananaiyas. Yiena Maneka-ke wiar imenarep farek, “Ananaiyas.” Ne os-ke maek, “Maneka, yo fan ikem.” ¹¹Ne yiena Maneka-ke maakek, “No iikirap era unuma Tiinowa naimik nain ooke. Ookap Yuudas koora wiar ikiwep mua oko-ko urufinan, mua nain unuma Sol, ona owowa Tasmus. O yo efa kema suuwap farem-ikaiya. ¹²Naap ikok mokoka-keriw kirep mua unuma Ananaiyas naimik nain urufak. Os-ke ekapep wapena ikiwosa iinan-pa efar wueya mokoka wilinep maa urufak.” Naap maakek. ¹³Naeya

Ananaiyas-ke maek, “Ae Maneka, mua unowa naap maiwkin miimam, mua nain Yerusalem-pa wi emeria mua no opora nefar opimik nain sira samo-samora wia oniya naimik. ¹⁴Wi pris woos mua-ke kekanowiwkin parosifa wiar aawep ekapok. Ne nena teeria owowa fan ikemik nain wia opap koora-pa wia wuekam naep ekapok.”

¹⁵O naap maeya yiena Maneka-ke maakek, “No eliw wiar ikiwinan, yena uuwow mua arinok naep pepekim-puam. Os-ke ikoka yo unuma ne meta wi owow unowa ne owow saria mane-maneka ne wi Isrel emeria mua wia maakeya yo efa paayarikuan. ¹⁶O yo uuwowa oni-ikiwem-ikomeya yo unuma muuta nain samoram-ikaikuan. Naap oniwkin amisarep mainon, ‘Yo Yeesus uuwowa-pa sirirowa aawiyem.’ Naap mainon.” ¹⁷Ananaiyas naap miimap ikiwok. Ikiwep koor kemena wiar urupep wapena Sol ikiwosa-pa wiar wuami maek, “Emar, no Yeesus era-pa nefar imenarek nain-ke efa sesekeya ekapem. Naapeya aakisa no mokoka wiline. Mua Maneka Ewar Eliwa no nefa kekanowinok.” ¹⁸Naap maeya maa oko mera nira saarik nain-ke Sol mokoka-pa tenep orok. Ne maa urufak. Ne iimarep ikaeya eka-pa yasuwak. ¹⁹Maa onakiwkin enep mia toonek.

Sol Yeesus opor eliwa wi Damaskus wia maakem-miek

Sol sariarep fofa papako Damaskus owowa-pa wi Yeesus opora opamik nain wiamiya ikua. ²⁰Nan ikok wi Yuuda lotu koora wiar ikiwep Yeesus opora maemi naap wia maakem-ikua, “Yeesus-na Mua Maneka Muuka-ke.” ²¹Ne opora naap wiar miimap samor-ko soranemi maemik, “Mua faa, o iiriw Yerusalem-pa wi Yeesus opora ookimik nain wia samoram-ikua. Ne aakisa i owowa yiar ekapem wi Yeesus unuma farimik nain pun wia opap ikiwep wi pris woos mua wapena-pa wia wuinen naep naem-ikua, mua nain-ki e kamenap? Ne aakisa moram naap maiya?” ²²Aria Sol opora wia maakem-ikua nain kekanowa onaiya ikua. Yeesus iiriw Mua Maneka-ke sesekeya miiwa orok nain baliwep akena wia ookomak. Naeya wi makena naemik, nain wi kema irakem-ikemik.

Wi Yuuda Sol ifakimu naep oniwkin baurarek

²³Aria fofa unowa weesereya wi Yuuda-ke Sol ifakimu naep wiam fiirimep opora anumamik. ²⁴Ne mua papako-ke opora wiar miimap Sol seewa opamik. Aria wi Yuuda mua unowa o ifakimu naep owow pika omopor unowa nain uura amirika naap wuap ikemik. ²⁵Wi naap ikaiwkin iir oko uura Sol teeria-ke inera maneka-pa wuap ifariw pika wuara-pa fuurkiwkin epa maneka oromi baurarep ikiwok.

Banabas-ke Sol asipami wi aposel wiar pikiwok

²⁶Sol baurarep ikiwep Yerusalem kererek. Nan ikok wi Yeesus opora opimik nain teeria wiar ekekam naep onak-na wi keker opamik. O Yeesus

opora wiar opiyem maek nain wadolaliya naemik. ²⁷Ne aria Banabas-ke ekapep o aawep wi aposel wiar pikiwok. Ne o yiena Maneka era-pa wiar imenarep opora maakek nain wia maakek. Ne Damaskus owowa-pa ikok keker opowa marew Yeesus opora wia maakem-ikua, nain pun wia maakek. ²⁸Naap wia maakeya wi Sol aawep Yerusalem owowa-pa owawiya soomaremi mauwam-ikemik. Ne o keker opowa marew Yeesus unuma-pa Mua Maneka opora wia maakem-ikua. ²⁹Ne wi Yuuda Grik opora aakunimik nain oporiw wiamiya irakeya o ifakimu naep onamik. ³⁰Naeya wi Yeesus opora opimik nain-ke miimap o wiim-ikiwep Sisaria owowa-pa nan Tasmus owowa sesekamik.

³¹Aria wi Yeesus opora opimik nain Yuudia ne Galili kame-pa ikemik nain baliwep ikemik. Ne wi Samaria kame-pa ikemik nain pun baliwep akena ikemik. Ewar Eliwa-ke wia kekanoweya eliw ikemik. Naapeya wi emeria mua papako wi teeria wiar ekam-ikaiwkin teeria wiar manekarem-ikua. Wi Mua Maneka keker opap o opora ookowa kemaiw ikemik.

Pita Ainions saliwak

³²Aria Pita owow unowa-pa mauwami Lida owowa wiar ikiwok, wi Yeesus opora opimik nain wia urufowa naep. ³³Ne mua oko owowa nan urufak, mua nain unuma Ainions. O aka umep soomarowa marew, oram esimsa-pa inepiw ikua. Napuma aawok nain mokoma ikur okaiwi-pa arow. ³⁴Ne Pita-ke maakek, “Ainions, Yeesus Krais-ke nefa saliwak. No iikirami nena maa unowa saliwe.” Naap maakeya iikirak. ³⁵Ne wi Lida ne Saron naap urufap kema kirep Yeesus opora wiar opamik.

Pita Tabita umep ikua nain iikirowak

³⁶Aria Yooapa owowa emeria oko nan ikua, unuma Tabita. (Grik opora-pa kiripami Dokas naemik). Emeria nain Mua Maneka opora opap sira eliwa onam-ikua. Wi maa marewa nain wia asipam-ikua. ³⁷Ne iir oko-pa napum maneka aawep umok. Umeya ona sawi napuma wiar saliwap ona koor kemena iinan samapora-pa inawap-puamik. Ne wi Yooapa Yeesus opora opimik nain Pita Lida owowa-pa ikua nain meta miimamik. ³⁸Yooapa Lida owowa mamaiya-pa ikua. Meta miimap mua wiam erup wia sesekamik, ikiwep Pita aawep ewur akena pekapuk naep.

³⁹Wi ikiwep maakiwkin wiokak. Fuuneya aawep iinan samapora purupemik. Purupiwkin wiamiya iimarep ikaeya emer apura papako-ke omemi konima ne mia suuwowa iiriw Dokas wia warem-ikomak nain ofakowamik. ⁴⁰Ne Pita-ke wi nain wia iirarek. Oraiwkin ona waisow ikok keema muuna mikap Mua Maneka farek. Naap onap-puap kirep emeria nain unuma unufami maakek, “Tabita, no iikire.” Naap maakeya emeria nain mokoka wilinep Pita urufami iikirap pokak. ⁴¹Ne Pita-ke asipami

wapena-pa opap iikiroweya iikirap iimarek. Ne Pita wi Yeesus teeria nain ne wi apura wia faremi wia maakek, “Dokas kiiriw iikirap fan ikua.”

⁴²Aria opora nain Yoopa owowa meta manekareya emerua mua unowa kema kirep Yeesus opora wiar opamik. ⁴³Ne Pita ikiwep Saimon koorapa wiar inem-ikua. Saimon-na maa eneka kanima saliwow mua-ke.

Ensel-ke imenarep Konilius opora iwok

10 ¹Aria mua oko unuma Konilius, o Sisaria-pa ikaiya. O ami mua teeria andet kuisow (100) wia urufam-ikua. Wi ami mua nain wi Rom teeria wia naemik. ²Mua nain Mua Maneka opora ookam-ikua, ne ona teeria unowa nain pun Mua Maneka opora ookam-ikemik. Ne wi Yuuda maa iwaremik nain anane wia asipam-ikua, ne Mua Maneka farem-ikua. ³Iir oko ama arow naap ona mokoka-keriw kirep maa-ko feenap urufak. Mua Maneka ensel-ke ariman akena wiar imenarep farek, “Konilius.” ⁴Naap miimap kema tootonep mokakemi nokarek, “Saria, mauwa-ke?” Ne ensel-ke maakek, “No anane Mua Maneka farin nain ne wi mua maa marewa wia asipin nain Mua Maneka-ke sira eliwa nefa naep kiripomekam naep oniya. ⁵No ikoka kuisow mua-ko wia sesekeya Yoopa owowa ikiwuk. Neeke mua oko unuma Saimon Pita naimik nain aawep pekapuk. ⁶O mua oko maa eneka kanima uuwiya nain koorapa wiar ikua. Mua nain pun unuma Saimon ne o koorapa ifer mamaiya-pa ikua.” ⁷Ensel opora naap maakep-puap ikiwok. Ikiweya Konilius ona uuwow mua erup ne ami mua kuisow naap wia farek. Ne ami mua nain pun Mua Maneka sira kekanowa opiya. ⁸Wi ekapiwkin maa kamenap wiar imenarek nain wia maakemi wia sesekeya Yoopa owowa ikiwemik.

Pita mokoka-keriw kirep maa urufak

⁹Aria wi ikiwem-ikok uurik ona ama gonegon naap Yoopa owowa mamaiya aremik. Ne are nain Pita koor umua ebebiria iinan urupep ikua, Mua Maneka farekam naep. ¹⁰Mua Maneka farem-ikok samor akena wuailep maa-ko eniminen maek. Ne maa enowa onam-ikaiwkin, naap ikok mia oona ururep ikok mokoka-keriw kirep maa feenap urufak. ¹¹Aapereka iinan maa ipisia-ke pukep maa oko konim maneka saarik nain-ke orok. Konima nain kiira erepam-pa opap piipuiwkin orom-ikowa saarik urufak. ¹²Ne konima nain kemena-pa maa eneka sira-sira, ifa sira-sira ne nepa sira-sira nan ikomakek. ¹³Naap ikok Pita opor oko naap maeya miimak, “Pita, no iikirap maa eneka nain ifakimep enime.” ¹⁴Ne Pita-ke maek, “Maneka, weetak. Yo maa eneka emi ikua nain me enimiyem.” ¹⁵Ne nainiw maakek, “Maa eneka Mua Maneka-ke emi marew naek nain samora-ke me nae,” naap maakek. ¹⁶Ne maa nain wiar imenarowa arow arep-puap kiiriw iinan urupemi mesenalek.

¹⁷⁻¹⁸Aria Pita ona maa urufak nain onoma kema suuwam-ikaeya wi mua wiam arow Konilius wia sesekak nain ekapep fuunemik. Saimon

koora wiar akup-ekapep koor omopora-pa wiar iimarep ikok wia faremik, “Nee, ni mua unuma Saimon Pita naimik nain fan ikua-i e weetak?” ¹⁹Aria Pita ona maa urufak nain kema suuwam-ikaeya Mua Maneka Ewar-ke maakek, “Miime, mua wiam arow no nefa ikumimik. ²⁰Naeya no iikirap orop wi wiokap ikiwe. No kema unu-unowa me wue, moram yena wia sesekamkun ekapemik.” ²¹Ne aria Pita wiokap orop wia maakek, “Mua ni ikumiman nain yo fanem. Ni moram ekapeman?” ²²Ne maakemik, “Ami woos mua maneka unuma Konilius naimik nain-ke yia sesekak. O mua eliwa ne anane Mua Maneka sira wiar ookiya. Ne wi Yuuda mua unowa o ekima manek akena opimik. Mua Maneka ensel-ke maakeya no opora sesekomeya no nefa aawowa ekapemik. No opora kamenap main nain nefa miimekam naep.” ²³Ne Pita-ke wia aawep koor kemena urupemik. Neeke maa enep inep epa wiimeya uuriw iikirap nainiw wiena owowa ikiwemik. Ne aria Pita wiamiya ikiwok, ne Yoopa owow mua papako Yeesus opora wiar opimik nain pun wi wiokamik.

Pita Konilius koora wiar ikiwok

²⁴Ne aria ikiwem-ikok era-pa inep uurik ona ikiwemi Sisaria owowa kereremik. Konilius wi wia arewami ona teeria ne ona womar eliwa wia farep wiam fiirimep ikemik. ²⁵Naap ikaiwkin Pita kererep koor kemena wiar ikiwekam naep oneya Konilius miira puuk-oromi Pita merena wameiya-pa keema muuna mikami maara mikak. ²⁶Ne aria Pita-ke opap iikirowami maakek, “Iikire. Yos pun mua-ke.” ²⁷Ne Pita ikos aakun-ikiwemi koor kemena urupemik-na emeria mua unowa iiriw nan taanep ikemik. ²⁸Ne Pita-ke wia maakek, “Ni niena amisareman, i Yuuda ni owow oko teeria niamiya ikowa nain emi ikua. Nain Mua Maneka-ke sira eliwa efa ofakoweya yo owow oko emeria mua wiamiya ikowa nain emi marew nainen. ²⁹Naapeya yo opora sesekomiwkin opora me niar fienam. Yo nain kema me suuwiyem naemi fan ekapem. Aria ni moram yo feek ekapowa efa naeman?” ³⁰Naeya Konilius-ke maakek, “Iirakuma yo maa-ko efar imenarek. Iir nain urera ama arow naap, yo yena koora-pa Mua Maneka farem-ikemkun mua-ko miimow ona-pa efar iimarek, ona mia suuwowa parina kuisow. ³¹Ne os-ke efa maakek, ‘Konilius, Mua Maneka no opora iiriw nefar miimak ne nena maa mutumut mua maa marew wia asipam-ikon nain pun nefa urufak. ³²Naapeya no mua wia sesekeya Yoopa ikiwep mua unuma Saimon Pita naimik nain aawep pekapuk. O ona womawa maa eneka kanima saliwiya nain koora-pa wiar ikua. Ne koora nain ifer mamaiya-pa ikua, wi ikiwep neeke urufikuan.’ Mua nain-ke naap efa maakek.

³³Naapeya yo ewur akena mua papako wia sesekamkun no nefa aawowa ikiwemik. No mua sira eliwiya i yiar ekapon. I aakisa unowiya Mua Maneka mokok epa-pa ikemik, ne Mua Maneka opora nefa maakek nain aakuneya nefar miimiyen.”

³⁴Ne Pita-ke maakek, “Maken akena, yo aakisa kema farerem. Mua Maneka mua unowiya yia kookaliya, mia sira kamenap nain me yia rookasiya. ³⁵Miiw unowa mua o kema suuwami sira eliwa onimik nain wia kookalow manekiw. ³⁶Ne i Isrel opora yia sesekomami maek nain feenap, Yeesus Kraisi miiwa ne iinan maa iiwawun urufiya, ona opor eliwa yia pekapomami pokow eliwa yiiya. ³⁷Ni niena amisareman, opor maneka Yuudia kame-pa imenarek nain. Feenap, Yon Galili kame-pa opora wia maakemi eka-pa wia yasuwam-ikua. ³⁸Ne Nasaret mua Yeesus yasuwewa uwowa onoma wuak. Mua Maneka-ke kekanowa ne Ewar Eliwa iweya owow unowa wiar ikiwep emeria mua unowa wia asipam-ikua. Mua Maneka-ke kekanowa iweya wi mua sawur-ke wia anirawap ikemik nain pun wia saliwam-ikua. Ni nain iiriw wiar amisareman.

³⁹O i Yuudia owow unowa nain ne Yerusalem owowa-pa maa miililina unowa onomakek nain yiena mokoka-pa wiar urufap wiar maimik. Ne mua makena nomokow moke-pa wuami ifakimiwkin umok. ⁴⁰Nain Mua Maneka-ke fofa arow-pa iikirowak. Iikiroweya wi mua mokok epa-pa wiar imenarem-ikua. ⁴¹Wi sisin mua-ke o me urufamik, weetak. Mua Maneka eena mua wia pepekimep-puak nain-ke wiena mokoka-pa maa unowiya wiar urufamik. Mua teeria nain i fanemik. O iikirak nain is-ke wameiya maa enem-ikemik. I nain-ke opora nain maimik. ⁴²Ne ona yia sesekami yia maakek, ‘Ikiwep wia maakem-miaweka, Mua Maneka-ke yo efa pepekimeya mua aakisa ikemik nain ne mua iiriw umemik nain pun nia mekawow mua ikem.’ Naap yia maakemi uwowa yiek. ⁴³Wi Mua Maneka profet iiriw maem-ikemik. Wi mua o opora wiar opimik nain unuma unufiwkin Mua Maneka-ke pina wiar iirarinon.” Naap maek.

⁴⁴Aria Pita naap aakunem-ikaeya, Mua Maneka Ewar Eliwa-ke wi opora wiar miimam-ikemik nain wiar orok. ⁴⁵⁻⁴⁶Naeya wi opora sira onaiya aakunemi Mua Maneka unuma purupemik. Ne wi Yuuda Yeesus opora opamik nain eena Pita wameiya ekapemik nain naap urufap maemik, “Makena, Mua Maneka Ewar Eliwa wi owow oko teeria pun wiar orok aa,” naap maemik. ⁴⁷Ne Pita-ke maek, “Wi mua teeria fain eliw wia yasuwiyen, opora marew. Moram Ewar Eliwa wiar orok, iiriw i yiar orok naap.” ⁴⁸Neemi wia maakek, “Ni Yeesus unuma-pa nia yasuwinen.” Wi wia yasuwap weesereya Pita maakemik, “No lawiliw i yiamiya ikok, ikoka ikiwe.”

Pita ona uwowa nain Yerusalem-pa wia maakek

11 ¹Aria Yuuda kame-pa wi aposel ne wi Yeesus opora opamik nain feenap miimamik, wi owow oko mua pun Mua Maneka opor eliwa iiriw wiar opamik. ²⁻³Ne aria Pita Yerusalem ikiwok. Wi Yeesus opora opamik nain mua papako mia kanima puukowa naem-ikemik nain-ke o amukaremi maakemik, “Wi owow oko mua mia kanima me

puukimik nain wiamiya ikowa emi, nain no wiamiya ikon ne maa enowa pun wiamiya enem-ikon.”

⁴Ne Pita-ke ona iiriw maa kamenap wiar imenarek nain iiwawun wia maakek, ⁵“Yo iiriw Yoopa owowa-pa ikok Mua Maneka farem-ikok mokoka-keriw kirep maa feenap urufam. Maa nain konim maneka saarik, nain iinan-pa orok. Kiira erepam-pa neeke opap iinan-pa piipuiwkin orok. Maa nain orop yo mamaiya-pa efar ikua. ⁶Yo konima nain baliwep akena mokakem-na maa eneka yiena nepimik nain urufam. Maa eneka asia, ifa ne nepa naap nain pun urufam. ⁷Ne iwakara oko naap maeya miimam, ‘Pita, no iikirap maa eneka nain ifakimep enime.’ ⁸Naap maeya yos-ke maem, ‘Maneka, weetak akena. Yo maa enowa emi ikua nain me enimiyem.’ ⁹Naap maakemkun efa maakek, ‘Maa eneka Mua Maneka-ke emi marew naek nain samora-ke me nae,’ naap maek. ¹⁰Yo maa urufam nain imenarowa arow arep-puami kiiriw iinan urupok. ¹¹Ne yo naap ikemkun mua wiam arow ekapep koora yo ikem nan efar fuunemik. Mua oko Sisaria-pa ikua nain-ke wia sesekeya yo efa aawowa ekapemik. ¹²Ne Mua Maneka Ewar-ke efa maakek, ‘No wi wiamiya ikiwe, kema unu-unowa me wue.’ Ne wi mua wiam ikur okaiwi-pa kuisow yo efamiya ikemik nain pun unowiya Sisaria ikiwemik. Unow onaiya ikiwemi Konilius naimik nain koora wiar fuunemik. ¹³Ne os-ke ensel ona koor kemena-pa wiar imenarep maakek nain yia maakek. Ensel nain-ke feenap maakek, ‘No mua-ko wia sesekeya ikiwep mua oko unuma Saimon Pita naimik nain aawep pekapuk. ¹⁴Naeya os-ke Mua Maneka opor eliwa nain nia maakeya ni unow onaiya opora opap o teeria-pa ikowen.’

¹⁵Mua nain-ke naap maeya yo aakunowa onoma wuamkun Mua Maneka Ewar wi wiar orok, iiriw i yiar orok naap. ¹⁶Ne yiena Maneka opora kiiriw kema efar epak. Iiriw naap maek nain, ‘Yon-ke oram eka-pa nia yasuwak, ikoka Ewar Eliwa-ke ni niar oraeya kekanowa aawowen,’ naap maek nain kema suuwam. ¹⁷I Yeesus opora wiar opamkun Mua Maneka Ewar Eliwa yiar orok, naapiw wi wiar orok. Naapeya yo kamenap-ke naeya Mua Maneka maa maek nain wiar fieninen?” Naap wia maakek. ¹⁸Ne wi opora naap wiar miimap kiiriw me amukaremik. Mua Maneka unuma fakerami maemik, “Naap nain Mua Maneka owow oko mua kema kiruk naeya wis pun kema kirep Mua Maneka wameiya ikok eliwa ikaikuan.”

Yeesus opora opamik teeria Antiok-pa imenarek

¹⁹Aria iiriw Stiwen ifakimiwkin umok, iir nain wi Yeesus opora opamik nain wia samo-samoriwkin papako bauraremik. Bauraremi papako Fonia kame wiar ikiwemik, papako Saiprus mot ne Antiok owowa wiar ikiwemik. Ikiwemi Yeesus opor eliwa wiena Yuuda opor epaskun muutiw wia maakem-ikemik, wi teeria papako wia. ²⁰Ne wi Saiprus ne Sairini

owowa Yeesus opora opamik nain-ke Antiok wiar ikiwep Yeesus opor eliwa wia maakemik, wi Grik opora aakunimik nain. ²¹ Mua Maneka kekanowa wi wiar ikaeya wia maakiwkin emeria mua unowa kema kirep Yeesus opora wiar opamik. ²² Ne Yerusalem-pa Yeesus opora opamik nain opora nain miimap Banabas sesekiwkin Antiok ikiwok. ²³ O ikiwep wia urufak-na Mua Maneka-ke wia asipeya wi Yeesus opora baliwep opamik. Ne kemelami wia maakek, “Ni anane yiena Maneka Yeesus opora wiar ookeka ne opora nain niena kema-pa wuami kakeniw wiar ookeka.” ²⁴ Banabas-na mua eliwa-ke, Mua Maneka Ewar Eliwa wiar ikaeya opora kakeniw wiar opiya. Naapeya Yeesus opora wia maakeya wi teeria maneka Yeesus teeria wiar ekamik.

²⁵ Ne aria Banabas Sol urufekam naep o akupowa Tاسus ikiwok. ²⁶ Ikiwep urufap owawiya Antiok owowa ikiwemik. Ikiwep nan mokoma kuisow naap wi Yeesus opora opamik teeria nain wiamiya ikemik. Ne Mua Maneka opora suule baliwep wiem-ikemik. Ne iir nain akena Antiok mua-ke wi Yeesus opora opamik nain “Kristen” wia naemik.

²⁷ Aria iir nain pun wi profet papako Yerusalem piupap Antiok owowa ikiwemik. ²⁸ Teeria nain mua oko unuma Agabus naimik. Mua Maneka Ewar Eliwa-ke kema iweya iikirami naap maek, “Ikoka weniw maneka miiwa epa unowa feeke imenarion.” (Nain ikoka Klodius owow saria maneka ikaeya weniwa nain imenarek.) ²⁹ Naap maeya wi Yuudia Yeesus opora opamik nain wia asipu naep onamik. Mua unowa wienna kookalowa-pa wiam kui-kuisow maamuma kuisow kuisow fiirimemik. ³⁰ Naap onap maamuma nain Banabas Sol ikos wiiwkin Yerusalem pikiwep teeria nain woos mua wapena-pa wiar wuamik.

Owow saria Erot wi Kristen wia samorak

12 ¹ Aria iir nain owow saria maneka Erot naimik nain-ke wia maakeya wi Kristen teeria papako wia opami wia samoramik. ² Ne wia maakeya Yon weepe Yems furaiw ifakimemik. ³ Ne wi Yuuda-ke sira nain wiar kookaliwkin Pita pun opap koorapa wuak. Wi Yuuda emer kekanowa enowa maapora-pa sira nain onamik. ⁴ Aria Pita opap wi ami mua teeria erepam wapena-pa wiar wuamik. Erot kema naap wuak, ikoka emer kekanowa maapora weesereya Pita aawep emeria mua unowa urufam-ikaiwkin ifakiminen naek. ⁵ Naeya koorapa wuap-puap baliwep urufam-ikemik. Ne aria Pita muuta nain wi Kristen teeria unow onaiya Mua Maneka o asipinok naep kekanowa akena farem-ikemik.

Ensel-ke Pita koorapa porok

⁶ Naap onap uura ami mua erup Pita gone wuap inemik, wapena okokaiwi seniw kaikamik ne sen miirfa okokaiwi ami mua wiam erup nain wapena-pa wiar kaikamik. Ne ami mua papako koor omopora-pa

iimarep ikomakemik. ⁷Naap ikaiwkin Mua Maneka ensel koor kemena-pa wiar imenarep parin manek akena imenarek. Ne Pita akuwisa-pa arufap ifimami maakek, “Iikirap-pue.” Naap maakem-ikaeya sen erup Pita kaikap-puamik nain onaiw golanek. ⁸Ne ensel-ke maakek, “Nena mia suuwowa wuap meren suuwowa suuwe.” Maakeya naap onak. Ne ensel kiiriw maakek, “Nena konima anian nain name baguserap yooke.”

⁹Aria Pita o ookap oromi, wi kamenap ikiwimik nain me amisarek. Ne ensel ookap ikim-ikua nain yo mokoka-keriw kirep maa urufiyem naem-ikua. ¹⁰Aria wiam erup ikiwemi ami mua teeria kemena-pa ikemik nain wia nomakep oromik. Oromi kiiriw ami mua teeria oko wia nomakep oromi omopora maneka-pa fuunemik. Ne omopora maneka nain onaiw teneya epa maneka oromik. Ne ikim-ikok era-pa ensel nain piupuap mesenalek.

¹¹Aria Pita kema wiar ekapeya maek, “Aakisa yo amisarem, fain makena-ke, Mua Maneka-ke ona ensel sesekeya ekapep efa asipak. Yo Erot wapena-pa efa aawok, ne wi Yuuda sira kamenap efa onowa naep kema wuam-ikemik nain aakisa weetak.” Naap maek. ¹²O baliwep kema aawep Yon onak Maria koor wiar ikiwok. Yon unuma oko Mak naimik. Mua unow akena koor nan wiam fiirimep Mua Maneka farem-ikemik. ¹³Ne Pita ekapemi koor omopora arufeya uuwow emeria-ke omopora teekowa orok, unuma Rooda. ¹⁴Emeria nain Pita iwakara wiar miimap kemelami omopora me teekowa karuwiw ikiwep wia maakek, “Oi, Pita fanek, owaruma-pa ikua.” ¹⁵Ne wis-ke amukaremi maakemik, “No momoraren-yon.” Amukaremik-na wia, os-keriw sisewarek, “Makena maiyem, os-ke.” Ne wis-ke kekanemi maemik, “Sa, nain o kukusa-ke.” ¹⁶Ne Pita omopora naap arufam-ikaeya wi ikiwep omopora teekamik. Omopora teekamik-na o urufamik, urufap samor akena soranemik. ¹⁷Ne wapeniw wia maakeya wi poporaremik. Ne Mua Maneka ensel koor-pa kamenap aawep porok nain wia maakek. Weesereya wia maakek, “Yo opora nia maakem nain Yems ne wi Kristen teeria wia maakeka.” Naap wia maakep-puami ikiwok.

¹⁸Aria naap ikok epa wiimeya wi ami mua naap urufap soranep kema unu-unowa wuami maemik, “Nee, Pita kamenap arek noma?” ¹⁹Ne Erot-ke Pita akupowa wia maakeya akupamik-na me imenamik. Ne ami mua teeria eena Pita urufam-ikemik nain baliwep wia nokarek-na weetak. Ne wi wia ifakimeka naeya wia ifakimemik. Naap ikok Erot Yuudia piupuap Sisaria ikiwep nan ikua.

Erot wame purupok muuta nain umok

²⁰Sisaria kame wi Taiya ne wi Saidon mua owow saria Erot kema bagiwirowiwiwkin wia amukarowiwiw ikua. Wi maa enowa Erot owowa-pa wiar sesenarem-ikemik. Naapeya wiam fiirimep unowiya o wiar

ekapemik, opora umuku naep. Ekapemi mokomokoka mua oko Erot kakaltiya mua nain wiar fuunemik, ikoka os-ke yia uuminok naep. Mua nain unuma Blastus ne wi opora nain umuku naep sisewaremik. ²¹Aria Erot fofa pepekimok nan ona owow saria maneka maa bala wuap orop ona esimsa-pa pokap opora wia wafuromak. Ne wi emeria mua naap miimap mukuruna wuami maemik, ²²“Aakunowa nain me mua-ke aakunem-ikaiya, fain Mua Maneka-ke aakunem-ikaiya.” ²³Wi Mua Maneka firekami Erot unuma purupiwkin Mua Maneka ensel-ke o napum maneka iwok. Atua gelemutitik nain-ke mia oposia wiar enimiwkin umok.

²⁴Iir nain Mua Maneka opora ikiwep owow unowa-pa manekarek.

²⁵Aria Banabas Sol ikos wiena uuwowa weeser-wuap Yerusalem piipuap kirep Antiok ikiwemik. Ne Yon Mak pun aawep owawiya ikiwemik.

Banabas Sol ikos uuwowa wia pepekimep wia sesekamik

13 ¹Antiok owowa-pa wi Kristen teeria maneka ikemik, mua papako profet-ke, ne papako wi Mua Maneka opora wiowa somek mua-ke. Wi teeria nain Banabas, Simeon, Lusius, Manain ne Sol. Simeon unuma oko Niger, ne Lusius o owowa Sairini ne Manain, o owow saria Erot ikos arimow epaskun-ke. ²Aria wi unowiya Mua Maneka faru naep maa enowa marew ikok Mua Maneka nokaremik. Naap onam-ikaiwkin Ewar Eliwa-ke kema wiek, “Ni Banabas Sol ikos uuwowa oko wia pepekimeka, yo iiriw wi wiowa naep maep-puam,” naap wia maakek. ³Aria wi Mua Maneka farep weesereya wapena wiam erup nain ikiwosa-pa wiar wuami kema eliwiw ikiweka wia naakep wia sesekiwkin ikiwemik.

Wiam erup Saiprus owowa wadol mua nain amukaremik

⁴⁻⁵Aria Banabas Sol ikos Mua Maneka Ewar-ke kema wieya Selusia ikiwemik. Yon Mak pun aawep feekiya ikiwemik, uuwowa yia asipinok naep. Aasa aawep Saiprus mot oromi Salamis owowa urupemik. Urupep neeke wi Yuuda mua wiena lotu koora-pa Mua Maneka opora wia maakemik. ⁶Nan ikok mot nain saawirinowami owow unowa wiar ikiwep Mua Maneka opora wia maakem-miemik. Ikiwemi Pafos owowa-pa fuunemik. Ne Pafos owowa-pa Yuuda mua oko urufamik, unuma Bayesus. Unuma oko Elimas naimik. O wadolalemi profet-ke wame naek, ne maikua onam-ikua. ⁷Ne os pun anim onom maneka nain ikos womar wiam opamik. Anim onom maneka nain unuma Segius Paulus, ne o mua kema suuwow eliwa-ke. Os-ke Banabas Sol ikos wia farek, Mua Maneka opora-ko wiar miimekam naep.

⁸Ne aria Elimas-ke o Yeesus opora wiar miimap me wiar opinok naep wi opora iinan wiar iram-ikua. ⁹⁻¹⁰Ne Mua Maneka Ewar-ke Sol kema

iweya Elimas mokoka toonep urufami feenap amukarek, “No Satan muuka-ke, ne no sira makena nain kiripami samora-ke nain. Ne no wadol sira-sira nain anane onin ne Mua Maneka opor makena nain kiiriw wadol opora arowin, no sira nain me piipuinan-i? ¹¹Naapeya no ikoka kuisow Mua Maneka sira wiar urufinan. No mokoka foma pukep ama parina me urufinan. Naap ikok ikok kiiriw sariarinan.” Naap maakem-ikaeya Elimas mokoka foma pukep momor maneka soomaremi mua-ko wapena-pa efa opap efa piawuk naem-ikua. ¹²Ne anim onoma nain sira naap urufap Mua Maneka opora makena-ke naek. Sira nain makena ne opora nain pun makena-ke naemi Mua Maneka opora wiar kakaemi opora wiar opak.

Wiam erup Antiok ne Pisidia-pa mauwamik

¹³Aria Pol ame Pafos-pa aasa aawep Pega owowa ikiwemik, Pamfilia kame. Pega owowa-pa fuunep Yon Mak-ke wia piipuap kirep Yerusalem ikiwok. ¹⁴Aria wi Pega owowa-pa neeke mereniw ikiwemi Antiok-pa fuunemik, Pisidia miiwa-pa. Ne nan ikok Sabat fofa-pa wi Yuuda lotu koor kemena wiar ikiwep pokamik. ¹⁵Ne aria wi lotu onami Moses sira wuomakek nain unufamik, ne Mua Maneka opora wi profet siisimemik nain pun unufamik. Weesereya wi lotu koor woos mua-ke Pol Banabas ikos wia maakemik, “Ni kema wia iikirowowa opora-ko niar ikainok-na eliw wia maakowen.”

¹⁶Ne aria Pol iimarep wi poporaruk naep wapena wia onomak. Ne maek, “Yena Isrel emawik, ne ni owow oko teeria pun, Mua Maneka lotu oniman fain yo efa miimeka! ¹⁷Mua Maneka-ke i Isrel iiriw iiriw nembesir ona wia aawep wia urufam-ikua. Ne wi ikiwep Isip owowa-pa purer teeria ikaiwkin teeria manek akena wia imenak. Ona kekanowa-pa teeria manek akena nain wia asipeya Isip owowa piipuamik. ¹⁸Isip owowa piipuap urupemi epa asia saa manekiwi nan yiwem-miok emina kekanem-ikemik, nain Mua Maneka-ko me wia samoram-ikua, wia saliwam-ikua. Mokoma ten erepam (40) naap wi epa asia saa manekiwi nan ikemik. ¹⁹Wi ikiwep Kenan miiwa-pa wiar fuuniwkin Mua Maneka-ke teeria ikur okaiwi-pa erup naap wia ifakimep weesereya miiwa nan wia wuak. ²⁰Wi Isip owowa-pa ikemik nain ne piipuap ekapem-ikemik nain iiwawun mokoma andet erepam ne kiiriw mokoma ten ikur (450) naap aawok. Ne ekapemi Kenan miiwa-pa pokamik. Nan ikemik nain o wi owow urufow mua wia pepekim-ikim-ikua nain ikip Samuel-pa weeserek.

²¹Ne wi owow saria kookalimik naiwkin Mua Maneka-ke Sol pepekimok. Mua nain Bensamin kerekera, Kis muuka-ke. O mokoma ten erepam naap owow saria ikua. ²²Ne Mua Maneka-ke Sol weeserowap Dewit owow saria wuak. Nain Mua Maneka ona iiriw naap maep-puak,

‘Yo Yesi muuka Dewit baliwep amisarem, ne mua sira naap nain kookaliyem. Moram yo opora yookiya.’

(1 Samuel 13.14)

²³O iiriwiw opora maep koonowak nain Dewit wiimasip teeria-pa naap ikiwemi Yeesus imenarek, eena i Isrel teeria yia aawow mua nain. ²⁴Yeesus uuwowa onoma me wuowa ikaeya, Yon-ke wi Isrel teeria opora feenap wia maakem-ikua, ‘Ni pina wasirkiwkin yo Mua Maneka unuma-pa nia yasuwinen.’ ²⁵Ne Yon ona mauwowa welawekam naep onam-ikok feenap wia maakem-ikua, ‘Ni yo mua sira kamenap-ke efa naiman? Yo me ni mua arewap ikaiman nain-ke. Yo mua oko-ke. Ni miimeka, mua nain ikoka murarep ekapinon, yo miimemi o taar karuow mua murarow akena-ke.’ Yon-ke naep maek.

²⁶Aria yena teeria epaskun, ni Abraham wiimasip teeria ne ni owow unowa mua Mua Maneka opora wiar opiman nain, yo feenap nia maakiyem, Mua Maneka i yia aawow opora nain yia maakiwkin miimamik. ²⁷I yia aawow mua nain wi Yerusalem ne wiena woos mua onaiya me amisaremik. Ne wi profet opora siisimemik nain wi Sabat fofa-pa wiar unufam-ikaimik, nain kema me suuwam-ikemik. Naeya wi Yeesus i yia aawow mua-ke me naep ifakimemik. Naap onamik nain wi profet opora siisimep-puamik nain makena wiar arowamik. ²⁸O ifakimowa nain pina-ko me wiar imenamik, nain oram akena Pailat wiar pikiwemi ifakime naakemik. ²⁹Wi sira onamik nain iiriw wi profet-ke siisimep-puamik nain pepeke naap onamik. Naap oniwwin nomokow moke-pa umeya aawep porop nomon ona-pa wuamik. ³⁰Ne o umep ikaeya Mua Maneka-ke iikirowak. ³¹Iikirap iir nain ona teeria mokok epa-pa wiar imenarem-ikua, ona teeria Galili-pa ikok o ookap Yerusalem urupemik nain. Ne wi teeria nain-ke aakisa o opora nain makena-ke naep opora nain maem-miimik.

³²⁻³³Ne i aakisa ni niar urupemik nain Mua Maneka opor eliwa nia purupomamik. Opora nain Mua Maneka kookalowa iiriw yiena nembesir teeria wia maakep koonowak. Ne aakisa i wi nembesir teeria epa-pa Yeesus iikirowami opora maek nain makena yia opomak. Nain i kae someka-pa Mua Maneka-ke iiriw naap maep-puak,

‘No yena Muuka-ke ne aakisa yena Muuka nefa naiyem.’ *(Someka 2.7)*

³⁴⁻³⁵Ne Mua Maneka-ke Yeesus umep ikok me peelalinok naep iikirowowa opora feenap maep-puak,

‘Yo no nembesir Dewit opor makena maakep koonowap-puam nain aakisa nis-pa feeke nia opomami nia saliwami nia kekanowinen.’

(Aisaiya 55.3)

Ne nain pun someka ara oko-pa mua oko-ke Mua Maneka maek,

‘No ikoka nena uuwowa mua nefa kookal-afuriya nain soopow epa-pa wuap-pueya me peelalinon.’ *(Someka 16.10)*

³⁶Opora nain me Dewit naep maek, moram Dewit iiriw Mua Maneka opora ookam-ikok ikok umeya soopamik nain iiwawun peelalek. ³⁷Ne Mua Maneka mua iikirowak nain mia me peelalek. ³⁸⁻³⁹Naapeya emar

unowa, ni baliwep amisareka, Yeesus sira naap oneya pina yiar iirarowa era nan imenarek. Ni nain nia maakimik. Pina yiar iirarow sira nain me Moses sira wuomakek nain ookamkun yiar iirarinon, weetak. Ni Mua Maneka opora wiar opowen-na Yeesus pina eliw niar iirareya pina marew ikowen. ⁴⁰Ni maa urufap, oko wi profet-ke maemik nain ni niar imenarinon. Opora feenap,

⁴¹ ‘Aria ni emin kekanow teeria, yo sira nia ofakowamkun ni soranemi umep epa samora ikiwowen. Yo maa aakisa onam-ikaiyem nain maa makena-ke me efar naowen. Ne mua oko-ke baliwep nia ookomikuan-na nain pun makena-ke me naowen.’ (Habakuk 1.5)
 Mua Maneka-ke naap wia maek.”

⁴² Aria Pol Banabas ikos lotu koorapa opora nain wia maakep weesereya ikiwu naep onam-ikaiwkin, wi mua papako-ke wia maakemik, “Sira eliwa, ni Sabat fofa oko-pa nainiw ekapep opora nain kiiriw yia maakeka.” ⁴³Naap maep-puap pukep ikiwemik. Ne mua papako Pol Banabas ikos wiokamik, wi Yuuda mua ne wi owow oko mua wi Yuuda sira wiar ookam-ikemik nain. Ne wiam erup nain-ke teeria nain Mua Maneka kema suuwami opora wiar ookam-ikauk naep opora wia maakemi kema wia iikirowam-ikemik.

⁴⁴ Aria Sabat fofa nainiw kerereya emeria mua unow onaiya ekapemik, Mua Maneka opora wiar miimu naep. ⁴⁵Ne wi Yuuda woos mua-ke naap wia urufap kema bagiwiramik. Naemi Pol firekami opora wiar samorami fienamik. ⁴⁶Ne Pol Banabas ikos keker opowa marew opora wia kiripomami wia maakemik, “Makena, i Mua Maneka opora ni kiikir akena nia maakowa-ke, naap nia maakemik. Ne nis-ke opor makena eliwa fain sisin wuami Mua Maneka teeria-pa wiar ikowa nain niena-ke unumiya me ikaiyen naiman. Naap nain i nia piipupap owow oko teeria wia maakiyen. ⁴⁷Moram uuwowa fain ona Mua Maneka-ke yia sesekami naap maek,

‘Yos-ke parina saarik nefa wuamkun no ikiwep owow oko oko teeria parina saarik wia mikeya kema pukikuan. Ne ikoka miiwa unowa fain Mua Maneka-ke wia aaweya ona teeria-pa wiar ikaikuan.’ ”

(Aisaiya 49.6)

⁴⁸ Wi naap maiwkin wi owow oko teeria kemelami Mua Maneka opora makena-ke naemik. Ne emeria mua papako opora nain kookalep opora wiar opamik, eena Mua Maneka efamiya ikauk naep wia nanikap-puak teeria nain.

⁴⁹ Ne Mua Maneka opora manekaremi kame nain owow unowa wiar ikiwok. ⁵⁰Ne wi Yuuda mua-ke wi owow urufow mua ne emeria unumiya wi lotu wiamiya arem-ikemik nain, kema wia bagiwirowiwiwkin wis-ke iikirami Pol Banabas ikos wia iiraremik, owowa feek me yiar ikeka wia naemik. ⁵¹Wia iirariwkin wi owowa nain piipupami meren suuwowa foma

tukunemik, sira aawuk, pina wiena wiar ikainok naep. Wi naap onap-
puami Aikoniam owowa wiar ikiwemik. ⁵²Ne wi Antiok teeria Yeesus
opora wiar opamik nain Mua Maneka Ewar-ke wia kekanoweya kema
eliwiw ikemik.

Pol Banabas ikos Aikoniam owowa-pa uuwamik

14 ¹Aria wiam erup ikiwemi Aikoniam owowa-pa fuunemik. Nan
ikok sira naapiw wi Yuuda lotu kooru wiar ikiwemik. Ikiwep
Yeesus opora baliwep wia ookomiwkin wi Yuuda unowa ne owow oko
teeria unowa opora wiar miimap kema kirep Yeesus opora wiar opamik.
²Ne wi Yuuda papako opora me wiar opamik nain-ke wi mua papako
kema wia mikiwkin kema bagiwirap wi opora opamik teeria nain me
wia kookalemik. ³Naeya wi wiam erup nain Aikoniam owowa-pa nan
epa maala ikemik, wi keker opowa marew Yeesus opor eliwa nain
wia maakem-ikemik. Ne opora wia maakemik nain Mua Maneka-ke
kekanowa wieya maa miililina onomakemi opora makena arowamik.
⁴Naap oniwkin wi owow emeria mua wiam fookap papako wiena Yuuda
teeria wiokamik ne papako wiam erup nain wiokamik. ⁵Wi owow mua
ne wi Yuuda mua wi woos mua onaiya Pol Banabas ikos wia samorami
nomon ika wiaru naep maemik. ⁶⁻⁷Ne wiam erup opora naap miimap
baurarep Likonia kame wiar kereremik. Kererep Listra, Debe ne owow
unowa nain ikiwep Yeesus Krai opor eliwa wia maakem-miemik.

Wiam erup Likonia-pa uuwamik

⁸Aria Listra owowa-pa nan, mua oko ona onak uroma-pa meren samora
naap imenarek. Ne me soomarem-ikua. ⁹O nan pokap ikok Pol opora
wiar miimam-ikua. Ne Pol mokoka toonep urufap kema-pa maek, “Mua
faa, Mua Maneka opora wiar miimap opor makena-ke naek. Naapeya
merena wiar sariarinok,” kema-pa naap maek. ¹⁰Naap maep kerewa
maakek, “No iimare.” Naap maakeya mua nain patak naep iikirami
wueliwa soomarek. ¹¹Ne aria wi emeria mua naap urufap Likonia oporiw
kiriremi maemik, “Wi inasina-ke mua puukap i yiar oromik ee.” ¹²Naap
maemi wiena inasina oko unuma Sus naimik nain Banabas iwemik. Ne
Pol o aakunow muaiya inasina oko unuma Eemes naimik nain iwemik.

¹³Wiena inasina Sus inasin kooru owow erepura-pa ikua, ne o kooru-pa
wiar uuwimik mua nain-ke bulmakau aawep, kakala tewerimep-puamik nain
pekami pika maneka omopora-pa nan unow onaiya wiam erup wia patiru
naep onamik. ¹⁴Ne Pol Banabas naap wia miimap lawiliw akena Mua Maneka
firekiyen naemik. Neemi wiena mia suuwowa pere-perekami karuwiw ikiwep
wi yakeyak maneka gone wiar orop kerewa faremik, ¹⁵“Ni moram sira naap
yia onu naep oniman ya? I mua-ke, ni saarik. I Yeesus Krai opor eliwa nia
maakowa ekapemik. Ni maa maken marewa nain piipup Mua Maneka anane

ikaiya nain ookeka naep nia maakowa ekapemik. Ona waisow aapereka, miiwa, ifera ne maa muutitik unowa nain onomakek. ¹⁶Iiriw i emina kekanep sira yiena kookalowa-pa ikemik nain yia samorowa nain me yia samoram-ikua. ¹⁷Ne yo efa amisareka naep anane ipia yia sesekam-ikomiya, ne maa unowa ona saana-pa imenarem-ikua. Ne kema eliwiw ikauk naep maa enowa unowa yia wuam-ikomiya.” ¹⁸Naap wia maakemik-na weetak. Wis-keriw kekanep maa enekiw wia patiru naep akena oniyen naemik. Ne aria wi iiwawun kekan-afuriwkin patriowa piipumik.

Pol nomon ika waremik

¹⁹Ne aria wi Yuuda mua papako Antiok ne Aikoniam owowa-pa ekapemi wi owow mua kema wia mikiwkin iikirami Pol nomon ika waremi ifakimiwkin puok. Ne umok naep mufep pikiwep owow erepura-pa wafurap-puap ikiwemik. ²⁰Ne wia, wi Kristen teeria ekapep imararep ikaiwkin iikirak. Iikirap wiokap kiiriw owowa nain urupemik. Naap ikok uurik ona Banabas ikos Debe owowa ikiwemik.

Wiam erup wi Kristen teeria wia kekanowamik

²¹Wiam erup Debe owowa-pa Yeesus opor eliwa wia maakiwkin emeria mua unowa opora opamik. Ne wi kiiriw kirep Listra, Aikoniam ne Antiok ekapemik. ²²Nan wi Kristen teeria papako kema wia kekanowami kema wia iikirowamik, wi kekanep Mua Maneka sira-pa wiar ikauk naep. Ne wia maakemik, “I Mua Maneka teeria-pa wiar ikowa nain sirirowa yiem-ikaikuan,” naap wia maakemik. ²³Ne aria wiam erup nain-ke owowa kui-kuisow wi Kristen teeria woos mua wia pepekimek. Wia pepekimep onow onaiya maa enowa emi wuap ikok Mua Maneka nokaremi wapena ikiwosa-pa wiar wuami wia maakemik, “Ni Mua Maneka kekanowa-pa uuweka.”

Wiam erup Antiok kirep wiar ikiwemik

²⁴Aria wi Pisidia miiwa-pa naap wiar puukap oromi Pamfilia miiwa fuunemik. ²⁵Fuunep Pega owowa wiar ikiwep Yeesus opor eliwa wia maakemik. Nan ikok Atalia owowa wiar oromik. ²⁶Ne nan aasa aawep ikiwemi Antiok owowa-pa urupemik. Wi iiriw owowa nan ikaiwkin Mua Maneka-ke uuwowa wueya kema eliwiw wia sesekamik. Ne uuwowa wia sesekamik nain weeser-wuap kiiriw kirep ekapemik. ²⁷Ekapep wi Kristen teeria wia fiirimep wia maakemik, “Mua Maneka-ke yia kekanoweya i uuwamik, ne owow papako teeria Mua Maneka-ke era wia paaskomeya o teeria wiar ekamik.” ²⁸Opora naap wia maakep weesereya epa maala nan wiamiya ikemik.

Fiirimowa maneka Yerusalem-pa wuamik

15 ¹Aria wi Kristen mua papako Yuudia kame-pa ikemik nain Antiok owowa ekapemik. Nan owowa nain wi Kristen teeria

opora wia maakemi feenap maemik, “Yeesus teeria-pa wiar ikowa nain Moses sira wuak nain pun wiar ookap mia kanima puukowen-na eliw.”² Naap maiwkin Pol Banabas ikos wi teeria nain opora wiar iirariwkin opora wiam fienamik. Naapeya wi Antiok Kristen teeria-ke mua papako wia pepekimemik, Pol Banabas wiamiya Yerusalem ikiwuk naep. Neeke opora nain wi aposel ne wi woos mua wiamiya kakenuk naemik.³ Naap maep wia sesekiwkin ikiwemik. Ikiwemi Fonisia ne Samaria kame Kristen teeria wiar fuunep wi owow oko teeria kema kirep Yeesus opora wiar opamik nain wia maakemik. Naap wia maakiwkin kemelamik.

⁴Aria wi ikiwep Yerusalem-pa fuuniwkin wi Kristen teeria, wi aposel ne wi woos mua-ke sira eliwa-pa wia aawemik. Wiam erup nain-ke Mua Maneka kekanowa wieya uuwamik nain wia nanaromamik.⁵ Wia maakiwkin wi mua papako iiriw wi Farisi teeria-pa ikok Kristen aremik nain-ke iikirami maemik, “Eliw maeman, nain wi owow oko teeria mia kanima puukowa sira yiar ookuk, ne Moses sira wuomakek nain pun ookam-ikauk.”⁶ Naap maiwkin wi aposel ne wi Kristen woos mua wiam fiirimep opora nain aakunemik.⁷ Wi opora aakunem-ikok Pita-ke iikirami wia maakek, “Yo-ko efa miimeka. Ni amisareman, iiriw Mua Maneka-ke mua-ko wi owow oko teeria Yeesus opor eliwa wia maakeya opuk naep, uuwowa nain i teeria maneka fain yo efa pepekimok.⁸ Mua Maneka i unowiya kema yiar amisarek nain-ke wi owow oko teeria wia aawok nain ilenowa naep Ewar Eliwa wia sesekomak. Iiriw i yia sesekomak naap.⁹ Ne unow onaiya epaskun yia wuak. Moram wis pun Yeesus opora opiwkin pina wia iiraromami kema wia kakenak.¹⁰ Nain ni moram aakisa Mua Maneka sira wiar nomakemi Moses sira wuomakek nain wia maakiwkin ookuk naep oniman? Moses sira wuomakek nain i nembesir ne is pun ookowa nain pina maneka furewamik. Naeya wi sira nain ookowa eliw marew.¹¹ I feenap maimik. I Yeesus opora wiar ookamkun yia kemalep yia aawok. Ne wis pun wia aawok.” Pita-ke naap wia maakek.

¹²Aria wi unowiya ifana wuam-ikaiwkin Pol ne Banabas iiriw Mua Maneka-ke wia kekanoweya wi owow oko wiar ikiwep uuwamik nain wia maakemik. Wia maakemi wi Mua Maneka kekanowa-pa maa miililina onam-ikemik nain pun wia maakemik.

¹³Ne wiam erup opora wia maakep weeseriwkin Yems-ke iikirap feenap maek, “Aria ni opora-ko efar miimeka.¹⁴ Iir oko-pa Mua Maneka wi owow oko teeria wia kemalep wia aawep ona teeria-pa wia wuak, nain Pita-ke maeya nan miimaman.¹⁵ Ne iiriw profet opora siisimep-puamik nain pun maek, feenap,

¹⁶ ‘Mua Maneka-ke feenap maek, “Maa unowa imenareya yo nainiw ekapinen, ne owow saria Dewit owow unowa wia urufam-ikua nain ne uuwow sira wiar orop ikua nain, kiiriw nainiw iikirowinen. Ne kekanowinen.

17-18 Naap onamkun mua papako nan ikemik nain yo efar ekapuk, ne owow oko teeria iiriw wia maep-puam nain pun yo efar ekapikuan,” Mua Maneka-ke naap maek. Opora nain iiriwiw ona maek nain ariman wuak.’ (Amos 9.11-12)

19 Naapeya yo kema-ke feenap maiyem, wi owow oko teeria kema kirep Mua Maneka ookimik nain is-ke Moses sira ookuk naep me wia maakikua, naeya wi wueliwa ikauk. 20 I feenap oniyen, parosifa wia sesekomami wia maakemkun sira feenap ookuk: wi maa enowa inasina patirimik nain me wiar enimuk. Uruw mia ne sosor mia baliwep kaikuk. Ne maa eneka imakuna firirimiwkin umiya nain me wiar enimuk. Ne maa eneka aka pun me enimuk. Naap wia maakiyen. 21 Moram sira maem nain Moses sira wuomakek nain wi iiriw amisarep ikemik. Owow unowa anane Sabat fofa-pa wiam fiirimep nain unufiwkin miimimik.”

Wi owow oko parosifa wia sesekomamik

22 Ne aria wi aposel ne wi woos mua ne wi Kristen teeria unow onaiya opora anumap wienna teeria-pa mua papako wia pepekimemik. Naeya wis-ke ikoka Pol Banabas ikos wiokap Antiok owowa ikiwikuan. Mua oko unuma Yuudas naemi Basabas naimik, ne oko Sailas, wi wiam erup woos mua-ke. 23-25 Aria parosifa wiam erup wapena-pa wiar wuamik nain feenap siisimemik,

“I aposel ne Kristen woos mua-ke parosifa fain nia sesekomimik, ni owow oko yomar eliwa Antiok, Siria ne Silisia owowa nan ikeman nain. Iiriw i teeria mua papako wieniw ikiwep opora nia maakemi kema nia pinarowiwkin kema unu-unowa ikeman. Ne opora nia maakemik nain me is-ke wia maakemik, weetak. Ne wi sira onamik nain wiar miimap i unowiya yiam fiirimep aakunep mua papako wia sesekamkun Pol Banabas ikos wiamiya opora fain nia pikiwomuk naemik. 26 Wi wiam erup eena yiena Maneka Yeesus Kraus unuma muuta nain uuwami wiam ekeram-ikemik. 27 Ne i Yuudas Sailas ikos wia sesekamkun wiam erup nain wiamiya ikiwep parosifa siisimemik fain niemi wienna opaimika-pa opora nainiw nia maakikuan. 28 Ne Ewar Eliwa-ke kema yieya i sira-sira oko me niiyen, oko kema nia pinarowiyen. 29 I sira fain muutiw niimik, ni maa enowa inasina patirimik nain me wiar enimeka, ne maa eneka aka me enimeka. Maa eneka imakuna firirimiwkin umiya nain me enimeka. Ne uruw mia kaikeka. Ni opor unowa fain ookowen-na baliwep ikowen. I opora muut naap.”

30 Aria parosifa siisimep wiemi wia sesekiwkin Antiok ikiwemik. Ikiwep neeke fuunep wi Kristen teeria wia fiirimep parosifa nain wiemik. 31 Parosifa nain wiiwkin aawep urufap kemelamik, moram opora nain-ke kema wia kekanowak. 32 Ne Yuudas Sailas ikos wis pun profet-ke, wi

opor eliwa unowa wia maakemi kema wia iikirowamik. ³³Ne Antiok owowa-pa nan epa eeya ikemik. Ne wi Kristen teeria-ke ni kema eliwu ikiweka, naap wia maakemi wia sesekiwkin kirep Yerusalem ikiwemik. Kererep wi woos mua wiar ikiwemik. [³⁴Ne Sailas-ke Antiok-pa feek ikainen naek.] ³⁵Aria Pol Banabas ikos owowa nan mua papako wiamiya mauwami yiena Maneka Yeesus Kraisa opora nain emeria mua unowa wia maakem-ikemik.

Pol Banabas ikos uuwowa wiam fookamik

³⁶Aria naap ikok Pol-ke Banabas maakek, “Aria i owow-owowa iiriw eena Yeesus opor eliwa wia maakemik nain-ko wia karuep wia urufiyen, wi aakisa kamenap-ko ikaimik-yon.” ³⁷Naap maeya Banabas-ke Yon Mak aawu naep maek. ³⁸Takira nain iiriw mauwowa wiokak nain me welawap Pamfilia-pa ikok wia piipuap kirep owowa ekapok. Naapeya Pol owawiya ikiwowa miatinek. ³⁹Ne aria wi opora wiam fienap wiam fookamik. Wiisow arep Banabas Yon Mak aawep ikos Saiprus mot wiar oromik. ⁴⁰Ne Pol Sailas aawok. Wi ikiwu naep oniwwin wi Kristen teeria-ke wia maakemik, “Mua Maneka ni nia urufam-ikaeya mauweka,” wia naakemik. Ne wi ikiwemik. ⁴¹Ikiwemi Siria ne Silisia kame nain wi Kristen teeria opora wia maakemi kema wia iikirowam-ikemik.

Pol Timoti ikos uuwamik

16 ¹Aria Pol ikiwep Debe owowa-pa fuunep nan ikok Listra ikiwok. Owowa nan Kristen takir eliwa oko nan ikua, unuma Timoti. Onak wi Yuuda-ke ne Yeesus opora wiar opap Kristen arek. Ne ona wiawi wi Grik-ke. ²Wi Listra ne Aikoniam Kristen teeria-ke Timoti sira eliwa-ke naemik. ³Aria Pol-ke o aawep feekiya mauwowa ikiwinen naep mia kanima wiar puukap ona teeria-pa arowak. Moram wi Yuuda unowa nan ikemik nain naap amisaremik, Timoti wiawi wi Grik-ke, wi mia kanima me puukimik. ⁴Aria wi owow unowa ikiwemi wi Kristen teeria opora wia maakem-miemik. Iiriw wi aposel ne wi woos mua Yerusalem-pa wiam fiirimep sira wuamik nain wiar ookuk naep wia maakem-miemik. ⁵Naeya wi Kristen teeria nain Mua Maneka opora ookowa kema iikiramik. Naapeya wi mua unowa Kristen arem-ikawin teeria maneka imenaremik.

⁶Aria Pol Timoti ikos Mua Maneka Ewar-ke Yeesus opor eliwa Esia miiwa-pa wia maakowa wia kaikak. Naeya wi Frigia ne Galesia kame-pa uuwamik. ⁷Aria wi ikiwep Misia miiwa-pa ikok Bitinia miiwa wiar urupu naep oniwwin Yeesus Ewar-ke emi wia wuak. ⁸Naapeya wi Misia nomakemi Troas owowa wiar oromik. ⁹Troas-pa nan ikok uura Pol mokoka-keriw kirep maa feenap urufak, Masedonia mua-ko iimarep ikok o omawami maakem-ikua, “I Masedonia kame-ko yiar ekapep yia asipe,”

naap maek. ¹⁰Pol naap urufak nain yia maakeya i kema aawep maemik, “Mua Maneka-ke neek ikiwep Yeesus opor eliwa wi wia maakeka naep yia sesekiya.” I naap maemi Masedonia ikiwowa era akupamik.

Lidia Mua Maneka opora wiar miimap wiar opak

¹¹Ne uuriw i Troas-pa aasa aawep leeparep ikiwemi Samotres mot-pa fuunemik. Kokomareya nan inep uuriw leeparep ikiwemi Neapolis-pa fuunemik. ¹²Aria aasa piipuap Neapolis owowa wiar urupemik. Ne owowa nain wiar piipuap ikiwemi Filipai owowa-pa fuunemik. Owowa nain maneka, wi Masedonia miiwa owow unowa nomakek, ne iiriw wi Rom mua-ke owowa waremik. Ne i nan ikemik.

¹³Nan ikok Sabat fofa kerereya i owow maneka pika wiar piipuap oromi eka pona ikiwemik. Wi Yuuda teeria Mua Maneka faremi neeke wiam fiirimep ikemik-yon naep nan oromik. Orop nan pokap ikok wi emeria papako nan ikemik nain wiamiya aakunemik. ¹⁴Ne emeria oko nan ikua, unuma Lidia, o Taiyataira owow emeria-ke, ne ona bisnis feenap, konim oka onap sesekiya. O Mua Maneka ookiya. Aria Mua Maneka-ke kema iweya o Pol opora wia maakek nain baliwep akena kema-pa wuam-ikua. ¹⁵Naap iki-ikok ona teeria onow onaiya kema kiriwkin wia yasuwamik. Ne os-ke yia maakek, “Yo yiena Maneka opora baliwep wiar ookiya, naap efa naep-nana, sira eliwa ni ekapep yo koor maneka-pa efar inem-ikeka.” Naap yia maakemi sisewareya i ookap koor wiar ikiwemik.

Pol Sailas ikos emeria oko saliwamik

¹⁶Aria owowa nain emeria oko nan ikua. Emeria nain sesenariwkin oram wia uuwomiya. Sawur-ke iiriw anirawap ikaiwkin serua opora wia maakem-ikua. Ne ona urufow mua maamuma nan aawem-ikemik. Ne aria i lotu epa neeke ikiwem-ikemkun os-ke yia urufap yiokak. ¹⁷Murarep yiokami naap yia kirirowam-ikua, “Wi teeria fain Mua Maneka miiw maa unowa nomakiya nain uuwow teeria-ke, ne Mua Maneka yia aawow era nain yia maakimik.” ¹⁸Ne anane sira naapiw yia onam-ikaeya Pol opora nain wiar miimap miimap lebumarep iir oko kiremi sawur nain kakankami maakek, “Yeesus Krai unuma-pa nefa maakiyem, no emeria fain piipue. No ikiwe!” Naap maakeya sawur-ke emeria nain piipuap ikiwok.

¹⁹Ne aria emeria nain ona urufow mua maamuma imenowa era wiar pueya samor akena kema bagiwiramik. Naeya Pol Sailas ikos wia opami wia mufep fiirimow epa wia pikiwemi wi medistret wapena-pa wia wuamik. ²⁰⁻²¹Ne wia maakemik, “Wiam erup fain wi Yuuda mua-ke, ne i fan yiar ekapep wiena sira yia maakemi yia momorimik, sira eena i Rom mua wiar ookowa emi yiar ikua nain.” ²²Naap maiwkin wi yakeyak pun iikirami Pol Sailas ikos wia

kakankamik. Aria wi medistret-ke mia suuwowa wiar iiraremi sarua wiareka wia maakemik. ²³Aria samor akena sarua wiaremi wia aawep pikiwep koor-pa wia wuamik. Ne koor urufow mua nain baliwep akena wia urufam-ikainok naep opora kekanowa iwemik. ²⁴Naeya wiam erup nain pikiwep koor kemena unowa nain tepak akena-pa wia wuamik. Ne nomokow kakawa maneka erup aawep merena ere-erup wiar tapimap wia kaikamik.

Mua Maneka-ke Pol Sailas ikos wia asipak

²⁵Aria uura wi wiam erup Mua Maneka kema suuwami someka awem-ikemik. Ne wi mua papako koor ekap ikemik nain pun wia miimam-ikemik. ²⁶Someka awem-ikaiwkin uura epa gonegon maa ofofona maneka urupemi koor nain ofofeya omopora tenomakek, ne wi seniw wia kaikap-puamik nain onaiw puomakek. ²⁷Ne koor urufow mua nain maa ofofona furewap iikirak-na koor omopora tenep ikomakeya urufak. Naap urufap wi mua koor ekap ikemik nain iiriw baurarurumemik naep ona fura maala aawep wame ifakiminen naep onak. ²⁸Naap onam-ikaeya Pol-ke faremi maakek, “No me name ifakime, i me bauraremik, unowiya fan ikemik.”

²⁹Aria mua nain-ke arua pekapuk naep uuwow mua wia farek. Arua pekapiwkin keker opap karanemi karuwiw ikiwep wi wiam erup wiar ekami keema muuna mikak. ³⁰Ne kiiriw iikirami wia aawep owaruma wia porop wia nokarek, “Yena maneka niam erup, yo kamenap onap yeeliwa ikok era eliwa-pa ikiwinen?” ³¹Ne maakemik, “Nena teeria onaiya yiena Maneka Yeesus opora wiar opap eliwa ikowen,” naap maakemik. ³²Ne ona teeria mua papako kereriwkin Yeesus opora wia maakemik. ³³Ne aria mua nain-ke wiam erup wia aawep pikiwep ikemika wia yasuwomak. Ne ona teeria onaiya Yeesus opora wiar opiwkin wia yasuwamik. ³⁴Ne ona koor wia pikiwep maa enowa wienakek. Ona teeria onaiya Yeesus opor eliwa wiar opamik, naapeya manek akena kemelamik.

³⁵Aria naap ikok epa wiimeya wi medistret-ke ami mua wia sesekiwkin ikiwep koor urufow mua nain maakemik, “Wiam erup nain wia wasirkeya ikiwuk.” ³⁶Ne mua nain-ke Pol maakek, “Wi medistret opora nia sesekomami maemik, ni koor ekowa aakisa weeserek. Ni ikiweka naimik. Aria aakisa ni eliw ikiwowen.” ³⁷Naap wia maakeya Pol-ke ami mua nain wia maakek, “I yiam erup me mua oram-ke, i Rom anim onoma tepak-pa ikemik.”^a Ne i sira samora-ko me onamik, nain wi medistret-ke mua unowa mokoka-pa oram akena yia sarua pu-puukami koor-pa yia

^a 16.37 Iiriw Yuudia kame Rom anim onoma-ke miiw unowa nain urufam-ikua. Wi Rom mua ikemik, ne wi mua me Rom kakeniw nain wi papako-ke maamuma-pa sesenarep Rom tepak-pa ikemik. Mua unumiya pun Rom tepak-pa ikemik. Ne wi pina onikuan-na opora-pa wia wuap pina wiimik. Oram maneka me wia arufimik. Pol wiawi iiriw Rom tepak-pa ikua, ne Pol pun Rom tepak-pa ikua (Aposel 22.27-28). Naapeya oram maneka arufamik nain wi Rom sira puukamik.

wuamik. Ne aakisa kokot yia iirarep yia seseku naep onimik-i? Sira naap-ko me ikua. Wiena ekapep yia iirarowa-ke ikua.” Naap maemik.

³⁸Aria wi ami mua kiiriw ikiwep medistret Pol opora nain wia maakemik. Wi wiam erup i Rom anim onoma tepak-pa ikemik wiam naimik. Naap wia maakiwkin miimap keker opamik. ³⁹Ne wiena ikiwep opora eliwa wia maakemik, kema siinuk naep. Ne kooora-pa wia aawep poromi sira eliwa wia naemi ikoka kuisow owowa yiar piipupap ikiweka wia naakemik. ⁴⁰Aria wiam erup kooora nain piipupap oromi Lidia kooora wiar ikiwemik. Ikiwep o kooora-pa wi Kristen teeria wia urufap, wi kekanowa aawuk naep opora wia maakemik. Naap maapep-puami ikiwemik.

Pol Sailas ikos Tesalonaika-pa uuwamik

17 ¹Aria Pol Sailas ikos ikiwemi Amfipolis owowa-pa fuunemi owowa nain piipupap ikiwep Apolonia owowa-pa fuunemik. Ne ikiwemi Tesalonaika owowa-pa fuunemik. Owowa nain wi Yuuda mua lotu kooora kuisow nan wiar ikua. ²Ne Pol ona sira ookami Sabat fofa-pa lotu kooora wiar ikiwem-ikua, naap onowa arow arek. ³Lotu kooora nan Mua Maneka opora wia ookomami feenap wia maakem-ikua, “Mua Maneka ona iiriw maek, Kraisa ikoka ifakimiwkin umeya ona kiiriw iikirowinon. Naap maek nain opora aakisa makena imenarek. Mua Kraisa maem nain, unuma Yeesus.” ⁴Naap wia maakeya wi Yuuda mua papako opora makena-ke naep opora wiar opap Pol Sailas ikos wiokamik. Ne wi emeria unumiya ne wi Grik emeria mua iiriw Mua Maneka opora wiar ookamik nain pun opora nain miimap wiar opamik.

⁵Aria wi Yuuda mua papako-ke naap urufap Pol Sailas ikos wia kerewamik. Ne fiirimow epa ikiwep wi mua samora oram maneka nan yiauwem-ikemik nain wia aawep unow onaiya owow maneka-pa kirir-iraparemik. Naap onami Yeson kooora wiar ikiwep Pol Sailas ikos wia akupamik, wia opap opora-pa wia wuau naep. ⁶Wia akupamik-na me wia imenamik. Naapeya wi Yeson ne wi Kristen papako wia opap wia mufep ikiwep wi medistret wapena-pa wiar wuap faremi maemik, “Wi teeria fain owow unowa wiar ikiwemi sira wiar samo-samoramik nain aakisa ekapep i owowa-pa yiar ikemik. ⁷Ne Yeson-ke wia aawep ona kooora-pa wia wuak. Ne wis-ke saria maneka Siisar sira wiar poromi maimik, ‘Saria maneka oko ikua, unuma Yeesus naimik.’” ⁸Wi opora naap maemi wi woos mua ne mua unowa kema wia bagiwirowiwkin opora unu-unowa aakunemik. ⁹Naeya wi woos mua-ke Yeson ne wi Kristen papako opora-pa wia wuami pina sesenareka wia naakemik. Ne maamuma wiep oromik.

Wi Beria Yeesus opora opamik

¹⁰Aria naap ikok kokomareya wi Kristen-ke Pol Sailas ikos Beria owowa wia sesekiwkin ikiwemik. Beria owowa-pa ikok wi Yuuda

lotu koorā wiar ikiwemik. ¹¹Wi Yuuda teeria Tesalonaika-pa ikemik nain emina kekanep opora me miimimik, ne wi Yuuda teeria Beria-pa ikemik nain-ke mua saria ikemik. Ne wi Pol opora wiar miimap ifaniw ikemik. Ne opora nain makena-ki e weetak, naap maemi Mua Maneka opora iiriw wiar siisimep-puamik nain baliwep urufami kema suuwam-ikemik. ¹²Naap onami wi emeria mua unowa opora wiar opamik, ne wi Grik saria mane-maneka emeriyā muaiya, wis pun opora wiar opamik. ¹³Ne wi Yuuda Tesalonaika-pa ikemik nain-ke meta feenap miimamik, Pol Beria owowa-pa Mua Maneka opora wia maakem-ikaiya. Naeya ekapemik. Ekapep wi owow emeria mua papako kema wia mikami opora unu-unowa wia maakiwkin kema bagiwirap iiwua wia farem-ikemik. ¹⁴Naeya wi Kristen mua-ke ewur akena Pol aasa aawinok naep sesekamik, ne Timoti Sailas ikos Beria-pa nan ikemik. ¹⁵Wi Pol wiim-ikiwep Atens owowa-pa wuamik. Ne kirep ekapu naep oniwwin Pol-ke wia maakek, “Ni ikiwemi Timoti Sailas ikos wia maakiwkin epa oram wiar ikainok-na ewuriw ekapep feeke efa imenuk.” Naap wia maakeya ikiwemik.

Pol Atens owowa-pa opora wia maakek

¹⁶Pol Atens owowa-pa Timoti Sailas ikos nan wia arewap ikua. Owowa nain wiena kema-pa maa siraromakep inasina arowamik. Sira nain wiar urufap kema eliwa me ikua. ¹⁷O lotu koorā wiar ikiwep wi Yuuda ne wi owow oko teeria Mua Maneka opora wiar opimik nain opora wia maakem-ikua. Ne fiirimow epa pun wiar ikiwep wi emeria mua Yeesus opor eliwa nain wia maakem-ikua. ¹⁸Ne wi Epikuria amis mua ne wi Sitoik amis mua-ke^b Pol wameiya aakunemik. Ne o Yeesus umep kiiriw iikirak nain opora wia maakem-ikaeya papako-ke maemik, “Mua fain maa mauwa opora daawalem-ikaiya noma?” Ne papako-ke maemik, “Wi owow papako inasina-ko wiar aakuniya-yon.” ¹⁹Naap maemi Pol aawep fiirimow epa Areopagus naimik nan pikiwemik. Nan wuap maakemik, “Sira eliwa, no opor miililina maen nain-ko maeya nefar amisariyen. ²⁰Moram i opora papako nefar miimamik nain i pepena. Naapeya i opora nain onoma nefar amisaru naep.” Naap maakemik. ²¹(Wi Atens ne wi owow oko mua ekapep nan ikemik nain sira feenap onimik. Wi uuwow oko marew anane pokap ikok opor miililina nanaremi sira enuma aakunowa kookalimik.)

²²Ne Pol-ke mua unowa o warikap ikaiwwin iikirap maek, “Ni Atens mua, yo nia urufiyem nain ni inasina unowa kema suuwiman nain

^b 17.18 Wi Grik amis mua teeria unowa. Wi Epikuria teeria-ke feenap maimik, mia kookalowa ookami kemelowiww ikowa nain maa maneka-ke. Ne wi Sitoik teeria-ke maimik, i yiena kekanowa-pa ikowa-ke, mia kookalowa me ookiyen, naap maimik.

kekanowa akena opiman. ²³Yo owowa niar soomaremi ni maa sirarep yiena inasina-ke maiman nain niar urufam. Ne epa oko-pa maa esimsa oko-pa feenap siisimep-puaman, ‘Inasina i me nefa amisaremi nain esimsa faneka.’ Ne ni inasina me amisarep oram maneka patiriman nain yos-ke aakisa fain nia maakiyem. ²⁴Inasina fain-ke miiwa onak ne maa unowa fain onak, ne owow iinan ne miiwa maa muutitik pun urufam-ikaiya. O Mua Maneka-ke, o mua wapena-pa inasin koora kuaimik neeke ikowa nain wia. ²⁵I o maa onomowa me pepep, ne o maa me iiwarinon. Moram os-ke maa unowa fain onak ne ewar yieya i eliw ikaimik. ²⁶Ona epa pepekimiep miiwa neeke ononer ikauk naep mokomokoka mua kuisow onak, ne mua kuisow nain-ke mokoka pukemi ikip miiwa unowa fain pepep eramik. ²⁷O epasia-pa me ikaiya, i yiamiya ikaiya, nain wi wameiya efar ekapep wiena kema-pa efa amisaruk naep maa unowa fain onak. ²⁸Moram i o kekanowa-pa uuwami yiauwem-miawimik. Nain niena amis mua papako pun iiriw naep maemik, ‘Miiw emeria mua unowiya Mua Maneka muuka wiipa wiar ikemik,’ naep maemik.

²⁹I Mua Maneka muuka wiipa yiam maimik, naapeya maa sirarep fain Mua Maneka-ke me naiyen. Kema-pa gol, siliwa ne nomona sirarimik nain naep me maiyen, weetak. ³⁰Iiriw Mua Maneka me amisarep maa momor onam-ikemik nain me yia samoram-ikua. Ne aakisa os-ke miiw mua unowa fain kema kirep sira samora nain piipueka yia naek. ³¹Moram i miiw mua unowa fain ona sira kakeniw-pa yia mekawow fofa nain iiriw maep-pueya ikua. I yia mekawow mua iiriw pepekimiep-puak, mua nain Yeesus Krai, ne o ilenuk naep umep ikaeya kiiriw iikirowak.” Pol-ke naep wia maakek.

³²Aria Pol aakun-ikiwemi opora ara fain, “umep ikaeya iikirowak”, nain maeya miimap wi mua papako-ke amap-niiremik, ne papako-ke maakemik, “Opora nain iir oko-pa-ko kiiriw maeya nefar miimiyen.” ³³Nain weesereya Pol fiirimow epa wiar piipuap ikiwok. ³⁴Ne mua papako opora wiar opap ookamik. Wi nain mua oko unuma Dionisius, mua nain Areopagus fiirimow epa aakunow mua-ke, ne emeria oko pun unuma Damaris ne emeria mua papako.

Wi Korin Pol samoramik

18 ¹Aria naep ikok Pol Atens owowa piipuap Korin owowa ikiwok. ²Nan ikok Yuuda mua oko amisarek. Mua nain unuma Akuila, ne ona emeria Prisila. Wiena owow onoma Pontus, ne wi iiriwiw ikiwep Itali miiwa-pa wiar ikemik. Nan ikaiwkin Rom owow saria maneka Klodius-ke wi Yuuda mua unowiya wia iirareya wiam erup ekapep Korin-pa ikemik. Aria Pol nan kererep wia urufowa ikiwok. ³Ne wi uuwowa feenap, sel onap sesekimik, ne Pol pun uuwowa sira naep, naapeya wi wiamiya ikok sel onam-ikua. ⁴Ne anane Sabat fofa-pa Yuuda lotu koora wiar ikiwem-

ikua. Nan ikok wi Yuuda ne wi Grik unowiya Yeesus opor eliwa opuk naep wia ookomam-ikua.

⁵Ne aria Sailas Timoti ikos Masedonia-pa ikok ikip Pol wiar fuuniwkin sel uuwowa nain piipup Yeesus opora wia maakowa uuwowa mutiw opak. Ne wi Yuuda opora wia mikap ookomami wia maakem-ikua, “Yeesus, o Krais-ke.” ⁶Ne wia, wis-ke opora wiar fienami oporiw samo-samoram-ikemik. Naap oniwkin wi sira urufuk naep ona mia suuwowa tukunemi wia maakek, “Ni samor aawep-na niena maa-ke. Mua Maneka opora nan nia maakem. Yo pina marew. Ne yo aakisa wi owow oko teeria wiar ikiwep Yeesus opor eliwa nain wia maakinen.”

⁷Naap wia maakep-puami lotu kora piipup mua oko kora wiar ikiwok. Mua nain unuma Titius Yastus ne o Mua Maneka sira ookiya. O kora nain wi Yuuda lotu kora mamaiya akena-pa wiar ikua. ⁸Aria wi Yuuda lotu kora woos mua Krispus, ona teeria onaiya kema kirep yiena Maneka Yeesus opora wiar opamik. Ne wi Korin mua papako pun Yeesus opora wiar opamik. Naeya wia yasuwamik.

⁹Naap ikok uura Pol mokoka-keriw kirep maa feenap urufak, Yeesus-ke wiar imenarep maakek, “No mua me wia keker opa. Yo opora nain me efar kokote, mua unowa wia maakem-ike. ¹⁰Moram yo nefamiya ikem. Ne mua oko me nefa arufikuan, me nefa samorikuan. Moram owowa fain emerua mua unowa yena teeria-pa efar ikemik,” naap maakek. ¹¹Naeya mokoma kuisow enakiwa owowa nan ikok Mua Maneka opora wia maakem-ikua.

¹²Aria naap ikok Akaiya kame Galio-ke anim onoma maneka iimarek. Ne wi Yuuda unowiya wiam fiirimep ekapep Pol opap o wiar pikiwemik, opora-pa wuau naep. ¹³Wiar pikiwep maakemik, “I Mua Maneka ookow sira nain mua fain-ke sira oko-pa pikiwiya. Ne emerua mua yookuk naep kema wia mikami wia maakiya.” Naap maemik. ¹⁴Ne Pol iikirap aakunekam naep onak-na Galio-ke iikirap wi Yuuda nain wia maakek, “Ni Yuuda, mua fain sira puukap sira samora onap wadolalekak-na yo eliw ni opora balisow akena niar miimekam. ¹⁵Ni niena neke sira, unum sira-sira ne opor sira-sira nain aakunep kakenowa efa maakeman nain me niar miiminen. Niena eliw kakenowen, yos-ke me niar kakeninen.” ¹⁶Naap wia maakemi ami mua wia maakeya wia iirariwkin ikiwemik. ¹⁷Ikiwemi wienna lotu kora woos mua Sostenes opap Galio uuwow koor miira-pa nan aruf-iraparemik. Ne Galio-ke wienna maa-ke naemi me wia puukak.

Pol Siria kame-pa ikok Antiok owowa ikiwok

¹⁸Aria Pol epa lawisiw maala Korin-pa nan ikua. Nan ikok wi Kristen teeria wia piipup Prisila ne Akuila wiamiya aasa aawep Siria ikiwemik. Ikiwem-ikok Senkria owowa-pa fuunemik. Ne nan wia maakeya afifa

puukomamik. Moram o iiriw opora Mua Maneka maakep koonowap-puap ikok afifa me puukam-ikua. Ne aakisa afifa puukowa maek. ¹⁹Aria wi naap ikiwemi Efesus owowa fuunemik. Fuunep Prisila Akuila ikos nan ikaiwkin Pol waisow wi Yuuda lotu koora wiar ikiwep Yeesus opora wia ookomak. ²⁰Wia maakem-ikaeya maakemik, “No i yiamiya lawisiw feek ikok wiimar ikiwe.” ²¹Ne wia, o feek me ikainen naek. Naap maep ikiwekam naep onami wia maakek, “Mua Maneka era-ko wuomeya-na nainiw niar ekapinen.” Wia maakep-puap aasa aawep Efesus piipuap ikiwok. ²²Ikiwemi Sisaria owowa fuunek. Nan ikok wi Kristen teeria wia urufap-puami Antiok owowa orok.

²³Aria Pol Antiok-pa nan lawisiw ikok iir oko-pa owow papako Galesia ne Frigia miiwa-pa ikemik nain wiar ikiwok. Owowa kui-kuisow wiar ikiwep Yeesus teeria opora wia maakemi wia kekanowam-ikua.

Apolos Efesus-pa uuwak

²⁴Aria Yuuda mua oko unuma Apolos, ona owowa Alesandria. Mua nain ekapep Efesus-pa nan ikua. O mua aakunowa eliwa ne Mua Maneka opora wiar amisar-afurak. ²⁵O iiriwiw yiena Maneka Yeesus opora maakiwkin uuwowa nain kema iikirap aakunowa piik iram-miek. Yeesus sira baliwep akena wia maakem-ikua. Nain o Yon Baptais wi mua kema kiriwkin wia yasuwak, nain muutiw amisarek. ²⁶Ne keker opowa marew wi Yuuda lotu koora wiar ikiwep Yeesus opora wia maakem-ikua. Aria Prisila Akuila ikos o opora wiar miimap aawep wiena koora pikiwemik. Nan Mua Maneka opor makena fookap maakemik. ²⁷⁻²⁸Ne naap ikok Apolos Akaiya ikiwinen naeya wi Kristen teeria-ke no eliwi ikiwinan maakemik. Neemi wi Akaiya ikoka Apolos sira eliwa-pa aawuk naep parosifa-pa wia maakemik. Aria o ikiwep wiar fuunek. Nan ikok wi mua unowa mokoka-pa wi Yuuda wiamiya oporiw irakek. O Mua Maneka opora wiar siisimep-puamik nain kaisap baliwep akena fookami naap wia maakek, “Yeesus o Krai-ke.” Naap wia maakemi opora wiar porok. Naap onami Yeesus teeria kema wia kekanowak, eena iiriw Yeesus-ke wia aaweya ona teeria-pa wiar aremik nain.

Pol Efesus-pa Kristen teeria wia asipak

19 ¹Aria Apolos Korin-pa nan ikua. Ne Pol-ke Frigia-pa nan ikok soor era ookami orop Efesus owowa-pa fuunek. Nan wi Kristen mua papako wia imenak. ²Wia imenap wia nokarek, “Ni Yeesus Krai opora wiar opaman nain Ewar Eliwa-ko niar orok-i e weetak?” Naeya maemik, “Weetak, Ewar Eliwa nain i-ko me yia maakemik.” ³Ne kiiriw wia nokarek, “Naap nain onoma kamenap nain nia yasuwamik?” Ne maemik, “Iiriw Yon Baptais wia yasuwowa maek nain i kiikir pina wasirkamkun yia yasuwamik.” ⁴Ne wia maakek, “Makena, iiriw Yon Baptais wia

yasuwam-ikua nain feenap wia maakek, ‘Ni kema kirep sira samo-samora oniman nain piipuiwkin nia yasuwinen. Ne ikoka mua oko yo murarowa-pa ekapiya nain opora wiar opaka.’ Yon Baptais-ke naap maek. Aria yo aakisa makena nia maakiyem, mua nain unuma Yeesus.” Pol-ke naap wia maakek. ⁵Aria wi opora naap miimap yiena Maneka Yeesus unuma-pa yia yasuweka naiwkin wia yasuwamik. ⁶Ne Pol wapena inasikap ikiwosa-pa wiar wueya Ewar Eliwa wi wiar oreya opora sira onaiya aakunemik. Ne Mua Maneka-ke kema wieya o opora wiar maemik. ⁷Iir nain mua ten kuisow erup naap wia yasuwamik.

⁸Aria Pol anane wi Yuuda lotu kooru wiar ikiwep opora wia maakem-ikua. Kakeniw siiwa arow naap keker opowa marew Mua Maneka opora wia maakem-ikua. Mua Maneka pika kemena-pa wiar ikowa opora baliwep wia maakemi kema wia mikam-ikua. ⁹Ne mua papako-ke emina kekanep opora me wiar miimami mua unowa mokoka-pa Kristen sira nain wiar firekam-ikemik. Naap oniwkin Pol wi nain wia piipupap wi Kristen teeria wia aawep wiena wenup ikemik. Ne anane somek mua Tiranus naimik nain suule kooru-pa nan wiar pokap yiena Maneka Yeesus opora wia maakem-ikua. ¹⁰Wi mokoma erup naap onam-ikemik. Ne iir nain Esia kame wi Yuuda ne wi Grik yiena Maneka Yeesus opora meta manekareya miimamik.

¹¹Aria Mua Maneka-ke Pol kekanowa iweya ona wapena-pa maa miililina unowa onam-ikua. ¹²Ne Pol me wiar ikiwem-ikua nain wis-keriw ekapem-ikemik. Wiena malopat ne uuwow konim kakawa naap nain aawep ekapep Pol mia tiimap pikiwep wi napum mua mia iinan-pa wiar wuiwkin napuma sariarem-ikemik. Ne mua papako sawur mia-pa wiar ikemik nain wiar baurariwkin sariarem-ikemik.

¹³Ne wi Yuuda serua mua pun owowa kui-kuisow wiar ikiwep wi sawur mia-pa wiar ikemik nain wia saliwu naep onamik. Ne wis pun yiena Maneka Yeesus unuma-pa sawur wia iirarowa akimami feenap maemik, “Yo Yeesus unuma-pa nia iirariyem, Pol unufiya naap.” ¹⁴Aria wi Yuuda pris woos mua oko unuma Skewa, ona muuka ikur okaiwi-pa erup nain-ke Pol ifarimemi naap onam-ikemik. ¹⁵Iir oko sira naap onam-ikaiwkin sawur nain-ke wia maakek, “Yo Yeesus kekanowa wiar amisarem, ne Pol pun amisarem, ne ni mua kamenap nain-ke, naeya efa iiraru naep oniman?” ¹⁶Ne mua sawur onaiya ikua nain-ke iikirami samor akena wia aruf-iraparek. Ne wia opap mia suuwowa wiar pereperekami wia papaskak. Naap wia oneya saporma ikemika mia aka onaiya bauraremik. ¹⁷Wi Yuuda ne wi Grik owowa nan ikemik nain meta miimap mia fufuemik. Ne yiena Maneka Yeesus unuma purupemik. ¹⁸Ne emerua mua unowa Yeesus opora wiar opap Pol wiar ekapep pina sira-sira onam-ikemik nain wasirkamik. ¹⁹Ne wi serua mua pun pina wasirkami wiena maikua maifa-pa siisimep onam-ikemik nain pekapomakemik.

Ne epa maneka-pa fiirimep mokoka kuisow wuap kuumemik. Maifa kuumemik nain wi iiriw maamuma feenap sesenaremik, tausen ten ikur (50,000). ²⁰Ne naapeya Yeesus opora meta manekareya emeria mua unowa Yeesus ookamik.

Wi Efesus-ke Pol iiwua purupomamik

²¹Aria naap ikok Pol ona kema-pa maek, “Yo Masedonia ne Akaiya miiwa owowa kui-kuisow wiar ikiwep-puap ikoka Yerusalem orainen. Ne Yerusalem-pa neek ikok wiimar Rom ikiwep-ko wia urufinen.” ²²Naap maep ona uuwow epaskun mua wiam erup Timoti Erastus ikos wia sesekeya wi kiikir Masedonia kame ikiwemik. Ne ona Esia-pa lawisiw nan ikua.

²³Aria nan ikaeya Efesus mua papako-ke wi Kristen teeria iiwua wia pikiwemi fare-ikiwemik. ²⁴Onoma feenap, mua oko unuma Demitrius naimik, os-ke siliwa kuumeap mua miira sirarep, fain inasin emeria Artemis naiya. Ne inasina nain koor gelemuta-pa wuowa nain pun sirarem-ikua. Wi mua unowa uuwowa nan maamuma maneka aawem-ikemik. ²⁵Ne aria ona uuwow epaskun iiwawun wia fiirimep wia maakek, “Emawik, yo opora-ko efar miimeka. Ni amisareman, i yiena uuwowa fain-ke maamuma maneka yia puukomiya. ²⁶Nain mua Pol fain-ke wi emeria mua kema wia mikeya o opora ookimik. Os-ke naap maiya, mua wiena kema-pa maa sirarep inasina naimik nain maken marewa, naap yia maiya. ²⁷Ne ikoka opora nain-ke i uuwowa yiar orowawinon. I owow emeria mua ne wi Esia owow unowa fain inasin Artemis nain farimik. Ne aakisa Pol opora nain-ke o unuma wiar porekam naep oniya. Naap oneya ikoka yiena inasina Artemis unuma wiar poraikuan, ne ona sirin koor maneka nain pun oram maneka neek ikainon.”

²⁸Aria Demitrius naap maeya wi samor-ko kema bagiwirap kerew faremi feenap maemik, “I Efesus inasina maneka Artemis waisow maneka!” ²⁹Naap maep owow gone-pa fare-ikiwemik. Naap ikiwemi Masedonia mua wiam erup Gaius Aristakus ikos wia opap fiirimow epa wia pikiwemik. Wiam erup eena Pol wameiya soomarem-miemik nain. ³⁰Naeya Pol wi teeria nain wiar ikiwekam naep oneya wi Kristen mua papako-ke me ikiwinok naep asipamik. ³¹Ne wi anim onom mua unumiya Pol womar opamik nain pun opora sesekomami maakemik, fiirimow epa nain me wiar ore naakemik.

³²Ne aria fiirimowa-pa opora momor aakunemik. Mua papako-ke maa oko maemi kiriremik ne papako-ke maa oko maemi kiriremik. Naapeya wi unowiya momoraremik, i moram naep fiirimow epa ekapemik. ³³⁻³⁴Ne wia, wi Yuuda-ke mua oko unuma Alesanda naimik nain gone orowa suuwamik. Ne o orop gone-pa iimareya urufap maemik, mua fain muuta nain faremik-yon aa. Ne Alesanda-ke wi poporaruk naep wapena

wia onomak. Wapena wia onomak-na weetak, wi o urufap Yuuda mua-ke naemi kiiriw kerew faremik, “I Efesus inasina Atemis waisow manek akena!” Wi epa maala naap farem-ikemik.

³⁵Naeya owow urufow mua-ke kererep wia poporarowami maek, “Emawik, i amisaremik, i owow maneka fain inasina Atemis sirin kooraa aakisa is-ke urufimik, ne nomon maneka iinan-pa orok nain pun urufimik. ³⁶Mua unowa nain yiar amisaremik, ne wi sailowa me pepep, naapeya ni kekelka ikeka, sira samo-samora me oneka. ³⁷Ne ni mua wia pekapeman fain yiena sirin kooraa-pa maa me yiar ikumaremik, ne yiena inasina nain-ko me yiar firekamik. ³⁸Aria Demitrius ona uuwow mua onaiya, mua oko-ko wia amukarowa wiar ikainok-na i opora kakenow epa yiar ikua. Ne i anim onoma woos mua yiar ikemik, wis-ke eliw opora niar kakenikuan. ³⁹Ne ni opor oko-ko niar ikainok-na ni iir oko-pa fofa wuap fiirimow epa-pa kakeneka. ⁴⁰I lawil akena irakowa imenekamik. Ne i owow onaiya yia nokarikuan-na i kamenap wia maakiyen? Moram opora fain onoma marew nain fariman.” ⁴¹Aria owow urufow mua nain opora naap wia maakep weesereya wia iirareya pukemi ikiwomakemik.

Pol Masedonia kame ne Grik kame wiar ikiwok

20 ¹Aria wi ikiwiwkin Pol-ke wi Kristen teeria wia fiirimep opora wia maakemi kema wia iikirowak. Wia maakep weesereya ni feek ikeka wia naakep-puami wia piipup Masedonia ikiwok. ²Ikiwep Masedonia kame-pa nan Kristen teeria opora wia maakemi kema wia iikirowam-ikua. Naap oni-ikiwemi wi Grik miiwa-pa fuunek. ³Ne siiwa arow nan ikua. Nan ikok Siria kame ikiwinen naek. Aasa aawekam naep onam-ikaeya maakemik, wi Yuuda-ke nefa ifakimu naep opora kokot anumamik. Naap maakiwkin nainiw kirep Masedonia ikiwok. Nan ikok Siria orainen naek. ⁴⁻⁵Mua papako o wameiya Siria orowa naep ookamik nain wi kiikir aasa aawep Troas oromik. Orop nan yia arewap ikemik. Wi mua teeria nain wiena unuma feenap: Beria owow mua oko Sopater, o Pirus muuka-ke, Tesalonaika mua wiam erup Aristakus Sekundus ikos, Debe owow mua Gaius, Esia kame mua wiam erup Tikikus Trofimius ikos, ne Timoti, wi naap orop yia arep ikemik. ⁶Ne i nan ikok emer kekanowa maapora urufap-puap Filipai-pa aasa aawep wi wiokap oromik. Aasa-pa ikim-ikok fofa ikur aawep Troas-pa fuunemik. Fuunep sande kuisow nan ikemik.

Pol Troas owowa-pa Yutikus iikirowak

⁷Aria Sande urera i Kristen teeria emera wu-wuepap enimu naep yiam fiirimemik. Ne Pol-ke opora yia wafuromak. O uurika wia piipuinen naep opora wia wafuram-ikomeya ikip uur gonegon. ⁸I koor kemena iinan samapora-pa yiam fiirimep ikemik nain arua unow akena isimap-puiwkin

ikua. ⁹Ne takir eliwa oko unuma Yutikus, os pun koor ara wuara-pa pokap ikok Pol opora wiar miimam-ikua. Miimam-ikok inep puep kema marewarep oro-boonek. Ne wi mua koor iinan-pa orop opap urufamkina o iiwawun umok. ¹⁰Ne Pol-ke orop takira nain mia iinan-pa wame wafurami opap kemenimep ikok wia maakek, “Ni kema me samorareka. O me umok, kema enuma ikua.” ¹¹Naap wia maakep-puami kiiriw koor iinan urupok. Urupep emer ikowa wu-wuepami wiamiya enek. Wi emera enep weesereya aakunem-ikaiwkin epa wiimok. Epa wiimeya Pol wia piipuap ikiwok. ¹²Ne wi kema tenep takira nain aawep ikiwemik.

Pol Troas piipuap Miletus ikiwok

¹³⁻¹⁴Aria Pol ona mereniw ikiwekam naep yia maakek, “Ni aasa aawep miimep ikiwemi Asos-pa efa areweka.” Naeya i miimep ikiwep nan arep ikemkun o ekapep yiar fuunek. Nan owawiya aasa aawep Mitilini mot oromik. ¹⁵Nan ikok Mitilini mot piipuap ikiwem-ikok Kios mot mamaiya arem-ikemkun epa wiimok. Ne mot nain nomakep uurik ona Samos-pa fuunemik. Nainiw uurik ona Miletus-pa fuunemik. ¹⁶Ne Pol Esia kame epa maala neeke me wiar ikainen naek. Yo ewur ikiwep Yerusalem-pa neeke Pentikos fofa urufinen naep Efesus me ikiwok.

Pol wi Efesus Kristen woos mua kema wia kekanowak

¹⁷Aria i Miletus-pa fuunep Pol-ke wi Efesus Kristen woos mua ekapep efa urufuk naep opora wia sesekomak. ¹⁸Ekapiwkin wia fiirimep wia maakek, “Ni yo iiriw epa maala Esia-pa fan niamiya ikok uuwam-ikem nain yo sira balisow efar amisareman. ¹⁹Yo Mua Maneka uuwowa-pa wiar ikok yena yame porop mua meta marewa yame wuam. Yo uuwowa muuta nain wi Yuuda-ke sira-sira efa onami efa samoriwkin yoowa aawem-ikem. Ne yo omow eka onaiya uuwam-miem. ²⁰Nain Mua Maneka opora kuisow-ko me wiar pipilimem, weetak. Ni baliwep ikeka naep opor unowa arimaniw nia maakem. Epa maneka-pa nia maakem-ikem, ne niena koora-pa nia fiirimep nia maakem-ikem. ²¹Ni Yuuda ne ni owow oko teeria pun opora kuisow nainiw nia maakem-ikem. Ni kema kirep Mua Maneka mokok epa-pa pina wasirkami yiena Maneka Yeesus opora opaka naep naap nia maakem-ikem.

²²Yo naap uuwam-ikem. Ne aakisa Mua Maneka Ewar Eliwa-ke efa sesekeya yo nainiw kirep Yerusalem ikiwekam naep oniyem. Yo maa kamenap efar imenarion nain me amisarem. ²³Ne yo amisarem nain yo owow unowa neeke yiwem-ikemkun Mua Maneka Ewar Eliwa-ke feenap kema yiem-ikua, koora ekowa ne pina ikoka nefar imenarion naek. ²⁴Nain yo miiwa-pa ikowa fain me maa maneka-ke naiyem. Yo kema manekiw ikem nain yo yena uuwowa yiena Maneka Yeesus yiek nain uuwami silewinen naep, eena Mua Maneka yia kemalep pina yiar iirariya, opor eliwa nain.

²⁵Yo iiriw fan ni niamiya ikok Mua Maneka pika kemena-pa wiar ikowa opora nain nia maakem-ikem. Ne aakisa yo nia piipuiyem nain miira nainiw me efa urufowen. ²⁶⁻²⁷Naapeya aakisa maken akena nia maakiyem, yo Mua Maneka opora iiwawun balisow nia maakem, naapeya mua kain-ke ona pina-pa umiya nain ona pina-ke, yo pina marew. ²⁸Ni maa urufami ikeka, ne Mua Maneka teeria pun balisow wia urufam-ikeka, teeria eena ona muuka Yeesus aka-pa wia sesenarek nain. Moram Mua Maneka Ewar-ke wia urufow mua nia wueya nis-ke wia urufam-ikaiman. ²⁹Yo feenap maiyem, nia piipuap ikiwemkun yo murarowa-pa wi mua samora siow asia saarik nain-ke ekapep nia momoru naep kema nia mikikuan. ³⁰Ne niena teeria mua papako-ke iisiw yiokuk naep i opor makena fain yiar kiri-kiripikuan. ³¹Naapeya ni maa urufami ikeka, yo iiriw mokoma arow fan ikok, uura, amirika naap omow eka onaiya opora nia maakem-ikem, nain kema suuweka.

³²Aakisa Mua Maneka wapena-pa nia wuiyem ne ona opor eliwa nain-ke kema eliwa niinok naiyem. Ni naap ookam-ikaiwkin ikoka Mua Maneka mua kema wia dubileya ikemik nain unow onaiya epa eliwa-pa ikowen. ³³Ni sira efar amisareman, yo mua oko maamuma ne mia suuwowa naap nain-ko kookalep me nia nomarep niar aawem-ikem, weetak. ³⁴Yo yena wapena-pa uuwap maamuma imenap yena uuwow teeria onaiya maa sesenarem-ikemik. ³⁵Ne maamuma nainiw mua maa marewa nain wia asipam-ikem, nain efa urufaman. Yo sira yookuk naep naap onam-ikem. Yiena Maneka Yeesus naap maek, ‘Maa niwkin wiar aawowa nain eliwa, nain mua oko maa wiowa nain-ke eliw akena.’ Nain kema suuwami sira naap onam-ikeka.” ³⁶Opor unowa naap wia maakep weesereya wi unow onaiya keema muuna mikap Mua Maneka faremik. ³⁷Nain weesereya Pol wia piipuap ikiwekam naep oneya opa-wuakep omemik. ³⁸Opora iiriw wia maakek nain, “yo miira kiiriw nainiw me efa urufowen,” wi nain kema suuwap kema samorarep omemik. Ne o wiim-rop aasa-pa wuamik.

Pol Yerusalem ikiwok

21 ¹Aria i ni feek ikeka wia naakep-puami aasa orop ikiwemik. Ne ikiwemi Kos mot oromik. Ne uurik ona Rodes mot oromik. Ne Rodes mot nain piipuap ikiwemi Patara mot oromik. ²Orop nan aasa oko Fonia kame ikiwiya nain aawemik. ³Ne ikim-ikok Saiprus mot urufami asow ekeria-pa wuap nomakemik. Ne ikiwemi Siria kame-pa kererep Taiya owowa ekap kemena urupemik. Taiya nan maa koorma iiraremik. ⁴I owowa wiar urupep Kristen teeria wia imenap sande kuisow wiamiya nan ikemik. Nan ikemkun yiena Maneka Ewar Eliwa-ke wi Kristen kema wieya Pol Yerusalem me ikiwinok naep maakem-ikemik. ⁵Ne wiamiya nan ikok ikiwu naep onamkun wi emeria mua muuka wiipa ifer pona yia

wiim-orumik. Yia wiim-orop i unowiya saa-pa nan keema muuna mikap Mua Maneka faremik. ⁶Farep weesereya ni feek ikeka wia naakep-puami i aasa iramkun wi kiiriw kirep owowa urupemik.

Agabus-ke Pol koora ekowa nain maakek

⁷Ne i Taiya piipupap ikiwemi Tolemes owowa-pa fuunemik. Fuunep nan wi Kristen teeria wia urufami fofa kuisow wiamiya ikemik. ⁸Ne uurik ona wia piipupap ikiwep Sisaria-pa fuunemik. Fuunep Filip koora wiar ikiwep nan ikemik. Iiriw wi mua ikur okaiwi-pa erup wi Kristen teeria maa enowa wia urufam-ikomamik nain mua oko Filip nanek. ⁹Ona wiipa erepam me muewemik nain wi Mua Maneka opor kokosa aakunimik.

¹⁰Ne i fofa papako Filip koora-pa wiar ikemkun mua unuma Agabus naimik nain-ke Yuudia-pa ikok yiar ekapok. Mua nain pun profet-ke. ¹¹Os-ke ekapemi Pol inakirowa maala wiar aawep ona merena wapena wame kaikami maek, “Ewar Eliwa-ke feenap maeya maiyem, inakirowa wiar aawem mua nain wi Yuuda-ke ikoka Yerusalem-pa wapena merena feenap wiar kaikap owow oko teeria wapena-pa wiar wuikuan.” ¹²Naap maeya i Kristen mua papako unowiya Pol Yerusalem me ikiwe akena naakemi sisewaremik. Ne wia, ona yia maakek, “Ni moram omemi yo kema efa samoriman? ¹³Yo Yerusalem ikiwinen. Neek ikok koora ekowa nain maa marew, ne yiena Maneka Yeesus unuma-pa umowa nain pun eliw oram naiyem.” ¹⁴Naap maeya i kookalowa wiar puukowa me pepekeya maemik, “Mua Maneka ona kamenap kookalep-na eliw naap oninok.” Naap maemi kiiriw me maakemik.

Pol ona uuwak nain woos mua amisa wiek

¹⁵Aria naap iki-ikok iir oko-pa i maa unowa opap soomaremik. ¹⁶Ne Sisaria Kristen mua papako pun yiamiya ikiwemik. Yiamiya ikiwemi era-pa Saiprus mua oko unuma Nason naimik nain koora yia pikiwemik. Mua nain iiriwiw Yeesus opora wiar opak. Ne i ikiwep o koora-pa wiar inemik. ¹⁷Aria ikiwemi Yerusalem-pa fuunemkun wi Kristen woos mua-ke sira eliwa-pa yia aawemik. ¹⁸Ne uurik ona Pol i unowiya Yems ne wi Kristen woos mua papako wia urufowa ikiwemik. Wi unowiya wiam fiirimep ikaiwkin i wiar fuunemik. ¹⁹Ne Pol-ke sira eliwa wia naemi ona uuwowa eena Mua Maneka kekanowa-pa owow unowa ikiwemi Yeesus opor eliwa wia maakem-miek nain opora sererkap wia nanaromak.

Wi woos mua Pol mia muura faow sira one maakemik

²⁰Ne wi Pol opora nain wiar miimap Mua Maneka unuma purupemik. Ne Pol maakemik, “No amisaren, i Yuuda mua unow akena Kristen aremik. Ne yiena kae sira iiriw Moses wuak nain pun kekanowa opam-ikaimik. ²¹Ne mua papako-ke feenap nefa maimik, nos-ke wi Yuuda

owowa oko purer wiokap ikemik nain feenap wia maaken, ‘Ni Moses sira wuak nain piipueka, niena muuka mia kanima wia puukowa sira nain piipueka, yiena kae sira nain me ooeketa,’ anane naap maem-ikon nefa naimik. ²²Ne no aakisa fan ekapep ikon nain meta nefa miimikuan. Naeya i kamenap oniyen. ²³Naapeya no feenap onap-ko urufe, aakisa wi mua wiam erepam Mua Maneka unuma-pa opora koonowap-puamik nain no wi teeria wiar eke. ²⁴Ne unow onaiya mia muura faowa sira oneka. Ne wi afifa wia kaisomowa sesa nos-ke wia wuomaya afifa eliw wia kaisomuk. No naap oneya-na wi Yuuda nefa amisarikuan, i Moses sira wuak nain me yiar piipuan, naap nefa maikuan. Iiriw murarow opora nefa oniwkin wi miimap ikemik nain wadol opora-ke naikuan.

²⁵Ne wi owow oko teeria Yeesus opora wiar opamik nain i unowiya iiriw aakunep parosifa wia sesekomami naap wia maakemik, maa enowa inasina patirimik nain me wiar enimuk, ne maa eneka aka me enimuk. Ne maa eneka imakuna firirimiwkin umiya nain pun me enimuk, ne uruw mia kaikuk, i naap wia maakemik.”

²⁶Aria wi Pol opora nain maakiwkin uurik ona mua wiam erepam nain wia aawep unowiya mia muura faowa sira onamik. Onap unow onaiya tempel koora ikiwep wi pris wia maakemik, “I mia muura iirarep-puap fofa oko-pa Mua Maneka patrirow maa onaiya ekapiyen,” naap wia maakemik.

Pol tempel koora kemena-pa opamik

²⁷Aria wi fofa ikur okaiwi-pa erup wuamik nain arep ikok iir oko Pol ona waisow tempel koora ikiwok. Ne wi Yuuda mua Esia kame-pa ikemik nain Yerusalem ekapep ikemik nain-ke o tempel koora-pa ikaeya urufamik. Urufap mua papako kema wia iikirowiwkin unow onaiya ikiwep opamik. Ne kiriremi maemik, ²⁸“Emar oo, yia asipami mua fain baliwep opikua! Mua fain-ke anane owow unowa wiar ikiwep, i Isrel yia maiya, ne Moses sira wuomakek nain pun yiar maiya, ne yiena tempel koora fain pun yiar maiya. Ne aakisa i tempel koora fain wi owow oko teeria me wia purupowa nain wia purupok. Naap onami i tempel koora sira yiar puukak.” Naap maemik. ²⁹Moram wi iiriw Pol Efesus mua Trofimus ikos Yerusalem-pa nan yiwem-ikaiwkin wia urufamik. Ne Pol Trofimus tempel koora me purupok nain wis-ke purupok naemik. ³⁰Naemi wi Yerusalem-ke opor makena-ke naep unowiya karuwuw ikiwep Pol tempel pika kemena-pa ikaeya opap muf-iraparemi owaruma poromik. Poriwkin ewur akena tempel pika omopora unowa nain upomakemik.

Ami mua maneka-ke ekapep Pol aawok

³¹Aria wi Pol aruf-iraparemi ifakimu naep onam-ikaiwkin opora-ke ikiwep wi Rom ami woos mua wiar kererek, wi Yerusalem mua unowiya

kirir-iraparemik, naap maemik. ³²Ne aria opora naap miimap ami mua papako wia aawep karuwuw ekapemik. Ekapiwkin wi Yuuda Pol arufam-ikok wia urufap piipuumik. ³³Ne ami mua maneka nain-ke ona teeria wia maakeya sen erup aawep Pol wapena wiar purekamik. Ne wia nokarek, “Mua fain naareke, ne maa mauwa oneya ifakimu naep oniman?” ³⁴Naap wia nokareya wi faremi opora ononer maemik. Opora wenu-wenup maimik nain o opor onoma-ko me wiar aawok. Naapeya ona teeria wia maakeya Pol aawep wiena pika pikiwemik. ³⁵⁻³⁶Wi emeria mua unowiya fare-ookami maemik, “Ifakimiwkin uminok!” Ne aria pikiwem-ikok wiena pika iinan purupu naep oniwkin wi Yuuda mua-ke Pol arufu naep senam akena suuw-irapariwkin kiiriw akuawep purupemik.

Pol ami woos mua ikos aakunemik

³⁷Ne aria wi Pol pika kemena pikiwu naep oniwkin ami woos mua nain maakek, “Yo opora-ko efar ikua.” Naap maeya mua nain-ke maakek, ³⁸“Ei, no Grik opora wiar aakunen. Yo-ko no Isip mua-ke nefa naem. Iriwi irakow mua tausen erepam (4,000) wia aawep anim onoma yiamiya irakep baurarep epa asia nomon manekiw nain ikiwemik, mua nain-ke nefa naem.” ³⁹Ne Pol-ke maakek, “Weetak, yo Yuuda mua-ke, ne yo Silisia kame Tasus owowa-pa imenarem, ne yo owow maneka-ke. Yo wi fain opora-ko wia maakekam naep.” ⁴⁰Naeya ami woos mua-ke eliw naeya Pol iinan-pa iimarep ikok poporaruk naep wapeniw wia onomak. Ne wi unowiya poporariwkin ona iibru oporiw wia maakek.

Pol wi Yuuda opora wia maakek

22 ¹Pol feenap wia maakek, “Ni mua iperowa ne emar unowik, yo efa miimeka. Yo opora efa maiman nain nia kiripomiyem.” ²⁻³Iibru oporiw naap wia maakeya wi ifaniw ikaiwkin maek, “Yo Yuuda mua-ke, Tasus-pa imenarem, Silisia kame-pa. Yo urupep Yerusalem-pa fan suule arem-ikok arimem, ne yena somek mua unuma Gamaliel. Os-ke Moses sira wuomakek nain eena kae-pa ekapok nain suule yiem-ikua, ne yo kae sira kekanowa akena wiar opiyem. Ni Mua Maneka opora ookowa kekaniman, ne yos pun naap kekanem-ikem. ⁴Naeya yo iiriw wi Yeesus sira fain ookam-ikemik nain wia weeser-wuowa naep samor akena wia ifakimem-ikem. Ne opora-pa wia wuami koorapa wia wuam-ikem. ⁵Yo sira onam-ikem nain wi pris woos mua ne wi Kaunsel Maneka sira efar amisaremik. Ne wis-ke eliw efa maikuan. Yo naap onam-ikem nain wis-ke parosifa siisimep yiemik. Ne yo parosifa feekiya Damaskus ikiwep wi Yuuda parosifa wia ofakowami wi Kristen mua wia opinen naem. Wia opap Yerusalem wia pekapep opora-pa wia wuinen naem.

⁶Yo nain naep ikiwem. Ikiwem-ikok ama gonegon naap owowa nain mamaiya arem-ikemkun aapereka-ke wilinek. Wilinemi efa mikeya

wakiem. ⁷Ne miiwa-pa inep ikok iwakara oko feenap efa maakeya miimam, ‘Sol, Sol, no moram yo efa samoram-ikain?’ ⁸Naeya maakem, ‘Maneka, no naareke?’ Ne os-ke maek, ‘Yo Yeesus-ke, Nasaret mua, yo efa samoram-ikain nain-ke,’ naap efa maakek. ⁹Ne mua papako yo efamiya iwamik nain parina muutiw urufamik ne mua yo efamiya aakunem-ikua nain iwakara me miimamik. ¹⁰Naeya nokarem, ‘Maneka, yo kamenap oninen?’ Ne efa maakek, ‘No iikirap Damaskus eke. Ne Mua Maneka uuwowa nefa pepekimep-puak nain neeke ariman nefa maakikuan.’ Opora naap efa maakek. ¹¹Ne yo parina nain-ke mokoka efa mikeya mokoka samorarem. Ne mua yo mamaiya iwamik nain-ke wapena-pa efa opap Damaskus efa pekamik.

¹²Aria yo nan ikemkun mua oko unuma Ananaiyas naimik nain efa urufowa ekapok. Mua nain i kae sira balisow ookiya. Ne wi Yuuda nan ikemik nain o ekima opimik. ¹³Os-ke urupemi mamaiya-pa efar iimarep maek, ‘Emar, no aakisa maa nainiw urufe.’ Naeya yo mokoka wilinap o urufam. ¹⁴Ne naap efa maakek, ‘Mua Maneka yiena nembesir unowiya farem-ikemik nain-ke nefa pepekimep-puak, yo kookalowa efar amisarinok naek, ne Yeesus mua kaken eliwa nain urufinok naek. Ne opora aakuniya nain wiar miiminok naep nefa pepekimep-puak. ¹⁵Ne nos-ke ikoka o opor makena wia maakem-ikainan. Ne o maa kamenap oneya wiar urufin nain ne wiar miimin nain wia maakem-ikainan. ¹⁶No moram pokap ikon ya. No iikirap Yeesus faremi pina wasirkeya nefa yasuwinen.’ Naap efa maakeya iikiramkun efa yasuwak.

¹⁷Aria naap ikok yo kiiriw Yerusalem ekapem. Ne iir oko-pa tempel kooro ikiwep Mua Maneka farem-ikok mia oona ururep orop mokoka-keriw kirep Yeesus urufam. ¹⁸O fekeriw efar iimarep ikok feenap efa maakek, ‘No ewuriw akena Yerusalem piipuap ikiwe. Moram wi owowa fain yo opora wia maaken nain me nefa miimikuan.’ ¹⁹Ne yos-ke maakem, ‘Maneka, wi efa amisaremik, moram yo opora me efa miimikuan? Iiriw yos-ke wi mua no nookimik nain lotu kooro-pa ikaiwkin wiar ikiwep wia opap wia arufami kooro-pa wia wuam-miem. Nain wi sira efar amisaremik. ²⁰Ne iir nain Stiwen eena no muuta nain samor akena ifakimemik nain yos-ke nan wiamiya ikok eliw ifakimeman wia naem. Ne wiena mia suuwowa iirarep wuap-puiwkin nan iimarep wia urufam-ikomam,’ naap maakem. ²¹Ne yiena Maneka-ke nainiw efa maakek, ‘No ikiwe. Yo nefa sesekamkun owow oko wiar ikiwep yo opora wia maakem-ike,’ naap efa maakek.”

²²Aria Pol aakun-ikim-ikok opora ara nain maeya wi kerewa faremi maemik, “Ifakimiwkin uminok oo. Mua feenap nain feek me ikainok. Iirareka aa!” ²³Naap maemi kema bagiwirap konima wiam baguserimik nain iiraromakemi foma aawep iinan-pa fi-fienamik. ²⁴Naap oniwkin ami woos mua nain-ke ona teeria wia maakeya Pol aawep wiena pika

purupemik. Purupiwkin kiiriw wia maakek, “Wi moram mua fain kirirowamik. Ni sarua wariwkin opor makena yia maakinok.” ²⁵Naap wia maakiwkin Pol merena wapena wiar kaikap-puap sarua waru naep oniwkin os-ke ami woos mua oko wameiya iimarep ikua nain nokarek, “Mua eena Rom anim onoma tepak-pa wiar ikaimik nain pina wiar imenowa marewa nain wia arufimik nain sira ikua-i e weetak?”

²⁶Naap maakeya mua nain ona woos mua wiar ekap maakek, “No maa baliwep amisarep-ko onin-i? Mua fain i Rom anim onoma tepak-pa wiar ikua nain-ke.” ²⁷Naap maakeya ami woos mua nain-ke ekap Pol nokarek, “No mae. No Rom anim onoma tepak-pa wiar ikon-i?” Naeya Pol-ke maakek, “Ae, makena yo nain-ke.” ²⁸Naeya maakek, “Yo sesa maneka wuap Rom tepak-pa wiar ikem.” Ne Pol-ke maek, “Yo weetak. Yena auwa Rom tepak-pa wiar ikaeya yos pun imenaremi fain mua arem.” ²⁹Naap maeya wi mua o sarua waru naep onamik nain piipuwamik. Ne ami woos mua nain pun keker opak, moram wi Rom mua seniw me wia kaikowa nain os-ke Pol seniw kaikak. ³⁰Ne uurik ona ami woos mua nain-ke wi Yuuda pris woos mua ne wi Yuuda Kaunsel Maneka wia farek, Pol opora-pa wuamik nain onoma wiar amisarekam naep. Ne wi ekapep wiam fiirimep ikaiwkin Pol porop gone-pa wiar iimarowak.

Pol wi Yuuda Kaunsel nain opora wia wafuromak

23 ¹Aria Pol-ke wi Kaunsel nain wia mokak-ikiwemi maek, “Emawik, yo anane Mua Maneka keker opak baliwep ikem, ne sira samora-ko me onam-ikem, iiriw ne aakisa pun naap.” ²Naap maeya pris woos mua Ananaiyas naimik nain-ke wi Pol wameiya-pa ikemik nain wia maakek, “Opaimik miira-pa arufeka,” wia maakek. ³Ne Pol-ke pris woos mua nain feenap amukarek, “No nefa urufowa-ke mua eliwa, urom tepak eliw marew. Ikoka Mua Maneka-ke nefa arufinon. No neeke pokap ikok yiena kae sira ookami yo opora efar miimam-ikowa nain, nena-keriw yiena kae sira puukami oram maneka wia maakeya yo efa arufamik.” ⁴Naap maeya mua papako o wameiya-pa iimarep ikemik nain-ke amukaremi maakemik, “No momoraren. No Mua Maneka pris woos mua ekima me opowa amukaremi opor samora maaken.” ⁵Ne os-ke maek, “Emar, yo o pris woos mua nain me amisarem. Moram Mua Maneka opora feenap ikua,

‘I woos mua opor samora-ko me wia maakimik.’ ” (Eksodas 22.28)

⁶Aria Pol naap wia urufak-na papako wi Farisi-ke ne papako wi Sadusi. Naap wia urufap kerewa wia maakek, “Emawik, yo Farisi-ke, ne yo auwa pun wi Farisi teeria-ke. Ne yo feenap maiyem, ‘Mua umimik nain kiiriw iikirikuan.’ Opora naap maemkun opora-pa efa wuaman.” ⁷Aria naap maeya wi Farisi ne wi Sadusi opora aakunemi wiam fienami wiam fookamik. ⁸Moram wi Sadusi-ke maimik, mua umimik nain me iikirikuan, ne wi ensel

marew. Ne mua kukusa pun marew naimik. Ne wi Farisi-ke maa arow nain ikua naimik. ⁹Aria wi naap maemi opora wiam fienami wiam kirirowamik, ne wi Farisi teeria amis mua papako-ke iikirap kekanemi maemik, “I mua fain pina-ko me wiar imenamik, opora aakuniya nain mua kukusa-ke e ensel-ke kema iweya naap aakuniya-yon!” ¹⁰Aria opora wiam ipiskami iraku naep onami Pol muf-irapariwkin ami woos mua-ke ona teeria wia sesekeya orop kekanep opap aawemik. Aawep wiena pika kemena pikiwemik.

¹¹Ne naap ikok uura Yeesus-ke Pol wiar imenarep maakek, “No me keker opa. No iiriw yo opor eliwa Yerusalem-pa wia maakem-ikon nain ikoka kakeniw Rom ikiwep opora nain wia maakinan akena.”

Wi Pol ifakimowa naep opora anumap kaikamik

¹²⁻¹³Aria epa wiimeya, uuriw wi Yuuda mua ten erepam naap, wiam fiirimep Pol ifakimowa opora koonowap maa enowa, eka iiwawun fariaremik. O ifakimep iiwawun maa enemi eka enimiyen, naap maemik. ¹⁴Ne wi naap maep pris woos mua ne wi owow woos mua wiar ikiwep wia maakemik, “I aakisa opora koonowamik. I maa enowa, eka iiwawun fariarep ikok Pol ifakimep-na maa enimiyen. ¹⁵Naapeya nis-ke i Kaunsel ne owow woos mua onaiya ami woos mua opora wia sesekomaka, feenap peeskimeka, ‘Nis-ke Pol poriwkin opor kemena baliwep maeya wiar miimiyen,’ naap maakeka. Ne i era-pa luus inep ikok poriwkin ifakimiyen,” naap maemik.

¹⁶Ne mua oko-ke Pol weremena kokot maakemik. Ne os-ke ami mua pika wiar urupep Pol maakek. ¹⁷Ne Pol opora naap miimap ami woos mua oko farep maakek, “Takira fain aawep ni woos mua maneka wiar pikiwe, o opora wiar ikua.” ¹⁸Ne aria woos mua nain-ke takira nain aawep ona woos mua maneka wiar pikiwok. Pikiwep maakek, “Takira fain Pol-ke sesekeya no nefar purupem, o opora-ko nefa maakinen naiya.” ¹⁹Naeya ami woos mua maneka-ke takira nain wapena-pa opap lawisiw naap ekap maakek, “No opora-ko ikainok-na efa maake.” ²⁰Ne takira nain-ke maakek, “Wi Yuuda opora feenap anumamik, wi ikoka wadolalemi no opora feenap sesekomikuan, ‘Pol poreya i opor onoma baliwep wiar amisariyen naep.’ ²¹Opora naap sesekomiwkin-na me wiar miime. Wi mua ten erepam naap Pol luus inep ikaikuan, oreya ifakimiyen naemik. Wi iiriw Mua Maneka unuma-pa opora koonowap-puamik, ‘I Pol ifakimep-na maa enimiyen’ naemik. Ne aakisa no opora nefar arewap ikemik.” ²²Naap maakeya iimarow mua-ke maakek, “No opora fain mua oko-ko me wia maake.” Naap maakep sesekeya ikiwok.

Pol anim onom maneka Feliks wiar sesekamik

²³Aria ami woos mua nain-ke iimarow mua erup o tepak-pa wiar ikemik nain wia farep wia maakek, “Ni ikiwep ami teeria feenap wia

aaweka, mua mereniw soomarimik nain andet erup (200) ne oos-pa karuow mua ten ikur okaiwi-pa erup (70), ne wiow mua andet erup (200). Naap wia aawep uura ama ikur okaiwi-pa erepam naap Pol wiim-ikiwep Sisaria owowa-pa wueka. ²⁴Ne Pol pun oos aawomaka, ne oos-pa pokap ikiwinok. Ne ni baliwep akena pikiwemi yiena woos mua maneka Feliks wapena-pa wiar wueka.” ²⁵Naap wia maakemi parosifa pun siisimomak. Parosifa nain feenap siisimok,

²⁶“Yo Klodius Lisias-ke parosifa fain no yiena woos mua maneka Feliks siisimomiyem. ²⁷Mua fain wi Yuuda-ke opap ifakimu naep oniwinok yos-ke yena ami mua teeria onaiya orop wapena wiar wasirkep aawep purupemik. Moram yo amisarem nain o yiena Rom anim onoma tepak-pa yiar ikua. ²⁸Ne iir oko yo wi opora-pa wuamik nain wiar amisarekam naep wi Kaunsel Maneka wiam firimep ikaiwkin poromik. ²⁹Yo wiar furewam nain, o pina marew, nain o ifakimiyen naimik, koora ekinok naimik. Oram maneka pina iwemik. Nain wi wiena weke opor sira muuta nain irakep opora-pa wuamik. ³⁰Ne wi luus inep ifakimu naep naiwkin naap wia miimap ewuriw akena no nefar sesekam. Ne wi mua o opora-pa wuamik nain naap wia maakem, ikoka no mokok epa-pa aakuneka, naap wia maakem. Yo opora muut naap.”

³¹Parosifa nain siisimep wiemi wia sesekak. Ne uura wi Pol aawep ikiwemi Antipatris owowa-pa fuunemik. ³²⁻³³Ne epa wiimeya wi ami teeria mereniw soomaremik nain kiiriw kirep wiena pika ekapemik, ne wi ami mua oos-pa ikiwemik nain Pol wiim-ikiwemi Sisaria owowa-pa fuunemik. Fuunep parosifa nain anim onom maneka Feliks iwemi Pol o wapena-pa wiar wuamik. ³⁴Ne o parosifa nain urufap-puap Pol nokarek, “No kaakew mua-ke?” Ne Pol-ke maek, “Yo Silisia kame mua-ke.” ³⁵Naeya maakek, “Wi mua opora-pa nefa wuamik nain feeke kereriwkin-na yo opora nefar miiminen.” Naap maep ami teeria wia sesekami maek, “Ni mua fain aawep Erot pika maneka-pa wiar wuap baliwep urufam-ikeka.”

Wi Yuuda-ke Pol opora-pa wuamik

24 ¹Aria fofa ikur naap weesereya pris woos mua Ananaiyas ne owow woos mua papako ne wiena aakunow mua oko unuma Tetulus naimik nain unow onaiya wiam aawep Sisaria ikiwemik. Fuunep anim onom maneka Feliks wiar ikiwemik. Kererep Pol opora-pa wuamik nain opor onoma nain maakemik. ²Aria os-ke Pol fareya ekapok. Ekapeya Tetulus iikirap aakunowa onoma wuami maek, “Sira eliwa, mua maneka Feliks, nos-ke sira eliwa-pa yia pokomoweya i baliwep ikemik, irakowa marew ne sira samora-ko me onimik. Nena sira eliwa-pa yia wueya i nain ookimik. ³Naapeya owow unowiya sira nefar urufap mua eliwa nefa naimik.

⁴Aria i me senam nefa pokomowiyen naep, opora iiw muuta fain maemkun yiar miime. ⁵Feenap, mua fain sira eliwa me oniya, wi Yuuda

mua owow unowa baliwep ikemik nain kema wia momoreya irakowa imenamik. Ne wi Nasaret mua opora ookimik nain woos mua oko fanek. ⁶Me nain muutiw, sira fain pun onak. I tempel kooro ikiwep sira yiar puukekam naep onak. Naap onam-ikaeya opamik. Ne i yiena sira-pa opora-pa wuau naep onamik. [7Nain ami woos mua Lisias-ke ekapep kekanemi i wapena-pa yiar aawok. ⁸Yiar aawep naap yia maakek, ‘Ni o opora-pa wuau naep-na ni ikip Feliks wiar kererep opora-pa wueka,’ naap yia maakek.] Ne aakisa no mua fain nokarinan-na opor onoma wiar amisarinan, i sira kamenap naep opora-pa wuamik nain.” ⁹Naap maeya wi Yuuda unowiya opora nain wiar ane-kekanowami maemik, “Opora nain makena maiya.”

Pol Feliks opora maakek

¹⁰Ne anim onom maneka-ke Pol maakek, “Aria aakisa no-ko aakune.” Naeya Pol iikirap feenap maek, “Yo amisarem nain no mokom unowa i kame fain yia urufam-ikon. Naapeya yos pun no mokok epa-pa pika yame opami opora maowa nain eliw naiyem. ¹¹Aria feenap, yo iiriw Mua Maneka farekam naep Yerusalem ikiwep nan ikemkun sira kamenap efar imenarek nain ekapep aakisa yo fan ikem, nain epa me ekam. Iiwawun fofa ten kuisow erup muuta. Yo opora maem nain maken-i e weetak, nena amisarekam naep-na eliw wia nokarinan. ¹²Ne yo tempel kooro-pa wi Yuuda me wia fiirimep opora-ko me wiamiya irakem. Ne lotu kooro-pa ne epa oko-pa-ko me wia fiirimep irakowa kema me wia mikam-ikem. ¹³Ne yo opora marewa, nain wis-ke oram maneka opora-pa efa wuau naep onimik. ¹⁴Ne aakisa maiyem fain makena, me sailiyem. Yo yiena kae Mua Maneka farem-ikemik nain opora wiar ookami Yeesus sira ookiyem. Eena wi wadol sira-ke naimik nain. Nain yo Moses sira wuomakek nain makena maemi wi profet opora siisimep-puamik nain pun makena naiyem. ¹⁵Wi opora feenap maem-ikemik, ‘Mua eliwa ne mua samora umimik nain Mua Maneka-ke kiiriw wia iikirowinon.’ Ne yos pun opora nainiw wia maakem ikem. ¹⁶Ne naapeya yena kukusa yame saliwami Mua Maneka ne mua unowa mokok epa-pa sira samora-ko me oniyem, weetak.

¹⁷Ne yo iiriw Yerusalem piipuap ikiwep mokom unowa owow papako-pa yiwem-ikok kiiriw nainiw ekapem. Yiena Yuuda teeria mua oorpowa nain wia asipowa naep maamuma wia pekapomam. Ne pun yo iiwawun Mua Maneka patirowa naep ekapem. ¹⁸⁻¹⁹Ekapemi yiena kae sira-pa mia muura iirarep welawap yo tempel kooro-pa Mua Maneka patirekam naep ikiwem. Nan ikemkun wi Yuuda Esia-pa ikok Yerusalem ekapemik nain-ke efa urufamik. Iir nain yo mua unowa wia fiirimep me-ko kirir-iraparemik. Ne irakowa-ko me wia iikirowam. Wi yo pina kamenap onamkun efa urufamik nain moram fan me ekapemik? Naeya aakisa wis-

ke no miir onoma-pa nefar iimarep opora eliw maekamik. ²⁰Ne oko pun, wi woos mua fan ikemik fain iiriw Yerusalem-pa opora-pa efa wuamik nain pina efar imenap-na aakisa kakeniw mauk. ²¹Yo opor unowa marew, opora kuisow fain maemkun wi efar miimamik. Yo faremi feenap maem, ‘Mua umimik nain iikirikuan, naap maemkun muut nain opora-pa efa wuaman,’ naap maem.” Pol opora naap wafurak.

²²Ne aria Feliks Yeesus opora maimik nain balisow wiar amisarek. Ne opora weeserowami wia maakek, “Ikoka ami woos mua Lisias ekapeyana yo opora nain kiiriw niar miiminen.” ²³Naap wia maakemi ami woos mua oko sesekami maakek, “No Pol pikiwep koorapa wue. Me kaike, neek soomarem-miawinok. Ne ona womar o urufowa ne maa enowa asipowa naep-na eliw asipuk.”

Feliks-ke Pol koorapa wuak

²⁴Ne fofa papako ikiweya Feliks ona emeria Drusila ikos ekapemik. Ona emeria nain pun wi Yuuda teeria-ke. Aria Feliks-ke Pol fareya ekapok, Yeesus Kraiss ookowa sira maeya-ko wiar miimekam naep. ²⁵Ne Pol ekapep wiamiya aakunemi opora papako feenap wia maakek, sira eliwa-pa ikowa, kukusa yiam saliwami balisow soomarowa ne Mua Maneka wiimar yia mekawowa nain wia maakek. Naap wia maakem-ikaeya Feliks nain miimap kema tootonep maek, “Eliw, no ikiwe, iir oko yo epa oram-ko arep-na nefa maakemkun kiiriw ekapep aakuneya nefa miiminen.” ²⁶Ne Feliks kema oko feenap wuam-ikua, Pol maamumako yieya wasirkamkun orainok. Kema naap wuap anane Pol farep ikos aakunem-ikemik.

²⁷Aria naap ikok mokoma erup naap ikiweya mua unuma Posius Festus naimik nain-ke Feliks asipap uuwowa os-ke epa wiar aawok. Ne Feliks uuwowa piipuami wi Yuuda kema tenuk naep Pol koorapa ikua nain me iirarek.

Pol Siisar wiarik opora-pa efa wueka naek

25 ¹Aria Festus anim onoma maneka ikiwep kame nain wiar kererek. Ne fofa arow owow maneka Sisaria-pa ikok Yerusalem ikiwok. ²Ikiwep nan ikaeya wi pris woos mua ne wi owow woos mua-ke wiar ekapep Pol kiiriw nainiw opora-pa wuami opora nain maakemik. ³Ne maakemik, “I feenap kookalimik, Pol sesekeya Yerusalem feek i yiar ekapinok,” naap maakemi sisewaremik. Ne wi iiriw kokot aakunep i era-pa luus inep ikok Pol ifakimiyen naemik. ⁴Ne aria Festus-ke wia maakek, “Pol Sisaria owowa-pa koorapa ekap ikua, ne yena pun ikoka kirep neek ikiwinen. ⁵Naapeya ni niena woos mua wia sesekiwkin efamiya ikiwuk. Ne mua nain sira-ko samoreya-na eliw opora-pa wuauk,” naap wia maakek.

⁶Aria Festus Yerusalem-pa nan fofa ten kuisow-i e ikur okaiwi-pa arow naap wiamiya ikok kiiriw Sisaria owowa kirep ikiwok. Ikiwep nan ikok uurik ona-pa opora wiar miimekam naep wia maakek, “Pol poreka.”

⁷Ne aria Pol poriwkin wi mua Yerusalem-pa ekapemik nain o warikap ikok opora maken marewa nain opor unu-unowa mikamik. ⁸Naapeya opora wia kiripomami maek, “Yo yiena Yuuda sira ne tempel koora sira me-ko puukam, ne Rom saria maneka sira wuak nain pun me wiar puukam, weetak akena,” naap maek. ⁹Naap maeya Festus wi Yuuda kema tenuk naep Pol nokarek, “No kamenap kookalin? No opora-pa nefa wuamik nain eliw ikiwep Yerusalem owowa-pa ikok nainiw nefar miiminen-i?” ¹⁰Naeya maek, “Yo aakisa Rom saria maneka Siisar ona opor miimow koora-pa wiar iimarep ikem, ne yo feeke opora-pa efa wuowa nain-ke ikua. No efa amisaren, yo Yuuda sira-ko me wiar puukam. ¹¹Ne yo sira-ko puukamkun-na efa ifakimu naep-na eliw efa ifakimuk. Yo opora-pa efa wuamik nain opora onom marew, naapeya yo mua oko wapena-pa efa wuowa nain me pepek. Yo Rom saria maneka Siisar tepak-pa wiar ikem, ne ikoka o wiar ikiwemkun opora-pa efa wuauk.” ¹²Naap maeya Festus ona uwow teeria mua papako wiamiya aakunep welawap maakek, “Aria no Siisar wiarik opora-pa efa wueka naen, eliw, ikoka o wiar nefa sesekamkun neek ikiwinan,” naap maek.

¹³Aria naap ikok owow saria Agripa naimik nain ona wekera Benaisi ikos Festus karuap urufamik. ¹⁴Ne nan lawisiw inem-ikemik. Naeya Festus Pol opora-pa wuamik nain Agripa maakek. Feenap maakek, “Mua oko iiriw Feliks-ke koora-pa wuak nain fan ikua. ¹⁵Yo iirakuma fan Yerusalem ikiwemkun wi Yuuda pris woos mua ne wi owow woos mua unow onaiya efar kererep mua nain opora-pa wuami ifakime, eenap efa maakemik. ¹⁶Ne yos-ke wia maakem, ‘I Rom sira naap yiar ikua, mua oko opora-pa wia wuiwkin mua nain ona opora pun aakuneya i opora wiar miimap opor onoma wiar imenap mua nain samorowa-ke ikua,’ naap wia maakem.

¹⁷Ne wi ekapep fan kereriwkin yo epa me ekam, uurik ona naap yo fiirimowa wuami mua nain poreka wia naakem. ¹⁸Yiam fiirimep ikok wi mua opora-pa wuamik nain-ke iikirap o sira kamenap onak nain maemik, ne yo-ko sira samora-ko oneya aakunemik naem-na weetak. ¹⁹Wi wiena lotu sira muuta nain riirinemik, ne mua oko iiriw umok nain unuma Yeesus, nain Pol-ke maek, ‘O mokok enuma ikua.’ Naap maeya wi riirinemik. ²⁰Ne opor onoma nain yo momora ikem. Ne o nokarem, ‘No Yerusalem ikiwep neeke aakuneya yo opor onoma nefar amisارينen-i e weetak?’ ²¹Naap maakemkun os-ke maek, ‘Weetak, yo feenap ikok iiwawun Rom saria maneka Siisar wiar aakuninen’ naek. Naap maeya koora-pa wuap-puam, ikoka Rom saria maneka Siisar wiar sesekamkun ikiwinok.” ²²Festus-ke naap maakeya Agripa-ke maek, “Naap nain yo

mua nain opora-ko wiar miiminen.” Naeya maakek, “Eliw, uurika opora wiar miime.”

²³Aria uurik ona Agripa, Benaisi ikos maa bala eliwa wuap kooora-pa oraiwkin mua unowiya gone wia wuap fiirimow kooora wia purupemik. Ne wi ami woos mua maneka ne wi owow woos mua pun wiokap urupemik. Wi urupep nan ikaiwkin Festus-ke Pol purupeka wia naakeya purupemik. ²⁴Purupiwkin Festus opora wafurak, “Saria maneka Agripa, ne ni unowiya fan yiamiya ikeman nain ni mua fain amisareman. Wi Yuuda fan ikemik nain ne Yerusalem-pa ikemik nain o wameiya irakep yo efar kererep efa kirirowami maemik, ‘Ifakimeya uminok akena’ naemik. ²⁵Ne o ifakimowa nain sira samora-ko me wiar imenam. Ne ona maek, ‘Yo Siisar wiarik opora-pa efa wuauk.’ Naeya ikoka Siisar wiar sesekinen. ²⁶⁻²⁷Ne o sesekami opor onoma onaiya me sesekinen-na yiena saria maneka Siisar o opor onoma kamenap wiar amisarimon. Sira naap-ko me ikua. Naapeya o aakisa no saria Agripa ne ni unow onaiya wapena-pa niar wuiyem. Ne o opora aakuneya opor onoma balisow wiar aawiwkin yo parosifa siisimep feekiya sesekinen.”

Pol-ke Agripa opora wafuromak

26 ¹Ne aria Agripa-ke Pol maakek, “Aakisa no-ko aakune.” Naeya Pol-ke iikirap yo efa miimeka naep wapena wuami maek, ²“Saria Agripa, yo wi opor unowa mia-pa efa wuamik nain no mokoka-pa pika yame opami opora maowa nain kema urupiyem. ³Moram no i Yuuda sira yiar amisar-afuran, yiena lotu sira, ne opora sira-sira aakunimik nain pun. Naapeya sira eliwa, no kekelka naap pokap ikok yo opora efar miime.

⁴⁻⁵Yo yiena Yuuda teeria-pa arimem, iiriw owow oko-pa ikok urupep Yerusalem-pa nan ikem. Ne wi Yuuda soomarowa ne pokow sira balisow efar amisaremik. Yo iiriw Farisi sira-pa ikok i unowiya yiena lotu sira kekanowa akena ookam-ikemik. Wiena yo sira efar mau naep-na eliw ariman mau. ⁶⁻⁷Wi yo opora-pa efa wuamik nain opor onoma feenap, iiriw Mua Maneka i nembesir awona teeria ten kuisow erup nain wia iikirowowa opora wia maakep koonowak. Ne i aakisa wiena nembesir-ke Mua Maneka anane farem-ikaimik fain opora nain makena arinok naem-ikemik. Yos pun opora kuisow nainiw maem-ikaiyem. Opora muut nain wi Yuuda-ke opora-pa efa wuamik. ⁸Ne ni mua unowa fain, moram naap maiman, Mua Maneka mua wia iikirowowa nain naap-ko me ikua, naap naiman.

⁹Ne yo iiriw Nasaret mua Yeesus opora me wiar ookowa sira-sira kamenap onap unuma porekam naep naem-ikem. ¹⁰Naap maep yo Yerusalem-pa nan ikok sira-sira feenap onam-ikem, wi pris woos mua-ke opora parosifa-pa siisimep yiiwkin feekiya ikiwep wi Kristen teeria

opora-pa wia wuami pina wiem-ikem. Ne wi wia ifakimowa maemik nain yos pun eliw naem-ikem. ¹¹Ne yo owow unowa wiar ikiwep lotu koorapa wiam fiirimep ikaiwkin wi Kristen mua akena wia opap pina wiem-ikem. Naap onami Yeesus unuma wiar samoreka naep wia kakankam-ikem. Ne yo nain kema manekiw ikok kema bagiawiw soomaremi owow oko-oko ikiwep wi Kristen wia akupam-miem. Wia imenap wia opap wia samoram-ikem.

¹²Aria uuwowa muut nain wi pris woos mua-ke opora parosifa-pa siisimep yiiwkin feekiya Damaskus ikiwem. Aria aakisa baliwep efa miime. ¹³Yo ikiwem-ikok ama gonegon owowa nain mamaiya arem-ikemkun parina maneka-ke oromi yia mikak. Parina manek akena, ama parina nomakek. ¹⁴Parina nain-ke yia mikeya i unow onaiya wakiep miiwa-pa inemik. Yo inep ikok iwakara oko yiena Iibru opora-pa maeya miimam, feenap maek, ‘Sol, Sol, no moram yo efa samoram-ikain? No nena name ekerami maa anima-pa name wuam-ikain,’ naap efa maakek. ¹⁵Ne yos-ke nokarem, ‘Maneka, no naarewe-ke?’ Ne os-ke maek, ‘Yo Yeesus-ke, yo efa samoram-ikain nain-ke. ¹⁶No iikire. Yo uuwowa-ko niekam naep nefar imenarem. No maa aakisa nefar imenarek fain ne maa papako ikoka nefa ofakowinen nain ikiwep wia maakem-miawe. ¹⁷No ikiwep wi owow oko teeria ne wi Yuuda opora wia maakeya nefa samoru naep oniwkin-na yena nefa asipamkun me nefa samorikuan. ¹⁸Ne no opora wia maakeya wi mokoka oparep ikemik nain mokoka wilinep Mua Maneka opora miimikuan. Ne iiriw Satan wia kaikeya ikemik nain piipuap Mua Maneka kekanowa-pa wiar ikaikuan. Naeya Mua Maneka-ke pina wiar iirareya yo teeria-pa efar ikaikuan, wi iiriw yo opora efar opami sira efar ookam-ikaimik nain epaskun ikaikuan.’ Yeesus-ke naap efa maakek.

¹⁹Aria saria Agripa, naapeya yo nain urufap opora me wiar fienam. ²⁰Mokomokoka Damaskus-pa ikok wia maakem-ikem ne Yerusalem pun ikiwep wia maakem-ikem. Ne Yuudia kame ikiwep owow unowa wia maakem-ikem. Ne ikiwep wi owow oko-oko teeria pun wia maakem-miem. Feenap wia maakem-ikem, ‘Ni kema kirep Mua Maneka opora wiar miimeka, ne i kema kiremik niam naemi-na sira eliwa-pa ikeka.’ Naap wia maakem-ikem. ²¹Yo opor muut nain wi Yuuda-ke tempel koorapa efa opami efa ifakimu naep onamik. ²²Nain Mua Maneka-ke efa asipam-ikua, ne aakisa pun efa asipam-ikaiya. Naapeya yo aakisa fan iimarep ni mua unumiya ne mua papako mokok epa-pa aakunem-ikaiyem. Yo opor oko-ko me maem, yo opora kuisow iiriw Moses ne wi profet maem-miemik nain muutiw wiar maem. ²³Feenap maem-ikem, ‘Yeesus sirirowa maneka aawep umok. Ne ookikir iikirami i umep kiiriw iikirowa nain era yia wuomak. O iikirami i Yuuda ne wi owow oko oko teeria parina yia wuomaya i Mua Maneka eliw wiar ikiwiyen,’ naap maem-ikem.”

²⁴Pol opora naap maem-ikaeya Festus-ke kerew faremi maakek, “Sue, no woosa momoraren. No suule kerew akena arep naap momoraren-yon aa.” ²⁵Naap maakeya Pol-ke maakek, “Yo maken akena maiyem. Yo me momorarem. ²⁶Opora maem nain saria Agripa amisarep ikua. Naapeya yo eliw mainen. O maa unowa ariman imenarek nain iiwawun amisarek, moram maa kuisow-ko me pipilimemik. ²⁷Aria saria Agripa, no wi Mua Maneka profet opora maemik nain makena-ke wiar nain-i e weetak? Yo kema naap wuiyem, wi opora nain makena-ke wiar nain, naap nefa naiyem.” ²⁸Ne Agripa-ke maakek, “Yo no opora ara kuisow nefar miimap ikoka kuisow kema kirinen efa nain-i?” ²⁹Ne aria Pol-ke maek, “No ikoka kuisow Mua Maneka teeria wiar ore, e ikoka ikoka wiar ore, naap me maiyem, weetak. Yo kookalowa-ke feenap, yo Mua Maneka teeria-pa wiar ikem. Naeya Mua Maneka nia maakemkun no ne ni mua aakisa yo opora efar miimam-ikaiman fain pun unow onaiya o teeria-pa wiar areka naiyem. Yo aakisa sen-pa efa kaikap-puamik, ne ni feenap me nia kaikikuan naiyem.” Opora naap wafurak.

³⁰⁻³¹Ne Agripa pokap ikok iikireya anim onom maneka Festus, Benaisi, ne mua papako unow onaiya iikirami koor kemena oko ikiwep wieniwi aakunemik. Ne maemik, “Mua fain sira-ko me samorak, naapeya o ifakimowa ne koor-pa wuowa nain era marew.” ³²Neemi Agripa-ke Festus maakek, “Mua fain, Siisar wiarik opora-pa efa wueka, naap me maekak-na aakisa eliw piipueya ikiwekak.”

Pol Rom sesekeya aasa aawep ikiwemik

27 ¹Aria i Itali kame wiar ikiwowa yia naiwkin, wi ami mua-ke Pol ne wi mua papako koor ekap ikemik nain wia aawep ami woos mua wapena-pa wiar wuamik. Mua nain unuma Yulius, ne o irakow mua andet kuisow (100) nain wienna woos mua-ke. Ne teeria nain Rom saria maneka Siisar ona kakeniw wia urufiya. ²Ne Adramitium aasa oko Sisaria piipuap Esia kemeniw ikiwowa naiwkin aasa nain iramik. Ne Aristakus pun yiamiya ikiwok, ona owowa Tesalonaika, Masedonia kame-pa ikua nain. ³Ne i ikim-ikok uurik ona Saidon-pa fuunemik. Ne Yulius-ke Pol kemalep wasirkeya ona womar papako wia urufowa ikiwok, maa-ko asipuk naep. ⁴Ne i Saidon piipuap ikiwem-ikok ewar-ke iikireya epa eliwa ookami Saiprus mot okaiwi ekeria-pa ikiwemik. ⁵Ikiwemi Silisia ne Pamfilia nomakemi Maira owowa ekamik, Lisia kame-pa.

⁶Aria nan ikok ami woos mua nain-ke Alesandria aasa wiar imenap nan yia wuak. Aasa nain Itali kame ikiwekam naep onam-ikaeya wiar irap ikiwemik. ⁷Ikiwem-ikemkun ewar-ke yia fieneya fofa unowa momasia muuta ikiwem-ikemik. Momasia ikiwemi Nidus owowa mamaiya ekamik. Ewar-ke kerew akena kekaneya i kakeniw ikiwowa me pepekeya moke puukap ikiwemi Krit mot okaiwi-pa wuami ponaiw

ikiwemik. Naap ikiwemi Salmone miira nomakemik. ⁸Ne ewar-ke kekan-afureya momasia ikiwemi Kemen Eliwa naimik nan urupemik. Kemena nain Lasea owow mamaiya-pa ikua. ⁹I ikiwowa nain ifera-ke samorar-afureya i epa maala nan ikemik. Nan ikemkun wi Yuuda enowa emi wuow fofa nain yia nomakek. Ifera senam kueya Pol-ke oko i maera-pa ariyen naep wia maakek, ¹⁰“Yo feenap maiyem, i nainiw karuiyen-na epa samora imenap aasa yiar bulunareya maa koorma mesenalinon ne yiena pun maera-pa ariyen.”

¹¹Naap wia maakek-na wia, ami woos mua-ke opora wiar fienap aas onom mua ne faow mua wiisiw wiokak. ¹²Ne kemena i urupep ikemik nain pun me eliw akena, ewar epa-pa ewar maneka kereremi kemena nain ifera senam kuiya. Naapeya mua unowa aakunep maemik, “I akimap-ko urufiyen, ikiwep Finiks owow kemena-pa neek ikaiyen. Ne ewar epa weesereya ikiwiyen.” Finiks eena Krit mot-pa ikua. Ne kemen miira nain-ke ewar maneka mika-puukeya kemena nain eliw ikaiya.

Ewar maneka ifera-pa imenarek

¹³Aria naap arewap ikok gomi kireya eliw ikiwiyen naemi aanka perekami Krit mot ponaiw ikiwemik. ¹⁴⁻¹⁵Ne ikiwem-ikemkun epa me ekowa, eremin ewar miiw maneka-pa epami aasa yiar ipiskami aas miira yiar kiripak. Ne i ikiwu naep onamik-na me pepeke, oram ewariw ookam-ikemik. ¹⁶Ewar-ke yia piwami Kauda mot ponaiw yia pikiweya kerew akena uufunemik. Aas gelemuta mufem-ikemik nain mufep aas maneka iinan amapurupep baliwep akena kaikamik, me pukinok naep. ¹⁷Ne ifara maneka aawep i aasa ikemik nain iiwawun maneka kaik-ikiwemik, me pukinok naep. Aria oko ewar-ke aasa yiar pikiwemi Libia saana-pa korininon naep aas leep mufep poromakemik. Naeya ewar lawisiw yia pikiwem-ikua. ¹⁸Ne uurik ona naap nain ewar kekanemi aasa yiar anu-fieneya maa koorma ifera-pa wafufuramik. ¹⁹Ne kiiriw uurik ona aasa uuwimik maa muutitik nain aawep wafufuramik. ²⁰Fofa unowa nain epa kokom miiriw ikua, ama ne mokoma-ko me urufam-ikemik. Ewar maneka naap wuunem-ikua. Ne i kema maemik, i mesenaliyen-i e kamen-i, naap maemik.

²¹Ne epa maala maa enowa miatinep enow marew ikemik. Ne Pol-ke wia maakek, “Ni mua unowiya yo opora efa miimekaman-na Krit mot me piipuekamik. Ne ewar asia me miirowap maa unowa me yiar samorarekak, ne yiena pun me samor aawekamik. ²²Naapeya yo nia maakiyem, i mua kuisow-ko me mesenalinok, naapeya ni kekaneka. Aasa muutiw neek mesenalinok, i mua kuisow-ko me mesenaliyen. ²³Moram uura yo Mua Maneka efa urufam-ikaiya ne uuwowa wiar opiyem nain-ke ona ensel sesekeya efar imenarek. ²⁴Ne feenap efa maakek, ‘Pol, no me keker opa, no ikoka eliw ikiwep Rom saria maneka Siisar miir onoma-

pa wiar iimarinan. Mua Maneka no muuta nain wi mua unowa aasa-pa nefamiya ikemik fain me mesenaluk naek,' naap efa maakek. ²⁵Naapeya nia maakiyem, ni kekaneka, Mua Maneka opora makena-ke, ona efa maakek naap ikoka imenarion. ²⁶I ikoka ewar-ke aasa yiar fieneya ikiwep mot oko-pa samoreya neek ikaiyen." Naap wia maakek.

²⁷Ewar asia wuunem-ikaeya sande erup aawok. Ewar-ke yia fuureya i ikiwep Adri ifera-pa nan ipatarep ikemik. Ne uur gone wi aasa uuwow mua naap furewamik, i miiwa mamaiya arem-ikaimik naemik. ²⁸Naap furewap ifer irauwa pepekimu naep ifara maala piipumamik, nain meren wafurowa ten ikur okaiwi-pa kuisow (60) naap. Ne naap ikok kiiriw pepekimemik, nain meren wafurowa ten ikur (50). ²⁹Aria naap urufap oko aasa urupemi nomona-pa korininon naep aanka erepam aas mikikira-pa ikaiya nain fuurkiwkin aasa ipatarek. Naap ikok maem-ikemik, "Epa-ko wiimep-puekan oo." ³⁰Ne wi aasa uuwow mua papako bauraru naep wadolalemi maemik, "I aasa aanka miira-pa ikua nain wafuriyen naep." Naemi aas gelemuta fuurkiwkin ifera orok. ³¹Ne Pol-ke wi ami wiena woos mua onaiya wia maakek, "Wi aasa uuwow mua fain baurarikuan-na i unowiya miira mesenaliyen." ³²Naap wia maakeya wi ami mua-ke aas gelemuta nain ifara puukiwkin ifera-ke pikiwok.

³³Aria uuriw epa wiiwim-ikaeya Pol-ke maa-ko enimuk naep wia maakek, "Ni sande erup naap kema tootonep maa-ko me enem-ikeman, oram maneka pokap ikeman. ³⁴Sira eliwa, maa-ko enimeka. Maa enep mia tooneka. Ni kema unu-unowa me wueka, i eliw ikiwiyen, ne unow onaiya eliwa ikaiyen." ³⁵Naap wia maakeya o urufam-ikaiwkin emer ikowa kakawa kuisow aawep Mua Maneka farep wuepap enek. ³⁶Wi naap urufap wis pun kema urupep maa enemik. ³⁷I mua andet erup ten ikur okaiwi-pa erup ne kiiriw ikur okaiwi-pa kuisow (276) naap aasa nan ikemik. ³⁸Aria wi maa pepek enep weesereya aasa-ko efefarinok naep wit sia-pa ikua nain ifera-pa wafufuramik.

Aasa pukok

³⁹Aria epa wiimeya i mot oko urufamik, ne aas mua mot unuma nain me amisaremik. Ne wi kemena saa miira eliwa urufap aasa neeke amapekiyen naemik. ⁴⁰Naap naep aanka ifara pu-puukamik, ne sigar opow ifara nain pun iiwawun wasirkamik. Ne aas leep miimowa-pa ikua nain purupiwkin ewar-ke yia fuureya ewur akena mot nain ekamik. ⁴¹Ekam-ikemik-na wia, aasa ikiwemi aas miira saana-pa mikap iiwawun koonek, sigar kiripowa me pepepek. Ne aas ipekuma ifer umukut-ke arufam-ikaeya puku-pukok. ⁴²Aria wi ami mua-ke wi koor ekow mua wia ifakimu naep aakunemik. Oko wi pikinep kaalal-urupep baurarikuan. ⁴³⁻⁴⁴Ne wia, wiena woos mua-ke Pol kema suuwap wi naap onu naiwkin wia puukak. Neemi mua unowiya wia maakek, "Ni mua kaalalowa

amisareman nain ifera pikinep kaalalep pona urupeka. Ne ni mua papako kaalalowa me amisareman nain aas pukowa kakawa-i e maa oko-ko opap kaalalep pona urupeka,” naap wia maakek. Aria i naap onap unow onaiya saa urupep eliwa ikemik.

Pol Malta owowa-pa ma miililina onak

28 ¹Aria i unowiya urupep weesereya epa nain unuma wia nokaremkun yia maakemik, “Fain Malta mot-ke,” naemik. ²Ne wi owow mua pun sira eliw akena yia onamik. Iir nain ipia oromi epa dabel onaiya wueya wi mukun maneka ururumep yia faremik, “Ekapep epia areka,” naap yia maakemik. ³Ne Pol epia aawep fiirimep mukuna-pa wuak. Epia wuam-ikaeya ifa samora epia tepak-pa ikok mukun yoowa-ke aaweya baurarep urupemi Pol wapena-pa kuep sererep ikua. ⁴Naeya wi owow mua-ke naap urufap wi-wieniw maemik, “Mua faa, mua-ko wia ifakimok-yon. O iiriw aasa-pa urupem-ikua nain umekak. Ne aakisa ifa kuok nain ikoka uminon.” ⁵Ne Pol-ke wapena ofofeya ifa nain mukuna-pa orok, o me samor aawok. ⁶Ne o wapena wiar ariminon-i e ewur akena uminon-i naep mokoka wuam-ikemik-na weetak. Wi epa maala akena naap arep ikok sira oko-ko wiar imenarinon naep urufamik-na weetak. Naeya maemik, “Mua fain inasin mua-ke,” naap maemik.

⁷Ne epa ikemik nain miiwa kame okaiwi wiena mot urufow saria Publius naimik nain wiarik. Os-ke yia aaweya fofa arow o koorapa wiar inem-ikemik. ⁸Publius wiawi urom ikiwowa ne mia yoowa napuma nain aawep inep ikua. Ne Pol ekap wameiya-pa iimarep Mua Maneka faremi wapena ikiwosa iinan-pa wiar wueya napuma wiar sariarek. ⁹Naap oneya urufap wi mot nain napum mua unowa o wiar ekapiwkin wia saliwak. Ne wi napuma sariarem-ikua. ¹⁰Naapeya i yia tetaremi sira eliwa yia onam-ikemik. Ne iir oko-pa aasa oko aawep ikiwu naep onamkun maa enowa yia fiirimomamik, ikoka aasa-pa ikiwemi enowa naep.

Pol ikiwep Rom-pa fuunek

¹¹I mot nan ikemik, ipia epa weesereya ikiwiyen naemik. Ne wi Alesandria aasa pun nan ikua. Aas miira-pa inasin mua miikapura erup siraremik. Ne siiwa arow naap ikok aasa nain aawep ikiwemik. ¹²Ikiwemi Sirakius owowa-pa fuunep fofa arow nan ikemik. ¹³Ne nan ikok ikiwemi ifer maneka kame puukap oromi Regium owowa-pa fuunemik. Ne uurik ona ewar nainiw kireya i naap ikemik. Ne nainiw uurik ona ikiwep Puteoli owowa-pa fuunemik. ¹⁴Ne owowa nan wi Kristen mua papako wia imenamkun, wis-ke feeke yiamiya ikeka yia naakiwkin sande kuisow wiामीya ikemik. ¹⁵Nan ikemkun wi Rom Kristen mua meta yia miimap yia miira puuk-ekapemik. Ekapemi mua papako fofa epa Apius naimik nan yia arep ikemik, ne papako sesa

wuap inimik koora nan yia arep ikemik. Koora nain unuma Koora Arow naimik. Ne i ikiwep fuunep Pol wi wia urufap kema tenep Mua Maneka faremi sira eliwa naakek.

Pol Rom owow maneka-pa opor eliwa wia wafuromak

¹⁶Ne i wiamiya ikiwep Rom-pa fuunemik. Ne Pol-ke yo koora oko-ko imenap neeke inem-ikok sesa wuam-ikainen naek. Ne anim onoma wia maakeya eliw naakemik. Ne ami mua oko sesekiwkin o urufam-ikua. ¹⁷Aria fofa arow naap weesereya Pol-ke wi Yuuda woos mua Rom-pa ikemik nain wia farep fiirimowa wuak. Wi ekapep wiam fiirimiwkin wia maakek, “Emar unowik, yo yiena Yuuda teeria sira samora me onam, ne yiena nembesir sira wuomakek nain-ko me puukam. Nain oram maneka Yerusalem-pa efa opap wi Rom anim onoma wapena-pa efa wuamik. ¹⁸Yo efa nokarep weesereya pina-ko me onak, ifakimowa nain, naap maep efa iiraru naep onamik. ¹⁹Yo koora-pa efa weeser-wuowa naiwkin wi Yuuda-ke weetak naemik. Ne yo kokor eram naep Siisar wiarik opora-pa efa wueka wia naakem. Naap wia maakemkun efa sesekiwkin fan ekapem. Nain yo me yiena Yuuda teeria opora-pa wia wuekam naep ekapem, weetak. ²⁰Yo sen onaiya ikem fain i Isrel mua unow onaiya mua eena maemi arewap ikaimik nain opora ariman wiar wuamkun opora-pa efa wuami seniw efa kaikamik. Naapeya yo nain muuta nia urufekam naep nia farem.” Naap wia maakek.

²¹Naeya wis-ke maakemik, “I no opora nefa maemik nain wi Yuudia kame-pa ikemik nain parosifa-ko me wiar aawemik. Ne mua papako nan ikok urupemik nain pun no opora sira samora-ko nefa maiwkin me miimamik. ²²Ne i aakisa nena-ko aakuneya nefa miimiyen, moram owow unowa aakisa teeria no wiar ikon nain murarow opora nia onam-ikaimik.”

²³Ne fofa oko-pa wi kiiriw wiam fiirimowa nain fofa wuamik. Fofa neeke mua unow akena ekapep Pol koora-pa wiam fiirimemik. Fiirimiwkin o opora onoma wuak, uuriw akena aakunem-ikaeya ama oromi kokomarek. Neemi Mua Maneka pika kemena-pa wiar ikowa opor unowa nain pun wia maakek. Ne Moses sira wuomakek nain ne wi profet opora maemik nain onaiya wia kemapawami Yeesus maek, wi kema kirep Yeesus ookuk naep. O umep iikirami era yia eepomak nain wia nanaromak. ²⁴Ne wi papako makena-ke naep opora wiar opamik, ne papako wia, makena-ke me naemik. ²⁵Naemi wi-wieni wia opora wenup wenup muninemi omanaru naep iikiramik. Naap oniwkin Pol opora silewami feenap wia maakek, “Iiriw Ewar Eliwa pepeki niena nembesir wia maemi profet Aisaiya maakek, feenap,

²⁶‘No ikiwemi emeria mua unowa feenap wia maake, “Ni maa miimowa miimowen, nain kema me aawowen. Maa urufowa urufowen nain onoma me amisarowen,” naap wia maake.

²⁷ Moram wi teeria nain emina iiriw reenemik. Wi maa miimowa emina kekanemik ne mokoka pun iiriw oparep ikemik. Mokoka wilinep maa urufami, ifana wuap opora miimami kema pukekamik. Ne kema kirekamik-na yo eliw pina wiar iirarekam.'

(Aisaiya 6.9-10)

Ewar Eliwa-ke naap wia maek. ²⁸ Aria naapeya ni amisareka naep maiyem, Mua Maneka pina yia iiraromami yia aawowa opor eliwa nain wi owow oko oko emeria mua iiriw wia maakemik. Wi eliw miimap opora opikuan." ²⁹ Pol-ke opora naap wia maakeya wi ikiwemi wi-wieniw aakunemi opora wiam fi-fienamik.

³⁰ Aria Pol mokoma erup nan ikua. Kooro oko sesa wuap nan inem-ikok uuwam-ikua. Ne mua unowa kooro wiar ekapiwkin kemelap unowiya wia aawem-ikua. ³¹ Ne keker opowa marew Mua Maneka pika kemena-pa wiar ikowa opora nain wia maakemi yiena Maneka Yeesus Krais opora pun wia maakem-ikua. Ne mua kuisow uuwowa me wiar puukamik.